

Lærerveiledning

Kartlegging av leseferdighet

Trinn 2 og 3 på kurdisk sorani

پڕۆژەکانی بوو ماموستای دوو زمان
تاقیکردنەوەی پراوەی دروست فۆنڊنەوه
پۆلی دووهم و سێهم
کوردی (سورانی)

Kartlegging av leseferdighet på kurdisk sorani

Lærerveiledning for 2. og 3. trinn

Utdanningsdirektoratet
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

2007

تأقیکردنه‌وی پراده‌ی دروست فویندنه‌وه کور دی (سورانی)

پۆلی دووھەم و سیھەم

2007

© Copyright Utdanningsdirektoratet 2007

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring har utarbeidet prøven på kurdisk for andre og tredje trinn på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet som del av Tiltak 9 i Strategiplanen *Likeverdig utdanning i praksis!*

I likhet med prøvene på andre og tredje trinn på albansk, arabisk, persisk, somali, spansk, tamil, tyrkisk, urdu og vietnamesisk er disse prøvene laget etter samme modell som prøvene *Kartlegging av leseferdighet*, som Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning tidligere har utarbeidet for direktoratet.

Kartlegging av leseferdighet på kurdisk sorani

Instruksjon til elevene	1
Innledning.....	1
Instruksjonen til elevene.....	1
Prøven for 2. klasse	6
1. Bokstavdiktat.....	7
2. Å skrive den første bokstavene i de ordene som bildene viser.....	8
Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge et minutt kan vare.....	9
3. Kobling av store og små bokstaver	9
4. Å skrive den siste bokstaven i ord.....	10
5. Ord til bilde.....	11
6. Bilde til ord.....	12
Vurdering av arbeidet med heftet	12
Prøven for 3. klasse	13
Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge et minutt kan vare	15
1. Ordkjeder	16
2. Setningsforståelse	17
3. Fortellende tekst. Gåter	18
4. Skriftlig instruksjon. Fargelegging.....	19
Vurdering av arbeidet med heftet	20
Retting og vurdering.....	22
Prøvene skal være med på å hjelpe elever som trenger det.....	22
Det er mange forhold som påvirker.....	22
Noen av oppgavene er lette, mens andre er vanskelige for de fleste.....	24
Hvordan skåre resultatene	24
Fasit for bokstavdiktatet og ordlesingsoppgavene.....	24
Delprøvene er ikke like vanskelige på alle språkene.....	26
Dysleksi og spesifikke vansker	28
Hva skal kartleggingsprøvene forsøke å finne ut om elevene?	32
Hvor sikre er prøvene og grensene for tospråklige elever?	34
Når er det grunn til bekymring for lesingen til en bestemt elev?	36
Elevers resultater på norske kartleggingsprøver kan hjelpe til	36
Drøfting av kartleggingsprøven for 2. klasse	38
Drøfting av kartleggingsprøven for 3. klasse	46
Ordliste	48
Rettemaler.....	51
Skjema for registrering av elevresultater	59
Referanser og litteratur	65

Kartlegging av leseferdighet på kurdisk

Innledning

Disse kartleggingsprøvene er utviklet som del av et prosjekt finansiert av Utdanningsdirektoratet (tidligere Læringssenteret). Prosjektets formål har vært å utvikle metoder og materiell for å finne tospråklige elever som risikerer å utvikle lese- og skrivevansker. Prøvene kan brukes i en vurdering av leseferdigheter hos språklige minoritets elever som har fått leseopplæring på morsmålet, og går i andre og tredje klasse. Kartleggingsprøvene er utviklet på albansk, somali, tyrkisk, urdu, vietnamesisk, arabisk og spansk. De norske kartleggingsprøvene: *Kartlegging av leseferdighet 2. og 3. klasse (1997)* har dannet mønster for kartleggingsprøvene på forskjellige førstespråk. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (SLF, tidligere Senter for leseforskning) har hatt ansvaret for utviklingen av de norske prøvene. Prosjektleder, cand paed spec Liv Bøyesen, har hatt ansvaret for utviklingen av prøvene på forskjellige førstespråk. Hun har tidligere hatt faglig tilknytning til SLF i arbeidet med prøvene, men er nå rådgiver ved Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO).

Datatilsynet har godkjent prosjektet og foreldre har gitt skriftlig tillatelse til at deres barn har kunnet delta i prosjektet. Tospråklige lærere har lagt ned et stort arbeid med å oversette, komme med forslag og drøfte oppgavene med prosjektleder. De har også oversatt veiledningstekstene. Flere tospråklige lærere har sett gjennom og kommentert oversettelsene, mens språkforskere har gitt råd og tolket der det har oppstått tvil om hensiktsmessig språkbruk. Ali Laleh har oversatt første del av veiledningen til kurdisk, mens Ibrahim Salerad har sett gjennom. Bekes Berwari har oversatt den siste delen. Det har vært et mål at tekstene skal være korrekte, men også forståelige for flest mulige av brukerne, på tvers av dialekter og land.

Veiledere og koordinatorene for morsmålsundervisningen i byer og tettsteder i Sør-Norge har hjulpet til med organiseringen av utprøvingene. Tospråklige lærere har samarbeidet om prøvetakingen, kommunikasjonen med foreldrene og vurderingen av elevenes leseferdigheter. Foreldre har svart på spørreskjema. Ledelse og enkeltlærere ved elevenes skoler har bidratt i organiseringen av utprøvingen, med å ta kartleggingsprøver på norsk, svare på spørsmål om undervisningen og drøfte elevenes leseferdigheter med prosjektleder.

Instruksjonen til elevene

NB. Det som står her, må alle lærere som skal bruke kartleggingsprøvene, lese før elevene tar prøven. Når prøven er tatt, må den som skal rette, lese nøye det som står om bedømmingen av elevenes resultater.

Når skal prøvene tas, og hvilke elever bør ta dem?

Tospråklige elever som har vært med i prosjektet, har tatt prøvene på slutten av skoleåret i andre og tredje klasse. Andre- og tredjeklassinger som har fått leseopplæring på førstespråket (morsmålet) bør derfor ta prøvene mellom april og juni. Andreklasseprøven kan også brukes overfor tredjeklassinger. Det kan være prøven for tredje klasse er for vanskelig og at prøven for andreklasse gir mer informasjon om hvor langt elevene er kommet i lesing. Dette kan særlig være aktuelt for elever som har hatt få timer leseopplæring, spesielt på et språk med en annen ortografi, slik som arabisk. Dersom læreren vet at en elev er kommet mye kortere i lese- og skriveutviklingen på morsmålet enn de andre elevene i tredje klasse, kan det også være å

تاقیکرنه ووه هه‌لسه‌نگاندنی راده‌ی دروست خویندنه ووه به زمانی کوردی

سهرتا

ئه‌م هه‌لسه‌نگاندن و تاقیکردنه وانه ئه‌نجام و ته‌واوکراوه‌ی پرۆژه‌یه‌کن که له لایه‌ن ئیداره‌ی گشتیی فیژکردنه ووه (ناوه‌ندی فیژبوونی پێشوو) سه‌رمایه‌گوزاریی بۆ کراوه. ئامانج و مه‌به‌ستی ئه‌و پرۆژه‌یه‌ گه‌شه‌پێدان به‌ شینوه و میتۆدو که‌ره‌سه‌یه‌که‌ بۆ یارمه‌تیدانی ئه‌و قوتابیانیه‌ی که له‌ خویندن و نووسین به‌ دوو زماندا ره‌نگه‌ تووشی گیروگرفت بن. تاقیکردنه‌وه‌که‌ ده‌توانرێ بۆ هه‌لسه‌نگاندنی چۆنیه‌تی خویندنه‌وه‌ی ئه‌و قوتابیانیه‌ که‌لکی لیۆه‌رگیری که‌ سه‌ر به‌ که‌مایه‌تی به‌ زمانی‌یه‌کان و لیۆه‌ر فیزی زمانی دایکی خۆیان بوون و ده‌چنه‌ پۆله‌کانی دووه‌م و سیه‌ه‌می سه‌ره‌تایی. تاقیکردنه‌وه‌و هه‌لسه‌نگاندنی چۆنیه‌تی راده‌ی دروستی خویندنه‌وه‌، کراوه به‌ زمانه‌کانی ئالبانی، سومالی، تورکی، ئۆردو، فیتنامی، عه‌ره‌بی و ئیسپانیایی. تاقیکردنه‌وه‌و هه‌لسه‌نگاندنه‌ نۆرویی‌یه‌کان: تاقیکردنه‌وه‌و هه‌لسه‌نگاندنی راده‌ی دروستی خویندنه‌وه‌ی پۆلی دووه‌م و سیه‌ه‌م (1997) نموونه‌یه‌کی بۆ تاقیکردنه‌وه‌ به‌ زمانه‌یه‌که‌مه‌کانی داناوه. ناوه‌ندی میلیی فیژبوونی خویندنه‌وه‌و لیۆلینه‌وه‌ی خویندن (SLF، ناوه‌ندی لیۆلینه‌وه‌ی پێشوو) به‌رپرسایه‌تی گه‌شه‌کردن و دانانی تاقیکردنه‌وه‌کانی به‌ زمانی نۆرویی له‌ئه‌ستۆ بوو. سه‌رۆکی ئه‌و پرۆژه‌یه‌ لیف بۆیسه‌ن (پسپۆری زمانه‌وانی Liv Bøyesen) به‌رپرسایه‌تی گه‌شه‌سەندن و دانانی زۆر له‌ تاقیکردنه‌وه‌کانی به‌ زمانه‌یه‌که‌مه‌کانی به‌ئه‌ستۆوه‌ بووه. ناوبراو پێشتر له‌گه‌ڵ SLF له‌سه‌ر ئه‌م جۆره‌ تاقیکردنه‌وه‌و کارێ کردوه، به‌لام ئیستا له‌ ناوه‌ندی میلیی بۆ فیژ بوونی فره‌کولتوری (NAFO) کار ده‌کا.

ناوه‌ندی چاره‌دیری کۆمپیوته‌ر پرۆژه‌یه‌که‌ی په‌سند کردوه و دایک و باوکانش به‌ نووسراوه ئیزیان داوه تا مناله‌کانیان له‌م پرۆژه‌یه‌دا به‌شدار بن. مامۆستاکان کارێکی زۆریان له‌ بوا‌ری وه‌رگیران دا کردوه، پێشنیارو مه‌سه‌له جۆراوجۆره‌کانی پێوه‌ندیدار به‌ پرۆژه‌یه‌کان له‌گه‌ڵ به‌رپرسی پرۆژه‌یه‌که‌ هه‌تاه‌ته‌ به‌رباس. ئه‌وان هه‌روه‌ها نامیلکه‌ی "پێنۆیتی پرسیارو تیکسته‌کان"یان وه‌رگیراوه‌ته‌وه. زۆر له‌و مامۆستایانه‌ی که له‌ دوو زمان شاره‌زان به‌م وه‌رگیرانه‌ داچوونه‌ته‌وه‌و لیکنده‌وانیان له‌سه‌ر داوه. هه‌ر له‌و کاته‌شدا لیۆله‌ره‌ زمانه‌وانی‌یه‌کان له‌و شویتانه‌ی که له‌ وه‌رگیرانه‌که‌ به‌شک بوون، پێنۆیتی پێویستیان داوه. زه‌ه‌را سکولوندو محهممه‌د مه‌لیوی پێکه‌وه‌ ته‌مرینه‌کان (تیکسته‌و) پێنۆیتی‌یه‌کانی پێوه‌ندیدار به‌وانیان بۆ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی وه‌رگیراوه‌ته‌وه، هه‌ر له‌و کاته‌دا سانتیاگو فراده‌یاس کردوونه‌ته‌ ئیسپانیایی و عه‌لی لاله‌ش کردوونی به‌ کوردی. یه‌کیک له‌ ئامانجه‌کان ئه‌وه‌ بوو که‌ راهێنان و تیکسته‌کان راست و دروست بن و بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ که‌لکی لیۆه‌رده‌گرن سه‌ره‌رپای جیاوازی له‌هجه‌و دیالیکت و ولاته‌کانیان، به‌ هاسانی و سانایی لینی تینگه‌ن.

شاره‌زاو هاوئاهاه‌نگه‌ره‌کانی خویندنی زمانی دایکی له‌ شارو شوینه‌ پرچه‌شیمه‌ته‌کان له‌ باشووری نۆرویی یارمه‌تی ریکخستن و تاقیکردنه‌وه‌کانیان داوه. ئه‌و مامۆستایانه‌ی به‌ دوو زمان ده‌ئاخفن، له‌ بواره‌کانی تاقیکردنه‌وه‌، پێوه‌ندی گرتن به‌ دایکو باوکانه‌وه‌و هه‌لسه‌نگاندنی راده‌ی خویندنه‌وه‌ی دروستی قوتابیان هاوکارییان کردوه. دایکو باوکان وه‌لامی پرسیاره‌کانیان داوه‌ته‌وه. به‌پێوه‌به‌رایه‌تی مه‌کته‌به‌کان و مامۆستا تایبه‌تی‌یه‌کان یارمه‌تی ریکخستن و سازدانی تاقیکاری‌یه‌کانیان به‌ زمانی نۆرویی داوه. هه‌روه‌ها ولامدانه‌وه‌ به‌ پرسیاره‌کان له‌ بواره‌ی فیژکردن و راده‌ی دروستی خویندنه‌وه‌ی قوتابی‌یه‌کانیان له‌گه‌ڵ به‌رپرسی پرۆژه‌یه‌که‌دا هه‌تاه‌ته‌ گۆڕی.

پێنۆیتی بۆ قوتابیان

سه‌رنج: هه‌موو ئه‌و مامۆستایانه‌ی که له‌ تاقیکردنه‌وه‌ی هه‌لسه‌نگاندنه‌کان که‌لک وه‌رده‌گرن، ئه‌وه‌ی لیۆه‌ر ناووسراوه به‌ر له‌وه‌ی قوتابییه‌کان ده‌ست بکه‌ن به‌ دانی تاقیکاری ده‌بی بخویننه‌وه. پاش ئه‌وه‌ی که‌ تاقیکاری‌یه‌کان وه‌رگیران، ده‌بی ئه‌و که‌سه‌ی که‌ هه‌له‌کان ده‌گژی و به‌ تاقیکاری‌یه‌کان داده‌چیتته‌وه، به‌دیقه‌ته‌و سه‌رنجی وردوه‌ ئه‌وه‌ی که‌ له‌ باری ئه‌نجامه‌کانی قوتابیان ناووسراوه بخوینیتته‌وه‌و قه‌زاوه‌تی دروست بکات.

anbefale å la denne eleven ta prøven for andreklasse for seg (individuell). En langsam leseutvikling på førstespråket kan enten skyldes at eleven har hatt lite timer i morsmålet, at eleven har lese- og skrivevansker eller andre forhold.

Prøvene kan videre brukes på litt eldre elever, da gjerne en om gangen. Da kan læreren få et bilde av hvordan disse elevene mestrer begynnerlesing. I et slikt tilfelle kan det være en idé å få eleven til å skrive hele ordet istedenfor bare første eller siste bokstav (delprøve 2 og 4 for andre klasse). Det kan gi læreren mer informasjon om elevens skriveutvikling og oppfatning av språklyder. Slik individuell og undersøkende kartlegging kan gjøres når som helst på året.

Kartlegging er ikke eksamen eller vanlig undervisning

Hele poenget med å kartlegge elever er å prøve å finne ut hva eleven kan greie på egen hånd. Dette er ikke en eksamen, men kartlegging. Det betyr at skolen og læreren vil prøve å finne ut hvor langt eleven er kommet i sin leseutvikling. En vil se hva som er lett og hva som er vanskelig for eleven, når eleven jobber alene. Etter norsk skolelov har eleven rett til det som heter tilpasset opplæring. Det betyr at elevene skal få den undervisningen som passer best til hva de klarer og ikke klarer. Å trene elevene på forhånd er å ødelegge for kartleggingen. Det er også å ødelegge for elevenes mulighet og rett til å få tilpasset opplæring. Det må læreren vite.

Å ta prøvene må ikke gi elevene følelsen av å mislykkes

Vanligvis vil læreren gjøre slik at elevene skal forstå best mulig og få til mest mulig av alle oppgaver som blir gitt. Men når læreren kartlegger, skal elevene ikke ha mer hjelp enn det som står, og de skal ikke se på hverandre. Oppgavene er laget slik at mange elever ikke greier alle sammen. De siste oppgavene vil være vanskelige for de fleste. Det er ikke meningen at alle elevene skal greie alt. Det må elevene få vite, slik at de ikke føler seg mislykket, og kartleggingen ødelegger for leselysten deres. Kartleggingen skal være en hjelp for at elevene skal komme videre.

Øveoppgavene skal gi elevene sjansen til å forstå hva de skal gjøre

Elevene skal ikke ha hjelp der det står at de skal arbeide alene. Men de må få sjansen til å forstå hva oppgavene går ut på. Derfor er det laget øveoppgaver for hver delprøve. Her skal læreren passe på at alle elevene har forstått og har gjort øveoppgavene riktig. Elevene må sitte langt fra hverandre og gjøre akkurat det som læreren sier. Elevene kan ikke bruke all den tiden de trenger på hver oppgave. Læren går videre når den tiden som står i instruksjonen for hver delprøve, er gått. Det er viktig å ikke stresse elevene, men si at hvis de ikke kommer på det riktig svaret, går de bare videre. Det gjør ingen ting. Men de skal gjøre så godt de kan. Det er også viktig å oppmuntre elevene underveis.

På den første delprøven for andre klasse, bokstavdiktaten, sier læreren hvilken bokstav elevene skal sette kryss over. På delprøvene der elevene skal skrive første eller siste bokstav i det ordet som bildet viser, sier læreren hvert ord.

Det er særlig viktig at elevene begynner og stopper der de skal, på de delprøvene der de får ett, to, fire eller fem minutter og skal jobbe helt selv. Det står en oversikt over hvor mange minutter elevene skal ha på hver av disse delprøvene for hvert klassetrinn. Istedenfor å stoppe helt, kan elevene få lov til å sette en strek på det stedet eller den raden som de er kommet til, når tiden er ute. Læreren bør da kontrollere at dette blir gjort. Da er det ikke så farlig om noen elever fortsetter litt videre etter at tiden er ute.

کهنگی تاقیکردنه وه کان وهرده گیرین، کام یهک له قوتابی یهکان دهتوانن تییدا به شدار بن؟

ئهو قوتابی یانهی که به شدارییان له پرژه که دا کردوه، له کۆتایی سالی خویندنی پۆلی دووهه و پۆلی سێهه و تاقی کراونه تهوه. قوتابی یهکانی پۆلی دووهه و سێهه که مه و دای فیربوونی زمانی یه کهم (زمانی دایک) یان پیدراوه، وا باشه له نیوان مانگهکانی ئاپریل (april) و یونی (juni) دا تاقی بکریته وه. تاقیکاری پۆلهکانی دووهه و دهکری بهر له تاقیکاری یهکانی پۆلهکانی سێهه و ب. له وانهیه تاقیکردنه وهکانی پۆلی سێهه و گرانتر و سهختتر بن، تاقیکردنه وهکانی پۆلی دووهه و زانیاری زیاتر له بارهی رادهی فیر بوونی قوتابییان به دهسته وه بدن. ئهوه به تایبتهی بۆ ئهوه قوتابیانهی که سهعاتی فیربوونیان له پۆلهکاندا کهم بووه سهرنج راکێشه، به تایبته بۆ ئهوه زمانانهی که به پیتی جیاوا، وهک پیتی عهرهبی ده نووسرین. ئهگهر مامۆستایهک ده زانی که یهکی له قوتابییهکان له بواری نووسین و خویندنه وهی زمانی دایکی له قوتابی یهکانی تری پۆلی سێهه و که متر گه شهی کردوه، دهکری پێشنیاری پین بکری که له تاقیکردنه وهی پۆلی دووهه و دا به شداری (شه خسه ن) بکا. درێژخایه نی ماوهی گه شه ساندنی فیربوون لای هیتدیک له قوتابیانی زمانی یه کهم، له وانهیه به هۆی ئه وه وه بووبی که قوتابی ماوه و سهعاتی فیربوونی ئه و زمانه ی له پۆلدا له وانی تر که متر بووبی- که قوتابی به سهختی و گرانی ده نووسی و ده خوینته وه- یان به هۆی وه زعیکی دیکه ی له و چه شنه وه بووبی.

دهکری پاشان له و تاقیکردنه وانه بۆ قوتابیانی به ته مه نتر له کاتی خۆیدا که لک وهر گیرئ. مامۆستا ویتیهک له وهی که قوتابیان چلۆن له عۆدهی فیربوونی سه ره تایی یه وه ده رهاتوون وهر ده گیرئ. له وه ها حاله تیکدا دهکری ئه وه بیته بۆ چوونیک که قوتابی له جیاتی ئه وهی ته نیا پیتی یه کهم یان پیتی ئاخری وشه بنووسی، ته واری وشه که بنووسی (نیوه تاقیکردنه وهی 2 و 4 ی پۆلی دووهه و). به و پێیه زانیاری زۆرتر ده درئ به مامۆستا و پێشکه و تن و چۆنیه تی گه شه کردنی نووسینی قوتابی یهکان بۆ مامۆستا وهر ده که وئ. هه ر کات له درێژایی سالدا به سه لّاح زانرا دهکری ئه و شیوه لیکۆلینه وه و تاقیکردنه وهیه له قوتابی وهر گیرئ.

هه لسه نگاندن تاقیکردنه وه یان فیربوونی ئاسایی نیه.

ئامانج له تاقیکردنه وهی قوتابیان ئه وهیه که ده رکه وئ قوتابیان تا چ رادهیهک دهتوانن به بیرى خۆیان کار بکه ن و وه لّام بده نه وه. ئه مه تاقیکاری نیه، به لکو و هه لسه نگاندنه. به و واتایه که مه کته بو مامۆستایان بزّانن که قوتابی تا چ رادهیهک له خویندن چۆته پێش و گه شهی کردوه. کاتیک قوتابی به ته نیا کار دهکا، ده ره که ئ که چ شتیک هاسان و چ شتیک بۆ قوتابی گرانه. به پیتی یاسای مه کته بی نۆروژی، قوتابی مافی فیربوونی گونجاو له گه ل توانایی یهکانی خۆی هیه. ئه وه به و مانایهیه که قوتابییهکان ئه و رادهیه له فیرکردنیان بۆ له بهرچاو بگيردرئ که له گه ل توانایی یهکانی ئه واندان ده گونجی. ته مرین و راهیتانی پێش و هخت ده بیته هۆی ته گه ره خسته کاری تاقیکاری یهکانه وه. هه ره ها ده بیته هۆی رووخاندنی توانایی یهکانی قوتابیان و ئه وان مافی فیربوونی گونجاو له ده ست ده بدن. مامۆستا ده بی له وه ئاگادار بئ.

وهر گرتنی تاقیکردنه وه و هه لسه نگاندنه کان نابی بیته هۆی ئه وهی که قوتابیان هه ست به سه رنه که و تن بکه ن.

ئاسایی یه که مامۆستا کان ده بی هه ول بدن به باشتترین شیوه قوتابییهکان له تیکست و راهیتانه کان بگه یهن، به لّام مامۆستا له کاتی تاقیکردنه وهکاندا نابی زیاتر له وهی که باس کراوه، یارمه تی قوتابیان بدات و قوتابیان نابی

Det bør være to lærere sammen når elevene tar prøven

Prøven gjennomføres best av to lærere sammen. En tospråklig lærer (morsmålslærer) som kan språket i prøvene må ta den, mens en annen lærer kan hjelpe til med gjennomføringen. Gruppen bør ikke være for stor (mer enn 8-10 elever). Lærer i norsk som andrespråk, spesiallærer, elevenes klassestyrer eller en annen tospråklig lærer kan være en aktuell samarbeidspartner. Å gjennomføre ett hefte, tar en drøy skoletime. Men det kan være lurt å legge inn en pause omtrent halvveis i kartleggingen. Da blir ikke elevene så slitne.

Ting læreren og elevene trenger

Læreren trenger: **en stoppeklokke med sekundviser**

Elevene trenger: **hvert sitt prøvehefte**, der læreren har satt navnet, og **en rød eller blå fargeblyant**. Elevene vil også ha bruk for et ekstra ark, gjerne fargeark, som gjør at de ikke kan lese på oppgavene mens læreren forklare hva de skal gjøre. Når de skal arbeide selv, tar de vekk arket. Elevene kan videre tegne på arket dersom de blir tidlig ferdige. Elevene skal bruke fargeblyant fordi det er lettere å rette, og fordi de ikke skal begynne å viske. Vil de forandre noe, setter de bare en strek tvers over det de vil ha vekk, og setter et nytt kryss, en ny bokstav eller en ny strek der det er aktuelt.

Til den siste delprøven for tredje klasse trenger elevene i tillegg: **fire fargeblyanter hver: en rød, en gul, en grønn og en blå**. Elevene får altså utdelt tre fargeblyanter i tillegg til den ene de fikk i starten. En må være oppmerksom på at noen av elevene kan være fargeblinde. Det må ikke gå ut over hvordan en bedømmer resultatene deres.

Instruksjon til elevene

Elevene får først vite hva som skal skje, hvordan de skal arbeide og hvordan de kan rette feil. Så kommer instruksjonen til hver delprøve. Det kan være nødvendig med noe forsiktige omformuleringer til elevenes talespråk der en tror de kan ha problemer med formuleringer på standardspråket. Instruksjonene til oppgavene skal bli sagt to ganger. Dersom noen elever trenger enda flere gjentakelser etter dette, bør læreren merke seg hvilke elever dette er.

Det løse arket brukes til å skille øveoppgavene fra de andre oppgavene.

OBS! Vær spesielt oppmerksom på at bildene i delprøven Bokstavdiktat er kontrollbilder. De brukes for at læreren skal være sikker på at elevene er på riktig sted når læreren dikterer. Et riktig kryss på feil linje, er vanskelig å rette etterpå. Det er uvant for mange lærere at bildene ikke skal ha noe med bokstavene i diktaten å gjøre. Bokstaver og bilder som hører sammen, kommer i delprøven *etter* bokstavdiktaten. Det er viktig å vise elevene at noen av delprøvene går over flere sider. Elevene må ikke stoppe opp etter første side. Men de må vente når de er ferdige med en hel delprøve, og eventuelt tegne på arket.

سهری یه کتر بکن. مهسه له و تهمرینه کان به شیوه یه کارپژراون که زور له قوتاییان ناتوان و هلامی دروستی هه موویان بده نه وه. تهمرینه کانی کۆتایی بۆ زۆربه ی قوتاییان گرانترن. ئامانج ئه وه نیه که هه موو قوتاییان بتوانن گشت پرسپاره کان و هلام بده نه وه. ده بی قوتاییان له وه ئاگادار بن تا کوو هه ست نه کهن که سه رناکه ونو، تاقیکاری یه کان شوینی خراپ له سه ر مه یلی ئه وان بۆ خویندنه وه دابن. ئه و هه لسه نگاندنانه ده توانن یارمه تی قوتاییان له گه شه کردنیاندا بدن.

بۆ ئه و قوتاییانه ی که به دوو زمان ده ئاخفن تاقیکردنه وه کان زور گرینگن، هه روه ها به و شیوه یه ده بیته هۆی یارمه تیدانیک تا کوو شیوه ی باشتری باره یان بیته ئاراهه بۆ قوتاییه کانی دیکه که به دوو زمان ده ئاخفن. ئاکامی تاقیکردنه وه کان ده بیته هۆی ئه وه ی تا بریار بدری که له تاقیکردنه وه کان که لک وهر بگیری. گشت قوتاییه کان پاداشتی که وهر ده گرن - پاش ته و او بوونی تاقیکاری یه کان کاریکی دلخواز بکن یان بۆ ویتته وهر گرتنی نیشانی که بۆ ئه وان به نرخه.

تهمرینی راهیانه کان ئه و شانسه ده دن به قوتاییان که تیبه گهن چی بکن.

له و شوینانه ی که نووسراوه قوتاییان ده بی بۆخویان به ته نیا کار بکن، یارمه تی نادرین. به لām ده بی له راهیانه کان تیبه گه یه ندرین. هه ر بۆیه ریئویتی بۆ نیوه تاقیکاری یه کان داندراون. لیژده دا ده بی مامۆستا ئاگای له وه بی که قوتایی تیبه گه یوه راهیانه کانی به باشی و دروستی ئه نجام داو. قوتاییان ده بی لیک دوور دانیشن و ریک ئه وه بکن که مامۆستا پینان ده لی. قوتاییان نابی له هه موو کاته که که لک وهر گرن بۆ هه ر راهیانه کان. پاش ئه وه ی ماوه کاتی هه ر راهیانه کان که له ریئویتی مامۆستا کان داهاته ته و او بوو، مامۆستا ده بی درێژه به کاری خۆی بدا. ئه وه گرینگه که قوتایی تووشی نیگه رانی نه بی، به لām مامۆستا ده بی بلێ ئه گه ر قوتایی و هلامی راست و دروستی نه داوه ته وه، درێژه به و هلامی پرسپاره کانی دیکه بدات و هیچ موشکیل نیه. به لām کاری خۆتان تا ئه و جیگایه ی که ده توانن به باشی ئه نجام بدن. هان دان و ته شویقی قوتاییان زور گرنگه.

له یه که م نیوه تاقیکردنه وه ی پۆلی دووه م دا، مامۆستا ده لی قوتاییان کام پیت ده بی دیاری بکن و خه تی به سه ردا بکیشن، دیکه ی (ئیملا) پیته کان. له کاتی نیوه تاقیکردنه وه کاندای قوتاییان له و شوینانه ی که ده بی پیتی یه که م یان پیتی کۆتایی که له گه ل ویتته که دا ده گونجی بنووسن، مامۆستا وشه ی ته و او ده لی.

له کاتی نیوه تاقیکردنه وه کاندای کاتیک قوتاییان یه ک، دوو، چوار یان پینج خوله ک کاتیان هه یه بۆ و هلام دانه وه، به ته وای به ته نیا کار ده کهن، زور گرینگه که قوتاییان بزائن که ی ده ست پینکه و که نگێ راوه ستن. بۆ ئه وه ی قوتاییه کان چه ند خوله کیان ماوه و کات هه بی بۆ و هلام دانه وه ی پرسپاره کان، به راوردیک کراوه بۆ هه ر یه ک له نیوه تاقیکاری یه کانی هه ر پۆلیک. کاتیک ماوه ته و او ده بی، وا باشه یه کیک له مامۆستا کان هیلک بکیشیتته ئه و شوینانه ی که قوتایی تا ئه و فریا که و ته وه و هلام بداته وه. به جییه ئه گه ر هیتدیک له قوتاییه کان که فریای و هلامدانه وه به هه موو پرسپاره کان نه که و توون درێژه به کاری خۆیان بدن له کاتیکدا که مامۆستا نیوه تاقیکردنه وه که ی دوایی ته حویل ده دا.

له کاتی تاقیکردنه وه کاندای و باشه دوو مامۆستا چاوه دیری قوتاییه کان بکن.

تاقیکردنه وه که به باشتترین شیوه به ریوه ده چی کاتیک مامۆستا کان دوو دانه بن. یه کیک له مامۆستا کان (مامۆستای زمانی دایک) که تاقیکردنه وه که به زمانی ئه وه و ئه وه ی دیکه یارمه تی به به ریوه چوونی تاقیکردنه وه کان ده دا. دهسته ی قوتاییان نابی زور بن (له 8-10 زیاتر نه بن). مامۆستای زمانی نۆروێژی، مامۆستای تاییه ت، به ریوه به ری پۆلی قوتاییه که یان مامۆستای زمانی دایکی ده توانن هاوکاریکی باش بن له م بواره دا. به ریوه چوونی تاقیکاری له وانه یه کاتژمیریک بخایه نی. به لām باش ده بی ئه گه ر له نیوه ی کاتی تاقیکردنه وه که دا حه سانه وه یه ک بدری به قوتاییان بۆ ئه وه ی زور ماندوو نه بن.

Hva læreren sier for begge klassetrinnene

Når elevene har fått utdelt ark, fargeblyanter og prøvehefter, forteller læreren hva som skal skje. Læreren bruker morsmålet:

Du har nå fått et hefte, et ark og en fargeblyant. Men du skal vente med å bla til jeg sier fra. Snart skal vi se på bildene og gjøre noen oppgaver, men først skal jeg fortelle deg hva du skal gjøre. Jeg kommer hele tiden til å fortelle hva du skal gjøre.

For 2. klasse

Du skal finne bokstaver og sette kryss eller du skal skrive bokstaver. Du skal også finne bilder eller ord og sette kryss på dem. Jeg skal si det mer nøyaktig når vi kommer til hver nye oppgave. Du skal vite at hvis du skriver feil, skal du ikke bruke viskelær. Det tar altfor lang tid. Du skal bare sette en strek over krysset eller bokstaven og sette nytt kryss, eller skrive ny bokstav hvis du vil forandre.

Du skal få hjelp til de første oppgavene hver gang, men etter det, må du jobbe helt selv. Du skal ikke begynne på oppgavene før jeg sier fra. Da sier jeg: "Begynn!" Jeg sier også *stopp* når tiden er ute. Hvis du blir ferdig med de oppgavene vi holder på med, og det står stopp, må du vente til jeg sier at vi skal gå videre. Du kan tegne så lenge.

For tredje klasse

Du har nå fått et hefte som ligner på andre hefter du kanskje har jobbet med før. Vi skal arbeide sammen i begynnelsen hver gang. Det er for at du skal forstå hvordan du skal arbeide/jobbe. Etterpå skal du arbeide for deg selv. På alle oppgavene skal du lete for å finne rett svar. Du skal gjøre forskjellige ting, sette små streker, sette kryss, trekke lange streker eller fargelegge, så du må høre godt etter. Jeg kommer hele tiden til å fortelle hva du skal gjøre.

Du skal få hjelp til de første oppgavene hver gang, men etter det, må du jobbe helt selv. Du skal ikke begynne på oppgavene før jeg sier fra. Da sier jeg: Begynn! Jeg sier også: Stopp, når tiden er ute. Hvis du blir ferdig med de oppgavene vi holder på med, og det står STOPP, må du vente til jeg sier at vi skal gå videre. Du kan tegne så lenge.

Slik skal vi arbeide til vi er ferdige med heftet. Det er mange oppgaver. Hvis det er noe du ikke finner eller ikke klarer, går du videre til neste oppgave. Men prøv først. Når alle skal jobbe helt selv, må du være stille, selv om du har lyst til å fortelle det du vet.

پیداویستی یه کانی مامؤستا یان قوتابیان

پیداویستی مامؤستا: کاترمیزیک که چرکه نیشان بدات.

پیداویستی قوتابی: هر قوتابی یهک ده بی پووشه ی پرسپاره کانی (prøvehefte) هه بی که له ویدا مامؤستا جینگای ناوی نووسیوهو قوتابی پیویستی به پیئووسیک به رهنگی سوور یان شین هه یه. قوتابیان پیویستیان به لاپه ریکی زیادی هه یه (رهنگی بی) بؤ ئه وهی کاتیک مامؤستا راهیتانه کان شهرح دها ریتویتی یه کانی مامؤستا له پووشه ی پرسپاره کان دا نه نووسن. له کاتی وه لام دانه وه به پرسپاره کاند ده بی ئه م لاپه ره یه لابه ن. قوتابیان ئه گهر زووتر له وانی دیکه ته واو بوون ده توانن له و لاپه ره یه دا شت بکیشنه وه. قوتابیان ده بی پیئووسی رهنگی به کار بیتن چونکه ئاسانتر هه له کانیاں ده ست نیشان ده کری و ناتوانن هه له کانیاں بسرنه وه. ئه گهر بیان هه وی شتیک بگورن، خه تیک یان هیلیک به سهر ئه و شویت هه دا بیتن که نه ده بویه نووسرابا.

له ئاخیرین نیوه تاقیکردنه وهی پؤلی سیه هه دا قوتابیان جگه له و شتانه ی سهره وه، هه ره که ی پیویستیان به: چوار پیئووسی رهنگی: یه کی سوور، یه کی زهره، یه کی سه وز و یه کی شین هه یه. به م شیوه یه قوتابیان سی دانه پیئووسی رهنگی دیکه (بیجگه له وهی که له سهره تادا وه ریانگرتوه) وه رده گرن. ده بی سهرنج بده ن شاید یه کی که له قوتابیان رهنگ کویر بی. ئه مه نابی زهره رو زیان له هه لسه نگاندنی ئه نجامی قوتابیانی رهنگ کویر بدات.

ریتویتی بؤ قوتابیان

له پیندا قوتابیان بوون ده کریته وه که چی رو دها، ئه وان چؤن کار ده کن و چلؤن هه له کانیاں راست ده کنه وه. ئه م جار ریتوین دی له باره ی هر کام له نیوه تاقیکردنه وه کان قوتابیان ریتویتی ده کا. له وانه یه هیئدیک سهرنجی زیاتر (ئیحتیات) پیویست بی بؤ شیوه پیدانی زمانی قسه کردنی قوتابی کاتیک پیی وایه له گهل زمانی ستاندارد دا گیروگرفتی بؤ پهیدا ده بی. ریتویتی یه کان ده بی دوو جار دووپات بکریته وه. ئه گهر هیئدیک له قوتابیان پیویستیان به دووپات کردنه وهی زیاتر هه یه، مامؤستا ده بی ئه و قوتابی یه ده ست نیشان بکات.

ئه و لاپه ره سپی یه زیادی یه بؤ ئه وه یه که راهیتانه کان لیک جیا بکاته وه.

سهرنج: له نیوه تاقیکردنه وه دا سهرنجیکی تاییه ت بده به ویته کان، ئیملا ی پیته کان، بریتی یه له ده ست نیشان کردنی ویته کان. ئه و ویتانه بؤ ئه وه به که لک دین که له کاتیک دا مامؤستا دیکه ده لی له وه خاترجه م بی که قوتابی له شویتی دروست دایه. سهخته ئه گهر خالیکی دروست له هیلیکی هه له دا راست بکه یه وه. ئه وه عاده ت نیه بؤ زؤریک له مامؤستا کان که ویته کان هیچ پیوه ندی یه کیان به پیته کانه وه له کاتی دیکه گوتنه وه دا نیه. ئه و ویتنه و پیتانه ی که پیوه ندیاں پیکه وه هه یه پاش ته واو بوونی ئیملا کوتنه وه که دین. ئه وه گرینگه به قوتابیان نیشان بدری که هر به شیک له تاقیکردنه وه کان له وانه یه چه ند لاپه ره یه ک بن. قوتابیان نابی راوهستن دوا ی لاپه ری یه که م. به لام ئه وان ده بی چاوه روان بن کاتیک ئه وان به شیکی ته وایان له تاقیکاری یه که وه لام دا وه ته وه، خه ریکی کیشانه وه بن له لاپه ره نه نووسراوه زیادی یه که دا.

Transkribering

For at norske lærere som samarbeider med kurdiske lærere skal få et inntrykk av hvordan ordene og språklydene er på kurdisk, er de arabiske skrifttegnene overført til latinske bokstaver og lydskrift. Latinske bokstaver som står for språklyder på norsk som mer eller mindre tilsvarer dem på kurdisk, er translitterert med bokstaver som brukes på norsk. Bokstaven å er brukt for skrifttegnet ܐ. Bokstavene for kurdiske språklyder som ikke tilsvarer norske språklyder, er enten translitterert med latinske bokstaver for tilsvarende språklyder på engelsk eller fransk; eller det er brukt fonetiske tegn (lydskrift). Eksempler her er: j (fransk j som i *journal*) for ܝ, eller sh, evt ʃ for skj-lyd. Korte vokaler som ikke skrives på kurdisk, er stort sett utelatt på norsk her. Til gjengjeld er en lang o-lyd markert med et diakritisk tegn, dvs en strek over o-en. Ved konsonanter som har to tegn på kurdisk, men bare ett på norsk, er den andre konsonanten markert med et diakritisk tegn under den norske bokstaven. Som sorani kan kurmanci regnes som en variant av kurdisk, og kan skrives med latinske bokstaver. Det er visse uttaleforskjeller på kurmanci og sorani. I oversikten under her står likevel latinske bokstaver på kurmanci ved siden av arabiske bokstaver for sorani når disse grovt sett er knyttet til de samme språklydene.

ə er et fonetisk tegn (lydskrift) som står for ܐ en såkalt schwa eller kort e-lyd (skrives med e på kurmanci)

e står for ܝ en åpen og lang e-lyd på norsk (tilsvarer ê på kurmanci)

r står for ܠ som er en såkalt flap, den lages med bare ett slag med tunga slik som i østnorsk: "erdu" (er du?), lydskrift: ܠ (skrives med r på kurmanci)

ɾ står for ܠ en r-lyd med vibrasjon av tunga, mer som en rulle-r på østnorsk

ɿ står for ܠ som ligner mer på en bakre l på norsk, lydskrift ɿ, (skrives ll (dobbel l) på kurmanci)

o og w står for ܘ som enten tilsvarer en kort o lyd på norsk eller w på engelsk (u eller w på kurmanci)

ō står for ܘ som en lang o-lyd på norsk (skrives û på kurmanci)

å står for ܘ som i norsk lang å-lyd (skrives o på kurmanci)

ʒ står for ܝ en fransk j-lyd som i ordet *journal* (skrives med j på kurmanci)

ʃ eller sh står for ܝ, en østnorsk sj-lyd ((skrives med ʃ på kurmanci)

ch står for ܝ en østnorsk tsj-lyd (skrives med ç på kurmanci)

X står for ܝ en tysk ch-lyd (skrives med x på kurmanci)

dʒ står for ܝ den engelske g-lyden i ordet *george* (skrives med c på kurmanci)

ʔ står for en bakre konsonant, litt som et støt ܥ

ɣ står for en bakre konsonant, litt som en skarpe-r på norsk ܥ

مامؤستا چي دهلي به هر دووک پولهکان

دواي نهووي پووشه پرسیارهکان و پینووسه رهنګی یهکان به سهر قوتابیان دا دابش کران، مامؤستا قوتابیان تنیدهګه یه نی که چي بکهن. مامؤستا به زمانی دایکی دهلي:

ئيوه پووشه پرسیارهکان، لاپهړيکی زيادی و پینووسه رهنګی یهکانتان وهرگرتوه. به لام دهبي چاوه پروان بن تا من پیتان دهليم دهست پینکهن. ئيمه به زووي چاوه له وینهکان دهکین بؤ نهووي راهيتانهکان نهجام بدهين، به لام له پیتان دهليم که چ بکهن. له هه موو ماوهي تاقیکاریدا من چونیته یی کار کردنه که تان بؤ شي دهکه مه وه.

بؤ پولي دووه م

تؤ به دواي پیت ددهګه پي و به وزي خهت کيشان به سهریدا دیاری دهکي یان دنا پیت دهنووسي. ههروهه تاؤ دهبي وینه یان وشه بدوزی یه وه خهتيان به سهردا بکيشي. هر کات هاتینه سهر راهيتانیکي نو، من به ديقه ته وه بؤتان باس دهکه مو شي دهکه مه وه. تؤ دهبي بزانی هر کات شتیکت به هله نووسي نابي بیسپريه وه، ئه و کاره کاتيکی زؤرت لیده گري. تؤ هيلیک به سهر ئه و جیګایه وک وه لام دیاریت کردوه داديتي یان خهتيک به سهر پیت هله که داديتي و جاريکی دیکه پیت یان وینه دروسته که هله دبؤري و دیاری دهکي، یان ئه گهر دهته وي پیت که بگؤري، پیتيکی نو دهنووسي.

له یه که مين راهيتانهکاندا تؤ یارمه تي دهرين، به لام پاش ئه وه دهبي بؤخؤت به ته نیاو سهر به خؤ هول بدهي. تا من ئيزن نه دم نابي دهست به وه لام دانه وهکان بکهي. ئه و کات من دهليم دهست پینکه! ههروهه هر کات ماوه ته و او بوو من دهليم: بوهسته. ئه گهر تؤ ته و او بوو له و راهيتانه ی که خهريکی وه لام دانه وهي، گه يشته شویتیک که نووسراوه: کؤتايي، تؤ دهبي بوهستي تا کاتيک من دهليم: "دریژه بدن". له و ماوه یه دا تؤ دهتواني وینه بکيشي یه وه.

بؤ پولي سنيهم

ئوستا ئيوه پووشه پرسیارهکانتان وهرگرتوه که له و پووشانه دهچن که پيشتر ديتووتان و کارتان له سهر کردوون. له سهره تادا ئيمه پیکه وه کار دهکین بؤ نهووي تیکه که چلون کار دهکن و وه لام ددهنه وه. پاشان ئيوه بؤ خؤتان به ته نیاو سهر به خؤ وه لامهکان ددهنه وه. له هه موو راهيتانهکاندا ئيوه به دواي وهلامی راست و دروستا دهگه رين. ئيوه زؤر کاری جیاواز دهکن، خهت و هيلي چوکه دهکيشن، یان به وزي x وه لامه که دیاری دهکن، هيلي دريژ دهکيشن یان هيتديک شت رهنګ دهکن. بؤیه به جوانی دهبي گوي راديرن. له هه موو ماوهي تاقیکاریدا من چونیته یی کار کردنه که تان بؤ شي دهکه مه وه.

له یه که مين راهيتانهکاندا ئيوه یارمه تي دهرين، به لام پاش ئه وه دهبي بؤخؤتان به ته نیاو سهر به خؤ هول بدهن. تا من ئيزن نه دم نابي دهست به وه لام دانه وهکان بکهن. ئه و کات من دهليم دهست پینکه! ههروهه هر کات ماوه ته و او بوو من دهليم: بوهستن. ئه گهر ئيوه ته و او بوو له و راهيتانه ی که خهريکی وه لام دانه وهين، گه يشته شویتیک که نووسراوه: کؤتايي، ئيوه دهبي بوهستن تا کاتيک من دهليم: "دریژه بدن". له و ماوه یه دا ئيوه دهتوان وینه بکيشنه وه.

ئيمه به و شيوه یه کار دهکین تا ولامدانه وه به پرسیارهکان ته و او دهن. راهيتانهکان زؤرن. ئه گهر وه لامیکتان نه دوزی یه وه یان نه تان تواني وه لام بدهنه وه، دريژه بدن به وهلامی راهيتانهکانی تر، به لام تا دهتوان هول بدن وهلامی دروست بدهنه وه. کاتيک هه موو خهريکن به ته نیاو سهر به خؤ کار دهکن و خهريکی وه لام دانه وهن، تؤ دهبي بیدهنگی بیاريژی، سهره پای نهووي که تؤ پیت خؤشه باسي ئه و راهيتانه بکهي که وه لامه کهي دهزانی.

Prøven for 2. klasse

Delprøvene for 2. klasse er:

1. Bokstavediktat - læreren lar det gå **ca 15 sekunder** for hver bokstav. Bokstavene gjentas én gang.
2. Å skrive den første bokstaven i et ord - læreren lar det gå **ca 15 sekunder** for hvert ord. Ordene gjentas én gang.

Egen øveoppgave: Å sette kryss på bilder av en bestemt ting¹ - elevene får **1 minutt**.

3. Å koble store og små bokstaver - elevene får **1 minutt**.
4. Å skrive den siste bokstaven i et ord - læreren lar det gå **ca 15 sekunder** for hvert ord. Ordene gjentas én gang.
5. Å finne riktig bilde til et skrevet ord - elevene får **2 minutter**.
6. Å finne riktig ord til et bilde - elevene får **2 minutter**.

Å gjennomføre ett hefte, tar en drøy skoletime. Men det kan være lurt å legge inn en pause omtrent halvveis i kartleggingen. Da blir ikke elevene så slitne.

¹ Denne oppgaven er lagt inn for at elevene skal få kjenne hvor lang tid ett minutt tar. Den skal ikke rettes.

نیوه‌تاقیکردنه‌وه‌ی پۆلی دووهم به‌م شیوه‌یه:

- 1_ ئیملا‌ی پیت - مامۆستا ماوه‌ی 15 چرکه ئیزن ده‌دا بۆ نووسینی هەر پیتیک. هەر پیتیک جارێک دووپات ده‌کریته‌وه.
 - 2_ نووسینی پیتی یه‌که‌می هەر وشه‌یه‌ک - مامۆستا ماوه‌ی 15 چرکه ئیزن ده‌دا بۆ نووسینی هەر وشه‌یه‌ک. وشه‌کان جارێک دووپات ده‌کریته‌وه.
 - نمونه‌ی راهیانه‌کان: لێدانی ئه‌و نیشانه‌یه (x) له سه‌ر وینه‌یه‌ک له شتیکی دیاریکراو¹. قوتابیانی یه‌ک خوله‌کیان ماوه‌ هیه.
 - 3_ لکاندنی پیتی چووکه‌و گه‌وره. دیاره له کوردیدا پیتی گه‌وره یان له کۆتایی وشه‌دا دیتو به پیتی پیش خۆیه‌وه ده‌لکێ (کتیپ) لێره‌دا ب پیتی گه‌وره‌یه‌و به پیتی پیش خۆیه‌وه لکاوه، یان به ته‌نیا دیتو نالکێ (یه‌ک). قوتابیانی 1 خوله‌کیان ماوه‌ هیه.
 - 4_ نووسینی پیتی ئاخری وشه‌یه‌ک - مامۆستا ماوه‌ی 15 چرکه ئیزن ده‌دا بۆ نووسینی هەر پیتیک. هەر وشه‌یه‌ک جارێک دووپات ده‌کریته‌وه.
 - 5_ دۆزینه‌وه‌ی وینه‌یه‌کی دروست که وشه‌که‌ی نووسراوه. قوتابیانی 2 خوله‌کیان ماوه‌ هیه.
 - 6_ دۆزینه‌وه‌ی وشه‌ی راست و دروست که وینه‌که‌ی کیشراوه‌ته‌وه. قوتابیانی 2 خوله‌کیان ماوه‌ هیه.
- بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی پووشه‌یه‌ک له‌وانه‌یه کاتژمێریکی وانه‌گوتنه‌وه له مه‌کته‌بدا بگه‌ڕێ، به‌لام بۆ ئه‌وه‌ی قوتابیانی ماندوو نه‌بن وا باشه له نیوه‌ی هه‌ڵسه‌گاندنه‌که‌دا پشوو‌یه‌ک به قوتابیانی بدرێ.

¹ ئه‌و راهیانه ته‌نیا بۆ ئه‌وه دانراوه تا‌کوو قوتابیانی بزانیان ماوه‌ی خوله‌کیک چه‌نده‌یه. ئه‌وه هه‌له‌ی لێ ناگیرێ و راست نا‌کریته‌وه.

1. Bokstavdiktat

OBS! (*Læreren bruker morsmålet.*) I denne delprøven skal læreren diktere én bokstav for hver rekke. Det skal ikke være sammenheng mellom bilde og bokstav i disse rekkene. Bildene er kontrollbilder og står der for at elevene skal ha felles fokus, og velge mellom bokstavene i riktig rekke.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene. *Læreren fortsetter:* Sett fingeren på bildet av کتیب kitjæb (bok). Sett et kryss over bokstaven ا (alif). Dersom du setter kryss på feil bokstav, kan du sette en strek over krysset og sette nytt kryss. *Se til at alle elevene setter kryss på riktig bokstav.*

Læreren fortsetter: Sett så fingeren på bildet av سابون sæbōn (såpe): Sett et kryss over bokstaven ر (re) *Se til at alle elevene setter riktig kryss.*

Elevene får ca 15 sekunder per oppgave, men ikke stress dem

Læreren sier: Nå er vi ferdige med å hjelpe hverandre med å finne riktig svar. Ta vekk det løse arket og legg det under heftet.

Sett fingeren på bildet av موز måz (banan). Sett et kryss over bokstaven ب (be)

Bildene og bokstavene er:

	kit(j)eb - bok	alif	ا	کتیب
	sæbōn - såpe/sepe	re	ر	سابون
1.	māz - banan	be	ب	موز
2.	tāp/mæl - ball	yi/i	ی	توپ/مهل
3.	pelaw (kawsh) - sko	mim/me	م	پیلو
4.	baɫdar (baɫnde) - fugl	kaf/ke	ک	بالدار/بالتندر
5.	sæg - hund	dal/de	د	سهگ
6.	mām (sham) - lys	sin/se	س	موم
7.	pōl (tmbær)- frimerke	fe	ف	پوول
8.	hæor - sky	khe	خ	هه‌ور
9.	dærga - dør	nun/ne	ن	دهرگا
10.	mrawi - and	lam/le	ل	مراوی
11.	q(e)ɜ - hår	å/hewti chōk waw	و	قز
12.	æsp - hest	qaf	ق	نہسپ
13.	dar - tre	pe	پ	دار
14.	gul - blomst	dɜim/dɜe	ج	گول
15.	chaw - øye	te	ت	چاو
16.	wrch - bjørn	gaf/ge	گ	ورچ
17.	mang - måne	ve	ف	مانگ
18.	fil - elefant	ze	ز	فیل
19.	aɭa-flagg	waw (wō)/o	و	ٹالا
20.	baznə - armbånd	shin/she	ش	بازنه

1_ دیکته‌ی (نیملای) وشه

سهرنج! له نيوه‌تاقیکاری‌یه‌دا وینه‌و پیت هیچ پیوه‌ندی‌یه‌کیان به یه‌کتره‌وه نیه. وینه‌کان وینه‌ی ده‌ست نیشان کردنن. ئه‌مه بۆ ئه‌وه دانراوه تا قوتایی‌یه‌کان پیزی پیت‌ه‌کان به دروستی هه‌لبژێرن.

مامۆستا ده‌لێ: لاپه‌ره نه‌نووسراوه زیادی‌یه‌که بینه‌و له‌سهر راهیتانه‌کانی به شیوه‌یه‌که دابنێ که ته‌نیا دوو راهیتانی یه‌که‌م دیار بن. قامک له‌سهر وینه‌ی کتیه‌که دابنێ. زه‌ربیک (x) له‌سهر پیتی ا (ئه‌لف) بده. ئه‌گه‌ر تۆ پیتیکی هه‌له‌ت به‌هۆی x دیاری کرد، هه‌لێک به‌سهر هه‌له‌که دابینه‌و پیتیکی نوێ هه‌لبژێره. سهرنج بده که هه‌موو قوتاییان پیتی دروستیان هه‌لبژارد بێت.

مامۆستا درێژه ده‌دا: قامک له‌سهر وینه‌ی سابوون دانێ. به‌هۆی x، پیتی (ر) ر دیاری بکه. سهرنج بده که هه‌موو قوتاییان پیتی دروستیان هه‌لبژارد بێت.

قوتاییان 15 چرکه‌یان ماوه بۆ وه‌لامدانه‌وه هه‌یه، به‌لام زه‌ختیان لێ مه‌که‌ن.

مامۆستا ده‌لێ: ئیدی ئیستا ئیتمه بۆ دیتنه‌وه‌ی وه‌لامی دروست یارمه‌تیی یه‌کتری ناکه‌ین. لاپه‌ره سببی‌یه‌که لا به‌ن و له ژێر پووشه‌که‌ی دانێن.

قامک له‌سهر وینه‌ی مۆز دانێ. x له‌سهر پیتی ب بده

Bildene og bokstavene er :

وینه و پیت‌ه‌کان ئه‌مانه‌ن:

	kit(j)eb - bok	alif	ا	کتیب
	sæbōn - såpe/sepe	re	ر	سابوون
1.	māz - banan	be	ب	مۆز
2.	tāp/mæl - ball	yi/i	ی	تۆپ/مهل
3.	pelaw (kawsh) - sko	mim/me	م	پیلو
4.	baḷdar (baḷnde) - fugl	kaf/ke	ک	بالدار/ بالندر
5.	sæg - hund	dal/de	د	سهگ
6.	mām (sham) - lys	sin/se	س	موم
7.	pōl (tmbør)- frimerke	fe	ف	پوول
8.	hæor - sky	khe	خ	هه‌ور
9.	dærga - dør	nun/ne	ن	ده‌رگا
10.	mrawi - and	lam/le	ل	مراوی
11.	q(e)3 - hår	ā/hewti chōk waw	ۆ	قز
12.	æsp - hest	qaf	ق	ئه‌سپ
13.	dar - tre	pe	پ	دار
14.	gul - blomst	d3im/d3e	ج	گول
15.	chaw - øye	te	ت	چاو
16.	wrch -bjørn	gaf/ge	گ	ورچ
17.	mang - måne	ve	ف	مانگ
18.	fil - elephant	ze	ز	فیل
19.	ala-flagg	waw (wō)/o	و	ئالا
20.	baznə - armbånd	shin/she	ش	بازنه

2. Å skrive den første bokstaven i de ordene som bildene viser

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene. Sett fingeren på bildet av فيل fil (elefant). Nå skal du høre godt etter og skrive den første bokstaven i ordet fil. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav. Det er viktig at elevene skjønner at det er den første bokstaven de skal skrive. Læreren bør skrive ordet fil på tavla, peke på og si at ف fe er først ی i er i midten og ل lam sist i ordet.*

Læren fortsetter. Sett fingeren på کتیب kit(j)eb (bok). Skriv den første bokstaven i ordet kit(j)eb. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav.*

Elevene får 15 sekunder pr oppgave

Læreren sier: Nå er vi ferdige med å hjelpe hverandre. Ta vekk det hvite arket og legg det under heftet. Sett fingeren på bildet av موز mǝz (banan). Skriv den første bokstaven i ordet mǝz.

fil (elefant)	ف	فیل
kit(j)eb (bok)	ک	کتیب
1. mǝz (banan)		موز
2. pe (fot)		پی
3. tǝp (ball)		توپ
4. sher (løve)		شیر
5. namǝ (brev)		نامه
6. sag (hund)		سهگ
7. baran (regn)		باران
8. g(j)ezer (gulrot)		گیڑهر
9. kursi (stol)		کورسی
10.zǝrafǝ (sjiraff)		زهرافه
11.chǝqǝ (kniv)		چهقو
12.alǝ (flagg)		ئالا

۲_ نووسینی یه کهم پیتی ئه و وشانهی که ویتنهکان نیشانی ددهن.

ماموستا دهلی: لاپه ره نه نووسراوه زیادیه که ویتنه و له سه ره راهیتانهکانی به شیوهیه که دابنی که تنیا دوو راهیتانی یه کهم دیار بن. قامک له سه ره ویتنه فیل دانن. ئیستا تو به چاکی گوی رادیوه و یه کهم پیتی فیل بنووسه. سه رنج بده که هموو قوتابیان پیتی دروستیان ههلبژاردیت. ئه وه زور گرینگه که قوتابییهکان تینگه که ده بی یه کهم پیتی وشه که بنووسن. وا باشه ماموستا وشه فیل له سه ره تهخته ره شه بنووسی ئیشاره بکات به پیتنهکان و بلی که پیتی یه کهم فییه، پیتی ناوین یه و پیتی کورتاییش ل (لام)ه.

ماموستا درێژه ددها: قامک له سه ره ویتنه کتیب دانن. یه کهم پیتی وشه کتیب بنووسن. سه رنج بده که هموو قوتابیان پیتی دروستیان ههلبژاردیت.

قوتابیان ماوهی ۱۵ چرکه یان بۆ وهلامدانهوهی هه ره راهیتانیک ههیه.

ماموستا دهلی: ئیدی ئیستا ئیمه بۆ دیتنهوهی وهلامی دروست یارمهتی یه کتری ناکهین. لاپه ره سپیه که لا بهن و له ژیر پووشه کهی دانن. قامک له سه ره ویتنه مۆز دانن. یه کهم پیتی وشه مۆز بنووسن.

fil (elefant)	ف	فیل
kit(j)eb (bok)	ک	کتیشب
1. mǎz (banan)		مۆز
2. pe (fot)		پی
3. tǎp (ball)		تۆپ
4. sher (løve)		شیر
5. namə (brev)		نامه
6. sag (hund)		سهگ
7. baran (regn)		باران
8. g(j)ezer (gulrot)		گیزهه
9. kursi (stol)		کورسی
10. zərafə (sjiraff)		زهرافه
11. chəqā (kniv)		چهقۆ
12. alā (flagg)		ئالا

Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge ett minutt kan vare

Oppgaven som både står i andre- og tredjeklasseheftet, er en øveoppgave som ikke skal skåres eller registreres på den samme måten som de andre delprøvene. Den er der for at elevene skal få kjenne hvor lenge ett minutt er, når de jobber på denne måten.

Læreren sier: Legg ned blyanten og hør godt etter. Til nå har jeg fortalt hva du må gjøre for hver lille oppgave. Men på tre av de neste (del)prøvene skal du arbeide helt selv, i ett eller to minutter. Noen ganger synes vi minuttene går veldig fort, og andre ganger synes vi de tar langt tid. Oppgaven du skal gjøre nå, skal vise deg omtrent hvor fort du må arbeide.

På de neste to sidene er det mange forskjellige tegninger. Du skal sette kryss på noen av dem. Jeg skal snart fortelle deg hva du skal sette kryss på. Du skal arbeide i ett minutt, og dersom du blir ferdig før jeg sier stopp, legger du ned blyanten, sitter stille og venter.

Gå videre til neste side.

Du vet hva en frukt er? Sett kryss på alle bildene du ser av det som er en frukt. Rekker du mer enn den første siden, fortsetter du på den andre siden.

3. Kobling av bokstaver

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

Læreren fortsetter: Sett fingeren på bildet av پرد p(ə)rd (broen). Ved siden av ser du først én bokstav slik den ser ut når den står alene. Det er sin س. Så ser du en rekke med bokstaver slik de ser ut når de står først i et ord. En av de bokstavene som står i rekka er den samme bokstaven som den som står alene, altså sin. Sett kryss på den. Dersom du skriver feil, kan du sette en strek over krysset og sette nytt kryss. *Se til at alle elevene setter riktig kryss.*

Læreren fortsetter: Sett så fingeren på bildet av كەر kər (eselet). Ved siden av ser du en ny bokstav. Det er ۛ mim. Så ser du en rekke med bokstaver slik de er når de står først i ord. En av disse bokstavene i rekke er den samme som bokstaven som sto alene, altså mim. Sett kryss på den. *Se til at alle elevene setter riktig kryss.*

Nå skal du gjøre på samme måte med så mange av oppgavene som du kan klare ett minutt, men vent til jeg sier fra. Det er tre sider med bokstavrekker, denne og to til.

Læreren viser. Husk å se på den bokstaven som står alene og sett kryss på den samme bokstaven i rekken ved siden av. Ta vekk det løse arket og begynn!

له پېشدا ماموستا هم رېټوټيښه دېدا به قوتايان که له پاراکرافي: "ماموستا چې دېلى به هر دووک پوله کان" هاتوه.

تەمرين بۆ ټهوهى قوتايان ماوهى يهک خولهک بزائن

ټهم راهيتانه که له پووشهى پرسيارهکانى پولهکانى دووههم و سيههم داهاتوون وهک نيوهتاقیکارييهکانى دیکه حيسابيان بۆ ناکړئ. ټهمه بۆ ټهويه که قوتايان ټيگن و بزائن ماوهى يهک خولهک چهندهيه. پيش ټهوهى قوتايان لاپهړى راهيتانهکان بکهنهوه، رېټوټيښ يان بکهن.

ماموستا دېلى: پېټووسهکەت دانئ و به جوانى گويم بۆ راديړه. بۆ ټو مهسهلانهى که دين تۆ بهتەنيا بۆ ماوهى 1، 2، 4 يان 5 خولهک کار دهکى. هينديک جار پيمان وايه خولهککان زوو ټيپه دېن، جارى واشه پيمان وايه زور دهخايهني. راهيتانیک که تۆ ئېستا ټهجامى دهدهى نيشان دېدا که خولهکک چهنده دهخايهني.

ماموستا دېلى: لهو دوو لاپهړى دواييدا ويتهو کيشراوهى زورى ټيدان. تۆ زهر ب (x) بهسەر هينديک لهوان دا دهکيشى. من پيت دهليم که زهر ب بهسەر چيدا دهکيشى. ماوهى خولهکک خهريکى وهلامدانهوه دهبي و ټهگەر تۆ زووتر لهوهى که من بلیم بوهسته تهواو بووى، پېټووسهکەت دانئ و بيدهنگ چاوهپوان به.

ماموستا دېلى: لاپهړى مهسهلهکان بکهوه (لاپهړى 2).

تۆ دهزاني ميوه چيه؟ زهر ب له ههمووى ټو ويتانه بده که ميوه. ټهگەر له ماوهى دياريكراودا لاپهړى يهکەمت تهواو کرد، دهست بکه به وهلامى لاپهړى دوايى. دهست پيکه!

۳- لکاندنې پيټهکان

ماموستا دېلى: لاپهړه نهوسراوه زيادى يهکه بيتن و به شيويهک لهسەر راهيتانهکانى دانين که تەنيا دوو راهيتانى يهکەم ديار بن.

ماموستا که دريژه دېدا: قامک لهسەر ويتهى پرد دانئ. له پړکى ويتهکه تۆ يهکەم جار پيټيک دهبينى. ټهم پيټه به شيويهکه که به تەنيا دهنوسري. ټهوه (س)ه. پاشان ريزيک پيت به شيويهک دهبينى، ټهو پيتانه به شيويهکن که لهسهرتاي وشدا بهم شيويه دهنوسرين. يهکيک لهو پيتانهى که لهو ريزدا نووسراون يهک لهو پيتانهن که دهکونه سهرتاي وشهوه. وهک (س). x يک لهو بدهو ديارى بکه. ټهگەر تۆ ليړدا ههلهت کرد يانى x هکەت به ههله له پيټيک دا، تۆ دهتوانى هيلک بهسەر x هکەدا بکيشى و x يکى دیکه ليدهى. ماموستا دېن چاو له ههموو قوتايان بکات ناخو x دروستيان ليدهوه.

ماموستا که دريژه دېدا: قامک لهسەر ويتهى کهر دانئ. له پړکى ويتهکهدا تۆ پيټيکى نوئ دهبينى. ټهوه پيټى (م)ه. پاشان ريزيک پيت دهبينى که ټهو پيتانه کاتيک له سهرتاي وشدا دين بهو شيويه دهنوسرين. يهکيک لهو پيتانه ټهو پيټن که بهو شيويه دهنوسري کاتيک لهسهرتاي وشه دا دئ وهک (م). به هزى x پيټهکه ديارى بکه. سهرنج بده ههموو قوتايان پيټى دروستيان ههلبزاردين.

ټهم جار ئيوه بهم شيويه تەمرين و راهيتانهکانى دیکه له ماوهى يهک خولهکدا ټهجام دهدين. بهلام دهبي من ئيزنى دهست پيکرنتان پي بدهم. ټهمه سى لاپهړن که ريزه پيتيان تيدايه. ماموستا ههرسيک لاپهړهکه نيشان دېدا. سهيرى يهکەم پيت بکهن که به تەنيايو، x لهسەر ټهو پيټه بدهن که ههر له پړکى ټهو له ناو ريزه پهپتهکهدا نووسراوه. لاپهړهکه لابهو دهست پي بکهن.

4. Å skrive den siste bokstaven i ord

I denne delprøven skal elevene skrive den siste bokstaven i ordene som følger. Det er viktig å være nøye med øveoppgavene og gjøre det klart at det er den **siste** bokstaven som skal skrives.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

Læreren fortsetter: Sett fingeren på bildet av دار dar (tre). Nå skal du høre godt etter og skrive den **siste** bokstaven i ordet dar. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav. Læreren bør skrive ordet dar på tavla, peke på og si at د dal er først, ا alif i midten og ر re sist.*

Læreren fortsetter. Sett fingeren på سابون sabōn (sepe/såpe). Skriv den siste bokstaven i ordet. *Se til at alle elevene har skrevet riktig bokstav.*

Elevene får ca 15 sekunder pr oppgave

Læreren sier: Nå er vi ferdige med å hjelpe hverandre. Ta vekk det løse arket og legg det under heftet.

Læreren fortsetter. Sett fingeren på mez (bord). Nå skal du skrive den siste bokstaven i ordet mez. *Instruksjonen gjentaes for ordene som følger etter.*

dar (tre)	ر	دار
sabōn (sepe/såpe)	ن	سابون
1. mez (bord)		میز
2. tadʒ (krone)		تاج
3. chaw (øye)		چاو
4. masi (fisk)		ماسی
5. səʔat (klokke)		ساعات
6. qəlləm (blyant)		قه‌ل‌م
7. dʒanta (veske)		جانتا
8. wrch (bjørn)		ورچ
9. chər(a)x (sykkel)		چەرخ
10. shimsher (sverd)		شمشیر
11. pəpōlə (sommerfugl)		په‌پوله
12. p(ə)rtəkal (appelsin)		پرت‌ه‌قال

۴_ نووسینی پیتی کۆتایی (ئاخرا) هر وشهیهک

له نوو هتا قیکردنه وهیه دا قوتاییان پیتی ئاخری ئه و وشانه دهنووسن که له ویدا هاتوون. ده بی زۆر سه رنج بدری که له و راهیتانه دا ته نیا پیتی ئاخرا بنووسریت.

مامۆستا ده لی: لاپه ره نه نووسراوه زیادییه که بیته و له سه ر راهیتانه کانی به شیوهیه ک دابی که ته نیا دوو راهیتانی یه که م دیار بن.

مامۆستا درێژه ده دا: قامک له سه ر ویتنه ی دار دانین. ئیستا جوان گوێ رادین و ئاخیرین پیتی وشه ی دار بنووسن. سه رنج ده که هه موو قوتاییان پیتی دروستیان نووسییت. وا باشه مامۆستا وشه ی دار له سه ر ته خته ره شه بنووسی ئیشاره بکات به پته کان و بلی که پیتی یه که م دییه، پیتی ناوین (ایه و پیتی کۆتاییش ر (ری)یه.

مامۆستا که درێژه ده دا: قامک له سه ر ویتنه ی سابوون دانین. پیتی کۆتایی وشه ی سابوون بنووسه. سه رنج ده که هه موو قوتاییان پیتی دروستیان نووسییت.

قوتاییان ماوه ی ۱۵ چرکه یان بۆ وه لامدانه وه ی هه ر راهیتانیک هیه. مامۆستا ده لی: ئیدی ئیستا ئیمه بۆ دیتنه وه ی وه لامی دروست یارمه تیی یه کتری ناکه ی. لاپه ره سپییه که لا به ن و له ژیر پووشه که ی دانین.

مامۆستا درێژه ده دا: قامک له سه ر ویتنه ی میز دانین. ئاخیرین پیتی وشه ی میز بنووسن. پیتۆتییه کان درێژه ده درین بۆ ئه و وشانه ی که به دوا ی یه کتریدا دین.

dar (tre)	ر	دار
sæbōn (sepe/såpe)	ن	سابوون
1. mez (bord)		میز
2. tadz (krone)		تاج
3. chaw (øye)		چاو
4. masi (fisk)		ماسی
5. səʔat (klokke)		سهعات
6. qəlləm (blyant)		قه له م
7. dʒanta (veske)		جانتا
8. wrch (bjørn)		ورچ
9. chər(a)x (sykkel)		چه رخ
10. shimsher (sverd)		شمشیر
11. pəpōlə (sommerfugl)		په پووله
12. p(ə)rtəkal (appelsin)		پرته قال

Ordlesing

5. Ord til bilde

Dette er ordlesingoppgaver der elevene for hver linje skal finne fram til det bildet (den tegningen) som viser det ordet de har lest. Elevene får hjelp på de to første øveoppgavene. Men med resten av oppgavene skal elevene arbeide selvstendig.

Elevene får 2 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket (ventarket) og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

A: Øverst på denne siden ser du første en firkant/rute hvor du kan lese et ord. Ved siden av ser du en rad med bilder (tegninger). Ett av bildene viser det ordet som du har lest. Sett et stort kryss på det bildet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre bildene.)

B: Se på det neste ordet, altså dette (læreren holder opp heftet og demonstrerer). Ved siden av ser du en rekke bilder. Ett av bildene viser det ordet som du har lest. Sett kryss på det bildet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre bildene.)

Nå skal du gjøre på den samme måten med så mange oppgaver som du kan klare på 2 minutter på denne og de to neste sidene (*her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er tre sider med oppgaver*). Men vent til jeg sier fra. Se først på ordet som står skrevet, se deretter på tegningene i rekken ved siden av. Sett så kryss på den tegningen som viser det ordet du leste. Er et ord for vanskelig så gå videre, men prøv først så godt du kan. Ta vekk arket og begynn!

وشه خوځندنه وه

5_ وشه بؤ وینه کان

لیږه دا قوتاییان وشه یکه ده بیننه وه وینه یکه (کیشراوه یکه) که له گهل وشه که دا ده گونجی ده دوزنه وه. بؤ دوو راهیتانی یه که م قوتاییان یارمه تی ددرین، به لام ده بی بؤخویان راهیتانه کانی دیکه وه لام بده نه وه. بؤ وه لامی ئو راهیتانه دوو خولهک ماوه ددری به قوتاییان.

مامؤستا ده لی: لاپره نه نووسراوه زیادی یکه بیتو له سهر راهیتانه کانی به شپوه یکه دابنی که تنیا دوو راهیتانی یه که م دیار بن.

ئلف: له لای سهر وهی ږووپه ږه که دا یه که م جار چوارچیره یکه که وشه یکه تیډا نووسراوه ده بی نی و ده توانی بیخوځیتنه وه. له ږیکی ئو تؤ ږیزیک وینه (کیشراوه) ده بی نی. یه کی که له وینه کان ئو وشه یه ن که تؤ خوځندووته وه. * که وره له سهر وینه که بده.

(له کاتی تهرینی راهیتانه کاند مامؤستا ئاگای له قوتاییان ده بی تا * له وینه ی دروست بده ن و تیډان ده گیه ن که بؤ چی وینه یه کی دیکه دروست نیه).

ب: چاو له وشه ی دووه م بکه ئوه شیان هر وهک ئوه ی پيشوو (مامؤستا پووشه ی ږرسیاره کان به رز ده کاته وه نیشانی دده ا). له ږیزی ئم وه شه یه ش تؤ هیډیک وینه ده بی نی. یه کی که له وینه کان ئم وشه یه یه که تؤ خوځندووته وه. * که وره له وینه که بده.

(له مه شیاندا مامؤستا ئاگای له قوتاییان ده بی تا * ی دروست له وینه ی دروست بده ن و وینه ی گونجاو له گهل وشه که دا هه لېږن و تیډان بگه یه ن که بؤ چی وینه کانی دیکه دروست نین).

تؤ هر به م شپوه یه به رده وام ده بی، له ماوه ی دوو خولهک هه ول دده ی تا وینه دروسته کانی ئو ږووپه ږه دوو لاپه ږه که ی دیکه ش ده ست نیشان بکه ی. (لیږه دا مامؤستا پووشه ی تاقیکاری یه کان به رز ده کاته وه هر سئ ږووپه ږه کان نیشانی قوتاییان دده ا). به لام چاوه ږوان بنو ده ست یه مه که ن تا من ئیزنتان دده م. له پيشدا چاو له وشه ی نووسراو بکه ن، پاشان سه یری ئو ږیزه ویتانه بکه ن له له ږیکی وشه که دا کیشراونه ته وه. ئه مجار * به و وینه یه دابینه که تؤ خوځندووته وه. ئه گهر وشه یه که سه ختو گران بوو بچوره سهر وشه یه کی دیکه و دریزه به کاری خؤت بده، به لام هه ول بده ئوه ونده ی له توانات دایه وه لام بده یه وه. لاپه ږه که لا به و ده ست به وه لام دانه وه بکه.

6. Bilde til ord

Dette er også ordlesingoppgaver. Men her skal elevene finne fram til det ordet som tegningen i første linje viser. Elevene får hjelp til de to øveoppgavene. Deretter skal de arbeide selvstendig (over tre sider).

Elevene får 2 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket (ventarket) og legg det slik at du bare ser de to første oppgavene.

A: Øverst på denne siden ser du første et bilde. Så ser du en rad med ord. Ett av ordene er det ordet som bildet viser. Sett et stort kryss på dette ordet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer kort hvorfor.)

B: Se på det neste bildet. Se på rekken ved siden av og finn det ordet som er det som bildet viser. Sett kryss på det ordet.

(På øveoppgaven passer læreren på at alle setter kryss på riktig sted og forklarer hvorfor det ikke kan være de andre ordene.)

Læreren fortsetter:

Nå skal du gjøre på den samme måten med så mange oppgaver som du kan klare på 2 minutter på denne og de to neste sidene (*her holder læreren opp prøveheftet og viser at det er tre sider med oppgaver*). Men vent til jeg sier fra. Se først på bildet som er tegnet, se deretter på ordene i rekken ved siden av. Sett så kryss på det ordet som bildet viser. Er et ord for vanskelig, så gå videre. Men prøv først så godt du kan. Ta vekk arket og begynn!

Vurdering av arbeidet med heftet

På slutten av heftet skal elevene gi uttrykk for hvordan de opplevde å arbeide med oppgavene.

Læreren sier: På den siste siden ser du tre ansikter. Sett nå et kryss på den tegningen som viser hvordan du likte å arbeide med oppgavene i dette heftet. Det ene ansiktet viser en som syntes det var bra eller fint, det i midten viser en som syntes det var sånn midt i mellom, og det siste ansiktet viser en som syntes det var dumt. På denne oppgaven er det ikke noe riktig eller galt svar. Det er du som vet best hva du synes. Du skal sette det du mener. Sett kryss på det ansiktet som best forteller hva du synes. Etterpå kan du fortelle læreren hva du likte eller ikke likte med prøven.

6_ ویتنه بۆ وشه

ئەمەش ھەر راھیتانی وشە خۆیئەندەوہیہ. بەلام لیژەدا قوتاییان وشەیک دەبینەوہ کہ لەگەل ویتنە کہ دا دەگونجی. قوتاییان بۆ دوو تەمرینی راھیتانی یەکەم یارمەتی دەدرین. پاشان بۆ خۆیان خەریکی وەلامدانەوہ دەبن و سەر بەخۆ ئیش دەکەن (ئەو راھیتانەش سێ لاپەرەہیہ).
بۆ تەواو کردنی ئەو کارە قوتاییان دوو خولەکیان ماوہ ھەہیہ.

مامۆستا دەلی: لاپەرە نەنووسراوہ زیادییەیکە بۆ ویتنەو لەسەر راھیتانەکانی بە شیوہیەیک دابینی کہ تەنیا دوو راھیتانی یەکەم دیار بن.
ئەلف: لەسەرەوہی پروپەرە کہ تۆ ویتنە یەکەم دەبینی. پاشان تۆ یەک ریز وشە دەبینی. یەکیەک لە وشەکان واتای ویتنە کہ دەگەینە. x لەسەر وشە کہ بدە.
(لەم راھیتانەدا مامۆستا دەبی ئاگای لەوہ بی کہ قوتاییان وشە ی دروستیان ھەلژاردوہ بە کورتی بۆیان شی بکاتەوہ کہ بۆچی ئەم وشەہی ھەلدەبژێردی).
ب: چاو لە ویتنەکی دووہەم بکە. چاو لە ریزی وشەکان بکەو وشەیک کہ ناوی ویتنەکیە بیینەوہ. x لەسەر ئەو وشەہی بدە.
(لەم راھیتانەدا مامۆستا دەبی ئاگای لە قوتاییان بی کہ ئاخۆ وشە ی دروستیان دۆزیوہتەوہو، بۆیان شی بکاتەوہ کہ بۆچی ئەم وشەہی دروستە).
مامۆستا درێژە دەدا:

تۆ ھەر بەم شیوہیہ بەردەوام دەبی، لە ماوہی دوو خولەکدا ھەول دەدە ی تا وشە دروستەکانی ئەو پروپەرەو دوو لاپەرەکی دیکەش دەست نیشان بکە ی. (لێژەدا مامۆستا پووشە ی تاقیکردنەوہ کہ بەرز دەکاتەوہو ھەر سێ پروپەرەکان بە قوتاییان نیشان دەدا). بەلام چاوہ پروان بن تا من ئیزنی دەست پیکردنتان دەدەم. لە پێشدا چاو لەو ویتنەہی بکەن کہ کیشراوہتەوہ، پاشان چاو لەو ریزە وشەہی بکەن کہ لە پیکری ویتنەکہدا نووسراون. x لەو وشەہی بدە کہ ویتنە کہ نیشانی دەدا. ئەگەر وشەہیک سەخت و گرانە، درێژە بە کاری خۆت بدە بەلام ھەول بدە ئەوہندە ی لە توانات دایە وەلام بدەوہ. ئیستا لاپەرە زیادییەیکە لایەو دەست بەکار بە.

ھەلسەنگاندنی چۆنیەتی کارکردن لەگەل پووشە ی پرسیارەکاندا

لە کۆتایی پووشە ی پرسیارەکاندا قوتاییان بە شیوہیەیک ھەستی خۆیان بەرامبەر بە چۆنیەتی کارکردن و وەلام دانەوہ بە راھیتانەکان دەردەبڕن.

مامۆستا دەلی: لە لاپەری کۆتایی دا تۆ ویتنە ی سێ دانە روخسار دەبینی، x بەسەر ئەو ویتنەہی دابیتنە کہ نیشان دەدا تۆ چەندە لە کارکردن لەگەل ئەو پرسیارانەدا رازی بووی. ویتنە ی یەکەم (لە لای چەپەوہ) نیشان دەدا کہ باش بوو. ویتنە ی ناوین نیشان دەدا کہ کارکردنە کہ نہ باش بوو نہ خراپ (مامناوہندی بوو). ویتنە ی ئاخیش وا نیشان دەدا کہ کاریکی باش نەبوو. لێژەدا وەلامی ھەلە یان دروست نیہ. ئەوہ تۆی کہ دەزانی چلۆن لە بارە ی تاقیکردنەوہ کہ دا بیر دەکە یەوہ. ئەوہ یان ھەلدەبژێری کہ بیر ی لێ دەکە یەوہو x لەم روخسارە بدە کہ تۆ تاقیکردنەوہکانی پێ ھەلدەسەنگیتی. پاشان تۆ بۆ مامۆستا کہت باس دەکە ی کہ کام یەک لە راھیتان و پرسیارەکان تۆ ئاسان بوو و کامیان ت پێ گران بوو.

Prøven for 3. klasse

Delprøvene for 3. klasse er:

Øveoppgave på **1 minutt**, som for andre klasse

1. Ordkjeder -	2 minutter
2. Setningsforståelse -	4 minutter
3. Fortellende tekst. Gåter -	5 minutter
4. Skriftlig instruksjon. Fargelegging -	5 minutter

Å gjennomføre ett hefte, tar en drøy skoletime. Men det kan være lurt å legge inn en pause omtrent halvveis i kartleggingen. Da blir ikke elevene så slitne.

نیوه‌تاقیکارییه‌کانی پۆلی سییه‌م:

ماوه‌ی راهیتانه‌کان هه‌ر وه‌ک راهیتانه‌کانی پۆلی دووه‌م، 1 خوله‌کن.

1_ زنجیره‌وشه 2 خوله‌ک

2_ حالی بوون له‌رسته 4 خوله‌ک

3_ پووداوه‌تیکست. کردنه‌وه‌ی ره‌مز 5 خوله‌ک

4_ پیتویتی به‌نووسین. په‌نگ کردن 5 خوله‌ک

بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی پووشه‌یه‌ک له‌وانه‌یه کاتژمیریکی وانه‌گوتنه‌وه له‌مه‌کته‌یدا بگرێ، به‌لام بۆ ئه‌وه‌ی قوتاییان ماندوو نه‌بن وا باشه له‌نیوه‌ی هه‌لسه‌گاندنه‌که‌دا پشوویه‌ک به‌قوتاییان بدرێ.

Før du bruker 3.klasseprøven, les først det som står om instruksjonen for både 2. og 3.klasseprøvene i begynnelsen av veiledningen.

Hva slags prøver er det for 3.klasse?

3.klasseprøvene skal måle både ordlesing og lesing av sammenhengende tekst. Aller først kommer en øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge ett minutt varer. Så kommer en såkalt ordkjedeoppgave. Her er oppgaven å dele en kjede med 3 ord som er satt sammen uten mellomrom, slik at ordene igjen står for seg selv. Dette er også en slags ordlesingsoppgave, som delprøvene 5 og 6 for andre klasse. En bør være nøye med instruksjonen fordi denne oppgaven kan være uvant for elevene.

Så skal elevene lese setninger for at en skal kunne se om de greier å lese enkel tekst. Etter dette følger en oppgave som minner om en gåte og har mer tekst. Elevene skal finne fram til riktig svar ut fra flere opplysninger i teksten. Denne oppgaven krever også at elevene skal tenke litt ekstra og resonnerer seg fram til det riktige svaret. Til slutt kommer en oppgave der elevene skal fargelegge et bilde ut fra beskrivelsene i en tekst som er lengre enn de andre. Her er det også et par setninger midt i teksten, som er litt kompliserte.

Standardspråk og dialekt

Noen elever kan snakke annerledes enn det enkelte lærere regner som korrekt og fint. De bruker andre ord enn det som står i bøkene. De har altså et muntlig språk som er forskjellig fra standardspråket de lærer på skolen. Mange språk har forskjellige dialekter. Norsk har mange dialekter. De siste 20 årene er det blitt vanlig at folk bruker dialekten sin og ikke skifter til en standard, når de for eksempel skal snakke i radio eller fjernsyn i Norge. Lærere skal vanligvis ikke rette på elevenes muntlige språk eller dialekt i norsk skole². Men elevene skal etter hvert lære å følge vanlige rettskrivningsregler.

Det er dialektforskjeller innen alle de ti morsmålene som det er laget kartleggingsprøver for. Derfor må lærerne som bruker kartleggingsprøvene, være klar over dette: Disse kartleggingsprøvene er leseprøver og ikke lærebøker. Det er ikke om å gjøre å finne ut om elevene har lært standardspråket, men om de kan lese og forstå en tekst. Dersom elevene bruker andre ord i sitt muntlige språk enn dem som står i prøvene, blir kartleggingsprøvene prøver i ordkunnskap og ikke leseprøver. Det blir som når tospråklige elever skal ta norske leseprøver uten å kunne mange av de norske ordene. Derfor er noen dialektord som en del av elevene har vist seg å bruke, satt i parentes etter standardordene. Dette gjelder særlig albansk, men også urdu. Der det er geografisk forskjellige dialektord som begge kan regnes som standard, er disse satt med skråstrek mellom. Dette gjelder særlig for somali.

Ikke alle som bruker et språk, bruker de samme ordene på fargene. Derfor er flest mulige av de navnene på fargene gul, rød, grønn og blå, som kan være i bruk blant elevene, forsøkt tatt med. Det er viktig at læreren først snakker om navnet på fargene og gjør elevene oppmerksomme på hva parentesene og skråstrekene betyr. Det kan passe å diskutere fargebetegnelse når de fire fargeblyantene er delt ut.

² En annen sak er at for elever som holder på å utvikle språket sitt, kan en generelt være en god språkmodell og hjelpe elevene til å uttrykke seg. Det gjelder hva som er god språkbruk og hvordan det kan være lurt å uttrykke seg, dersom en vil bli forstått av andre. Dette står det mer om i læreplanene.

تاقیکارییه کانی پۆلی سیئهم به چ شیوهیه کن؟

پاشان قوتابیان رسته دهخویننه وه بۆ ئەوێ بزانرێ ئەوان دەتوانن تیکستی سادە و هاسان بخوینننه وه. پاشان راهینانیک دیتە کایه وه که زۆرتر وهک دۆزینه وهی نهیتی وایه و تیکست و نووسینی زۆرتره. قوتابیان به هۆی وه رگرتنی زانیاریی زۆرتر له خویندنه وهی تیکسته کان، وه لامي دروست ده دۆزنه وه. له راهینانه دا قوتابیان ده بی باشر بیر بکه نه وه تا به وه لامي دروست بگن. له کۆتاییدا راهینانیک دیت که قوتابیان ده بی وینه یه که رهنگ بگن، بۆ چۆنیه تی رهنگ کردنی وینه که ش تیکستیکی درێژ نووسراوه که شیوه ی رهنگ کردنی وینه که به قوتابیان ده لی. لێره ش دا چه ند رسته یه کی گرانی تیدا یه.

هينديک له قوتايان له وانه بهو شيويه نه ثاخذن که هينديک له ماموستايان پتيان دروسته. ئه وان له جياتي ئه و وشانه ي که له کتتبه کاندا هاتون له هينديک وشه ي دیکه که لک وهرده رگرن. ئه وان له وانه بهو شيويه قسه کردنيان له گه ل زماني ستاندارد که له مه کتبه فير ده بن جياواز بي. زور له زمانان ديالکت و له هجه ي جياوازيان هه يه. زماني نورويزي ديالکتی زوري هه يه. خه لک له نورويز له و 20 ساله ي رابردودا بۆ قسه کردن له رادۆ و ته له فزيون که لکيان له ديالکتی خويان وهرگرتوه. له مه کتبه ي نورويزي ماموستايان هه له له شيويه قسه کردني قوتايان و ديالکتی وان ناگرن². به لام قوتايان بهر بهر فزي وه بهر چاوگرتي ياسای نووسين ده بن.

² مهسه له يه کي دیکه بډگه شه سه نډني زماني قوتايان، مډيل و شينوي زماني قوتايان به شينويه کي گشتيه که ده تواني يارم تبي پره سه نډني قوتايان بکات. ئه مه چونه تبي که لک وهرگرتن و گه شه پيداني به زمان ده گريته وه، نه گهر له زماني قوتاييک تينگن. ئه مه له جوار چينه وي به رنامه کاني ماموستايان به دهره.

Først gir læreren elevene den instruksjonen som står beskrevet i avsnittet: Hva læreren sier, for begge klassetrinnene.

Øveoppgave for at elevene skal kjenne hvor lenge et minutt kan vare

Oppgaven som både står i heftet for andre klasse og tredje klasse er en øveoppgave som ikke skal skåres eller registreres på den samme måten som de andre delprøvene. Den er der for at elevene skal få kjenne hvor lenge ett minutt varer når de jobber på denne måten. Gi instruksjonen før elevene slår opp på siden med øveoppgaven.

Læreren sier: Legg ned blyanten og hør godt etter. På de neste oppgavene skal du arbeide helt selv, i ett, to, fire eller fem minutter. Noen ganger synes vi minuttene går veldig fort, og andre ganger synes vi de tar langt tid. Oppgaven du skal gjøre nå, skal vise deg omtrent hvor lenge ett minutt varer.

Læreren sier: På de neste to sidene er det mange forskjellige tegninger. Du skal sette kryss på noen av dem. Jeg skal snart fortelle deg hva du skal sette kryss på. Du skal arbeide i ett minutt, og dersom du blir ferdig før jeg sier stopp, legger du ned blyanten, sitter stille og venter.

Læreren sier: Slå opp på siden med øveoppgaven (s 2).

Du vet hva en frukt er? Sett kryss på alle bildene du ser av det som er en frukt. Rekker du mer enn den første siden, fortsetter du på den andre siden. Begynn !

له پېشدا ماموستا هم رېټوټيټيپه دېدا به قوتاييان كه له پاراگرافي: "ماموستا چي دېلي به هر دووك پولهكان" هاتوه.

ته مړين بؤ ټهوهي قوتاييان ماوهي يهك خولهك بزائن
ټهم راهيتانه كه له پووشه ي پرسيارهكاني پولهكاني دووههم و سيپهم داهاتون وهك نيوهتافيكا ريبهكاني ديكه
حيساييان بؤ ناكري. ټهمه بؤ ټهويه كه قوتاييان تيپگن و بزائن ماوهي يهك خولهك چهنديه. پيش ټهوهي قوتاييان
لاپهري راهيتانهكان بكنهوه، رېټوټيټيټيان بكن.
ماموستا دېلي: پيتووسهكهت داني و به جواني گويم بؤ راديره. بؤ ټو مهسلانهي كه دين تو بهتانيا بؤ ماوهي
1، 2، 4 يان 5 خولهك كار دهكي. هيتديك جار پيمان وايه خولهكهكان زوو تيپهري دهن، جاري واشه پيمان وايه زور
دهخايهني. راهيتانديك كه تو ئيستا ټهنجامي دهدهي نيشان دېدا كه خولهكيك چهنده دهخايهني.

ماموستا دېلي: لهو دوو لاپهري دواييدا ويتهو كيشرارهي زوري تيدان. تو زهر ب (x) بهسهر هيتديك لهوان دا
دهكيشي. من پيت دېليم كه زهر ب بهسهر چيدا دهكيشي. ماوهي خولهكيك خهريكي وهلامدانهوه دهبي و ټهگر تو
زووتر لهوهي كه من بلېم بوهسته تهواو بووي، پيتووسهكهت داني و بيدنگ چاوهروان به.

ماموستا دېلي: لاپهري مهسلهكان بكنهوه (لاپهري 2).

تو دهزاني ميوه چيه؟ زهر ب له ههمووي ټو ويټانه بده كه ميوهن. ټهگر له ماوهي دياريكراودا لاپهري يهكهمت
تهواو كرد، دهست بكه به وهلامي لاپهري دوايي. دهست پيپكه!

1. Ordkjeder

Denne delprøven skal si noe om elevene evne til å lese hele ord. Ordene er satt sammen med vilje. Hver ordkjede skal ikke bety noe slik de står. Elevene skal skille ordene fra hverandre i hele enkeltord på det riktige stedet. Elevene skal sette to streker mellom ordene, slik at de får tre ordentlige (meningsfulle) ord.

Læreren skriver det første ordet på tavla og sier: Se på dette ordet. Her mangler mellomrom mellom ordene. Nå hjelper vi hverandre og setter en strek mellom hvert ord istedenfor mellomrom. Det skal bli tre ordentlige (meningsfulle) ord. Hvor skal den første streken stå?

Læreren viser så med en strek mellom de to første ordene i kjeden og spør: Og hvor skal den andre streken stå?

Læreren setter den andre streken mellom de to siste ordene og sier: Nå har vi fått tre ord ved å sette to streker.

Læreren fortsetter: Finn fram det løse arket og legg det slik at du ser de tre første ordkjedene. Nå kan du selv sette strekene slik at du får tre ord i den første ordkjeden slik vi gjorde på tavla. Prøv så selv å sette strek, istedenfor mellomrom (slik at streken skiller) mellom ordene i de to oppgavene i rekken ved siden av.

(Læren ser til at elevene setter strekene på riktig sted.)

Elevene får to minutter på denne oppgaven.

Læren fortsetter: Nå skal du selv få sette strek mellom ordene på denne siden. Arbeid bortover slik du gjør når du leser. Dersom det kommer noen oppgaver som du ikke greier, så gå videre til neste oppgave. Men prøv å finne alle ordene i kjeden. Du får to minutter. Det er mange kjeder og ikke sikkert du blir ferdig, men gjør så godt du kan. Det er fint med hver kjede du greier. Har alle forstått hva de skal gjøre?

(Læreren forklarer dersom det er noen som ikke har fått med seg hva de skal gjøre.)

Ta vekk det løse (vente-)arket og begynn!

1_ زهنجیره وشه

ئهم نيوه تاقىكارىيه راډهى توانايى قوتاييان بۆ خويندنه وهى وشه يه كى تهواو دهردهخا. وشه كان به ئانقه ست پيڤكه وه لىكتندراون. گشت زنجيره وشه كان بى مانان. قوتاييان وشه ساده كان ليك جيا ده كه نه وه. قوتاييان دوو هيل له نيوان وشه كاندا ده كيشن، به شيوه يه ك كه هر وشه يه ك واتايه كى دروستى هه بيت.

ماموستا كه يه كه م وشه له سهر ته ختيره شه ده نووسيت و ده لى. بپواننه ئه وشه يه. ليره دا وشه كان پيڤكه وه لكاون و ليكتدانه بپوان. ئيمه ئيستا يارمه تى يه كترى ده دهين بۆ جيا كرده وه يان له يه كترى، ئيمه هيلىك ده كيشينه نيوان هر وشه يه كه وه. ئه مه ده بيته هوى دروست بوونى سى وشه ي مانادار. يه كه م خه ت له كوئ ده دهين؟

ماموستا كه هيلىك له نيوان دوو وشه ي يه كه م دا ده كيشى و ده پرسى. هيلى دوو هه م له كوئ بكيشن؟ ماموستا هيلى دوو هه ميش له نيوان دوو وشه ي ئاخري له زنجيره وشه كه دا ده كيشيت و ده پرسى. ئيستا به هوى كيشانى دوو هيل له نيو ئه م زنجيره وشه يه دا ئيمه سى دانه وشه مان پهيدا كرد. ماموستا دريژه ده داو ده لى: لاپه ره زيادى يه نه نووسراوه كه بيتن و به شيوه يه كى دانين كه ته نيا 3 زنجيره وشه ي يه كه م لى ديار بى. ئيستا هيل له نيوان 3 وشه دابنى هر به و شيوه يه كى من له سهر ته ختيره شه نيشانم دان. بۆ خوت هه ول بده به جى فاسيله دانان، خه ت له نيوان وشه كان به شيوه يه ك دانى كه وشه كان ليك جيا بكرينه وه. (ماموستا سهرنج ده دات كه قوتاييان هيله كه يان له شوئى دروست كيشاوه).

ماوه ي كار كردن له گه ل ئه م مه سه له يه 2 خوله كه

ماموستا دريژه ده دات: ئيستا تۆ بۆخوت خه ت له نيوان وشه كانى لاپه ره كه دا ده كيشى. ئه گه ر نه تتوانى هينديك له مه سه له كان وه لام بده يه وه، به سه ريدا تنيهر به و مه سه له و راهيتانه كانى پاش وى حل بكه. به لام هه ول بده هه موو وشه كانى نيو زنجيره وشه كان بدوزييه وه. ماوه ي 2 خوله كت بۆ وه لامدانه وه هه يه. زنجيره وشه كان زۆرن و له وانه يه فرياي وه لامدانه وه به گشتيان نه كه وى، به لام كار هه كت به باشتري شيوه ئه نجام بده. ئايا هه مووتان تيڤه يشتون چى بكن؟

(ئه گه ر يه كىك له قوتاييان تنيه كه يشتووه، ماموستا ده بى هه ول بدات تيڤيڤه نيت).

لاپه ره سپى يه زيادى يه كه لا به و ده ست پيڤكه!

2. Setningsforståelse

I hver linje skal eleven først lese en setning. Deretter skal eleven finne fram til det bildet som viser det som ble lest. Etter øveoppgavene skal elevene arbeide selvstendig med resten av oppgaven.

Elevene får 4 minutter til dette arbeidet.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du ser de to første oppgavene.

A. Du ser en person som spiser, en som leser, en som sover og en som tegner. Les setningen over tegningene. En av tegningene viser det du har lest. Sett kryss på det bildet som viser det du har lest.

Du skal lete og sette et stort fint kryss på det riktige bilde i denne første oppgaven. Husk at hvis du setter kryss på feil bilde, skal du bare sette en stor strek over det som var feil og så sette et nytt kryss. Her skal du bare bruke én fargeblyant.

(OBS! På øveoppgaven skal læreren passe på at alle setter kryss på riktig bilde og forklare hvorfor.)

B. Gå videre til neste oppgave og se på de fire tegningene der. Les setningen over tegningene. En av tegningene viser det du har lest. Sett kryss på den tegningen som viser det du har lest.

Læreren passer på at alle setter kryss på riktig bilde og fortsetter:

Nå skal du gjøre det samme med så mange oppgaver som du kan klare på denne og tre sider til, før jeg sier stopp. Da er det gått fire minutter. Når du er ferdig med én oppgave, går du videre til neste. Husk at det er seksten slike rader/striper/linjer med oppgaver på tre sider.

Læreren viser at det er fire sider:

Ta vekk arket og begynn!

2_ حالی بوون له رسته

قوتابیان له هر هیلیکدا له پیشدا رسته یهک دهخویننه وه. پاشان وینهی ئه و شتهی که ئه وان خویندوو یانه ته وه دهر دزنه وه. پاش ته مرینی مه سه له کان قوتابیان به ته نیا و بی ئه وهی که س یارمه تیایان بکات کار ده که ن. بۆ وه لامدانه وه به م راهیتانه قوتابیان 4 خوله کیان ماوه هیه.

ماموستا دهلی: لاپه ره نه نووسراوه زیادییه که بیته و به شیوه یهک له سهر پووشه کهی دانئ که ته نیا دوو مه سه لهی یه که م دیار بن.

ا. تۆ چه ند که سینک ده بینی، یه کیان خه ریکی خواردنه، یه ک خه ریکی خویندنه وهیه، یه کیان خه وتووه و یه کیشیان خه ریکی شت کیشانه وهیه. ئه و رسته یهی که له سه رووی وینه کانه وه نووسراوه، بخویننه وه. یه کیک له وینه کان ئه و شته دهر دهر بن که تۆ خویندوو ته وه. زه ربیک به سهر ئه و وینه یه دا بکیشه که تۆ پیت وایه نووسراوه که له باره ی ئه وه وهیه. له یه که مین راهیتاندا به داوی وینه ی دروست دا بگه پئ و زه ربیکی گه وره له وینه که بده. له بیرت بی، کاتیک تۆ زه ربی هه له ت له وینه یه ک دا، خه تیکی به سهر دابکیشه و زه ربیکی دیکه له وینه دروسته که بده. تۆ قه له م و پیتووسی رهنگی به کار دینی.

(سه رنج: له ته مرینی مه سه له کاند ماموستا ده بی سه رنج بداته قوتابیان که وینه ی دروستیان هه لیژارد بی و تیایان بگه یه نی که بۆچی وینه که دروسته)

ب. بچۆره سهر راهیتان و مه سه له کهی دوا یی و بروانه ئه م 4 وینه یه. رسته کهی سهر وینه کان بخویننه وه. ئه وهی ده یخوینی یه وه، شتی که له باره ی یه کیک له وینه کان نووسراوه. زه ربیک له سهر ئه و وینه یه بده که تۆ رسته که ت له باره ی دا خویندۆ ته وه.

ماموستا سه رنج ده داته هه موو قوتابیان که وینه ی دروستیان هه لیژارد بیته و دریزه ده دا: هر به م شیوه یه خه ریکی وه لامدانه وه به مه سه له کانی ئه م لاپه ره یه و 3 لاپه ره کهی دیکه بده تا من پیتان ده لیم بوه ستن. ئه و کاته 4 خوله که که ته واو بووه. کاتیک وه لامی راهیتانیکت داوه، دریزه بده و بچۆره سهر مه سه له و راهیتانیک تر. له و 3 لاپه ره یه دا 16 هیل و رسته و ریزه وینه هه ن.

ماموستا که هه ر 4 لاپه ره که نیشان قوتابیان ده دا و ده لی:

لاپه ره نه نووسراوه زیادی یه که لابه ن و ده ست پیتکه ن!

3. Fortellende tekst. Gåter

Her skal elevene løse ni gåter (eller detektivoppgaver) der de må tenke ekstra for å finne svaret. Etter at elevene har lest hver oppgave, skal de trekke strek fra setningen som ikke er ferdig "Jeg er en" til den tegningen som passer til beskrivelsen i oppgaven. Det er ikke feil om de skriver det ordet bildet viser på prikkene.

Det er viktig at elevene forstår at de skal lese **hele** teksten i hver oppgave før de begynner å lete etter riktig bilde. Det er også viktig at de forstår at de må lete blant **alle** bildene på siden, ikke bare de bildene som står rett ved siden av oppgaven. Oppgavetiden er fem minutter.

Læreren sier: Finn fram det løse arket og legg det slik at du ser den første oppgaven og alle bildene. (*OBS! elevene på venne seg til å se på alle bildene, ikke bare de som står ved siden av teksten til oppgaven.*)

A. Se på den første oppgaven. Dette er en lureoppgave. Der har du først en setning: "Jeg vokser i jorda". Men det kan jo være flere ting som vokser i jorda, både sopp og blomster, men ingen av de andre tingene. Nå må du ikke sette strek, men lese videre for ikke å bli lurt. Det står: "Jeg har grønne blader. Jeg er en..." Hvem er det som har grønne blader og vokser i jorda? Er det soppen eller kniven? Nei, det er blomsten. Da trekker du en strek fra der det står "Jeg er..." og til det riktige bildet. Det er blomsten.

(På øveoppgaven skal læreren passe på at alle trekker strek til riktig bilde)

Læreren fortsetter: Nå skal du gjøre det samme med så mange oppgaver som du kan klare på denne og to sider til, før jeg sier stopp. Da er det gått **fem minutter**. Når du er ferdig med én oppgave, går du videre til neste. Det er ni oppgaver til sammen. Husk at du ikke må la deg lure, men lese alt som står i hver oppgave. Hvis du rekker alt, skal du ha trukket ni streker til sammen. Hvis du trekker strek til feil bilde, kan du sette en strek over streken og trekke en ny strek. Du må se på alle bildene på den siden du jobber med. Her kan du også bli lurt, hvis du bare ser på de bildene som står ved siden av oppgaven. Du får fem minutter til å gjøre ferdig oppgaven. Ta vekk arket og begynn!

3_ پروداوه تیکست. کردنه وهی پهمز

لیژدهدا قوتابیان پهمزیک دهکهنه وه، بویه بۆ دیتنه وهی وهلامی دروست دهبی زۆرتی بیر بکه نه وه. بۆ دۆزینه وهی هر وهلامیک چهند دانه زانیاری هاتوون. پاش خویندنه وهی زانیاری یه کان، وهلامی (من چیم؟) به هزی دیتنه وهی وینه که دهده نه وه. لیژدهدا ئه گهر ناوی وینه کهش بنووسری ههله نیه.

ئه وه زۆر گرینگه که قوتابیان دهبی له گشت تیکستی هر یه که له مهسهله کان تیگهن پاشان بهدوای وینه و وهلامی دروستدا بگه پین. ئه وان دهبی تیگهن بۆ دۆزینه وهی وینهی دروست دهبی له نئو هه موو لاپه ره که دا بگه پین. بۆ وهلامدانه وه بهم مهسهلانه 5 خوله که ماوه هیه.

ماموستا دهلی: لاپه ره نه نووسراوه زیادی یه که بیتن و به شیوه یه کی وا له سه ر پووشه که دانین که ته نیا مهسه له ی یه کهم و گشت وینه کان دیار بن.

(سه رنج: قوتابیان نابج ته نیا سه یری ئه و وینه یه بکه ن که له ریکی تیکسته که دا هاتووه، به لکوو دهبی سه یری هه موو وینه کان بکه ن).

1. سه یری یه کهم راهیتان بکه. ئه مه راهیتانیکی فریوده رانه یه. له سه ره تادا ئاوا نووسراوه: "له سه ر زه وی شین ده بم". له وانه یه زۆر شت له سه ر زه وی برۆین و شین بن، وه که کارگ و گول. بۆ ئه وهی فریو نه خۆی پیش ئه وهی زه رب له یه که له وان بده ی زانیاری یه کانی دیکه بخوینه وه. نووسراوه: "من گه لای سه وزم هیه. من چیم؟..." چ شتیک گه لای سه وزی هیه و له سه ر زه وی شین ده بی؟ ئایا ئه م شته کارگه یان چه قۆ؟ نا، ئه مه گوله. ئه و کات تۆ له و شوینته را که نووسراوه "من چیم؟" خه تیک ده کیشی به ره و وینه ی دروست که وینه ی گولیکه.

(له ته مرینه که دا ماموستا ده بی سه رنج بداته قوتابیان تاکوو هیلی دروستیان کیشابیت به ره و وینه ی دروست).

ماموستا درێژه ده دا: ئیستا تۆ به و شیوه یه درێژه ده ده ی به وهلامدانه وهی مهسه له کان له م لاپه ره یه و دوو لاپه ره که ی دیکه دا. هر کات 5 خوله که تیپه ری من ده لیم بوه ستن. کاتیک وهلامی مهسه له یه که ت داوه، بچۆره سه ر مهسه له یه کی دیکه. گشت راهیتان و مهسه له کان 9 دانه ن. وشیار به فریو نه دریی، به جوانی هه موو زانیاری یه کانی هر راهیتانیک بخوینه وه. ئه گهر فریا که وی وهلامی گشت پرسیاره کان بده یه وه، تۆ نۆ دانه هیلت کیشاوه. تۆ ده بی سه یری هه موو وینه کانی ئه و لاپه ره یه بکه ی که تیدا خه ریکی وهلامدانه وهی. ئه گهر تۆ ته نیا سه یری ئه و وینه یه بکه ی که له ریکی تیکسته که دا کیشراوه ته وه، له وانه یه فریو بخۆی. ماوه ی پینچ خوله که کات هیه بۆ وهلامدانه وه. لاپه ره زیادی یه که لابه و ده ست پینکه!

4. Skriftlig instruksjon. Fargelegging

I denne delprøven skal elevene fargelegge tegningen ut fra instruksjoner som de finner i teksten.

Maksimumstid på denne delprøven er fem minutter, og læreren sier fra etter at halv tid er gått.

Når fargeblyantene er delt ut, går læreren gjennom navnene på de fire fargene gul, rød, grønn og blå: Hva kaller du den fargen som denne fargeblyanten gir?

Dersom eleven har et navn på fargen som er forskjellige fra standardnavnet, gjentar læreren dette navnet og sier hva standardnavnet er: Ja, du bruker dette navnet. I bøkene står det ofte....

(Eleven kan også ha en farge som nyanserer bedre enn det er gjort for fargenavnene her, for eksempel for fargenavnet blå på vietnamesisk.)

Læreren fortsetter: Se på det som står øverst på arket og tegningen på arket ved siden av. Setningen forteller deg hvordan du skal begynne å fargelegge tegningen. Hør nå godt etter:

"Maria spiser en kake. Hun har blå kjole og rød hatt."

Nå kan du fargelegge slik det står. Hvem er Maria? Det er hun som spiser en kake. Du ser hun har den i munnen sin. Hvilken farge er kjolen? Den er blå. Og hvilken farge er hatten? Den er rød. Nå kan du fargelegge slik det står.

Læreren passer på at alle kommer i gang og setter riktig farge på kjolen og hatten:

Nå skal du fargelegge mer selv. Du skal fargelegge det som hører til de andre barna og noen av ballongene. Du får fem minutter til å gjøre ferdig oppgaven, og jeg kommer til å si fra når det er gått halv tid. Ta vekk arket og sett i gang!

4_ پټوټی به نووسین. ږنگ کردن

قوتابیان له لم نیو هتاقیاریه دا به پنی پټوټی تیخته ته که هتدیک کیشراوه ږنگ دهکن. لانی زوری ماوه بؤ ثم کاره 5 خوله که.

کاتیک پټوټی ږنگی یه کان دابش دهکرین ماموستا ږنگه کان زهره، سوور، سهوز و شین به قوتابیان دهناسیتین. ثم پټوټی به چ ږنگیک دهنوسی؟

نه که رنه کیک له قوتابیان ناویکی دیکه ی جگه له ناوه ستاندارده که هتیا، ماموستا ثم ناوه دوپیات دهکاته وه و ناوه ستاندارده که به قوتابی دهلی. به لی تۆ ثم ناوه به کار دیتی. له نیو کتیه که دا زورتر نووسراوه.

(قوتابیان له وانه یه بؤ ناوی ږنگه کان ناویک که هتدیک جیاوازی چوکی هه بی به کار بیتن، ثم نمونه یه له زمانی قیتنامیدا هه یه.)

ماموستا دهلی: سهیری ثم نووسراوه یه بکه که له لای سهروهه نووسراوه، چاوکیش له لاپه پی به رامبه ر بکه. ثم رسته یه پټوټی دهکات که چۆن دهست به ږنگ کردن و یته که بکه ی. به جوانی گوی رادیره:

"کورستان که یک دهخوات و کراسه که ی شینه و کلاوه که ی سووره."

ئیستا تۆ دهتوانی به و شیوه یه که نووسراوه، و یته که ږنگ بکه ی. کورستان کیه؟ نه و نه و که سه یه که که یک دهخوات. تۆ نه و له کاتیک دا دهینی که که یکی له زار دایه. کراسه که ی چ ږنگه؟ شینه. کلاوه که ی چ ږنگه؟ سووره. ئیستا به و شیوه یه که نووسراوه تۆ دهتوانی دهست بکه ی به ږنگ کردن.

ماموستا ده بی سه رنج بدات که هه موو قوتابیان کاره که یان هاتوته دهست و کراس و کلاوه که یان دروست ږنگ کردی.

نه و جار تۆ زورتر به ته نیا دهست ده که ی به ږنگ کردن. تۆ نه و شتانه ی که له باره ی نه و مندالانه و پسدان (بالون) هکانه وه که و یته که یان کیشراوه ته وه ږنگ ده که ی. بؤ ته و اوکردنی ثم کاره 5 خوله کتان ماوه هه یه، له نیوه ی کاته که دا پیتان ده لیم که ئیستا نیوه ی کاته کان ماوه. لاپه ر نه نووسراوه زیادی یه که لابه ن و دهست پیکه ن!

Vurdering av arbeidet med heftet

På slutten av hvert hefte skal elevene gi uttrykk for hvordan de syntes det var å arbeide med oppgavene.

Læreren sier: På den siste siden ser du tre ansikter. Sett et kryss på det ansiktet som best viser hvordan du syntes det var å arbeide med oppgavene i dette heftet. Syntes du det var "bra", eller syntes du det var "sånn passe" eller syntes du det var "dumt". Sett kryss på det ansiktet som passer til det du syntes om å arbeide med alle disse oppgavene. Hvis du vil, kan du skrive litt om hvorfor du syntes arbeidet var "bra", eller "sånn passe" eller "dumt".

ههلسهنگاندنی چۆنیهتی کارکردن له گهڵ پووشه‌ی پرسیاره‌کاندا

له کۆتایی پووشه‌ی پرسیاره‌کاندا قوتاییان به شیوه‌یه‌ک ههستی خۆیان بهرامبه‌ر به چۆنیهتی کارکردن و وه‌لام دانه‌وه به راهیتانه‌کان دهرده‌بێن.

مامۆستا ده‌لی: له لاپه‌ری کۆتایی دا تۆ ویتته‌ی سێ دانه روخسار ده‌بینی، * به‌سه‌ر ئه‌و ویتته‌یه‌ داویتته‌ که نیشان ده‌دا تۆ چه‌نده له کارکردن له‌گه‌ڵ ئه‌و پرسیارانه‌دا رازی بووی. پیت وایه‌ باش بوو، یان پیت وایه‌ گونجاو بوو یان پیت خراپ بوو. زه‌ریک به‌و روخساره‌دا بیتته‌ که تۆ راهیتانه‌کانی پێ هه‌له‌سه‌نگیتی. ئه‌گه‌ر پیت خۆش بوو ده‌توانی که‌میک له‌سه‌ر چۆنیهتی کاره‌که‌ بنووسی.

Retting og vurdering

Du må lese dette før du lar elevenes resultater fortelle deg hvor langt elevene er kommet i lesing.

Prøvene skal være med på å hjelpe elever som trenger det

Det er vanlig at begynnerlesere strever litt med lesing og skriving. Å lære seg å lese og skrive tar tid for de fleste elever. For å bli flinke til å lese, trenger elever trening. Hovedhensikten med kartleggingen er å finne elever som har større problemer med lesing og skriving enn andre. Disse elevene har rett til tilpasset opplæring, eventuelt spesialpedagogiske tilbud. Dette står nevnt i §5 i Opplæringsloven. Opplæringsloven og forskriftene til den gjelder for alle barn som er i Norge, unntatt dem som er på ferie (kortere enn 3 måneder). Det betyr blant annet at barna har rett til tospråklig opplæring¹ og spesialpedagogiske tiltak slik loven og forskriften beskriver det². Resultatene må derfor brukes slik at de kan gi elevene et bedre tilbud gjennom god oppfølging. Det er viktig å fange opp elever som ser ut til å ha lese- og skriveproblemer tidlig. Erfaring og forskning sier at det nytter å gjøre noe for dem. Når noen elever får lave skårer, bør skolen tenke gjennom hva årsaken kan være. Hvordan er elevenes skole- og livssituasjon? Bør eleven henvises til videre utredning?

Det er mange forhold som påvirker hvordan elevene gjør det på prøvene

Læreren må vurdere om en elevs resultater ikke stemmer med det daglige inntrykket av elevens ferdigheter. Forklaringene på hvorfor noen elever skårer annerledes enn forventet, kan være mange. Dersom læreren ikke har fulgt instruksjonen, vil som tidligere nevnt, resultatene være verdiløse. Men elever kan ha vært stresset, de kan ha vært ekstra slitne, eller de kan ha sittet litt for tett og kikket på hverandre. Noen elever kan også bare ha krysset av eller svart tilfeldig. Da gjenspeiler ikke prøveresultatet hva elevene kan. Det er viktig å finne ut hva som har skjedd under prøvetakingen og se om en forklaring ligger der. Videre kan noen elever ha lite ordforråd på førstespråket, eller de har vært mye borte og har derfor ikke fått tilstrekkelig med leseopplæring på førstespråket. Andre elever kan ha opplevd ting i nær fortid som forstyrrer deres evne til å konsentrere seg. Men noen elever kan også ha spesielle problemer med lesing og skriving. Dette kalles dysleksi eller spesifikke lese- og skriveproblemer. Fenomenet er ikke kjent i alle deler av verden, og blir beskrevet nærmere under.

¹ Opplæringsloven § 2.8

² Se NAFOs hjemmeside for informasjon om lover som regulerer opplæringen av elever fra språklige minoriteter: www.hioa.no/nafo

ههله گرتن و ههله سەنگاندن

بەرله وەدی رادەى پيشكەوتنى خویندەنە وەدى مەلەکان هەلسەنگىن دەبى ئەوە بخوینەنە وە:

تاقىکردنە وەکان دەبى بەشیوەیەك بن كە یارمەتیی قوتابیان بدەن.

شتىكى ئاسایىيە كە ئەوانەى تازە دەست دەكەن بە خویندەنە وە، خویندن و نووسینە وەیان كەمىك لا گران بى. فیر بوونی خویندەنە وە نووسین ماوەى دەوچ بۆ زۆربەى قوتابیان. بۆ ئەوەى قوتابیان ئازا بن لە خویندەنە وە، پێویستىیان بە راھىنان ھەيە. مەبەستى سەرەكى لەو تاقىکردنە وەيە دۆزینە وەى ئەو قوتابیانەيە كە گىروگرفتى زۆرتريان لە بواری خویندەنە وە و نووسین لەچا و ئەوانى تر دا ھەيە. ئەو قوتابیانە مافى ئەوەیان ھەيە كە فیربوونیان لە رادەى توانایىيەكانى خۆیاندا ھەبى، یان فیربوونی تايبەتییان بۆ داھین بکړئ. ئەو مافە لە یاسای ژمارە 5 ی پەرورەدەو فیرکردندا ناو براوہ. یاسای پەرورەدەو فیرکردن گشت ئەو مەلەکانە دەگرێتە وە كە لە ولاتى نۆروېژن، بېجگە لەوانەى لە سەفەرن (دیارە سەفەرى كەمتر لە سى مانگ). ئەمە بە و واتايەيە كە مەلەکان مافى پەرورەدەو فیربوون²، فیرکردنى تايبەتییان بە دوو زمان بە و شیوەيەى كە یاسا پرووى كردۆتە وە ھەيە. بۆيە دەبى ئاكامەكانى تاقىکردنە وەکان بەشیوەيەك كەلکى لێوەگرێئ كە یارمەتى بە چوونە سەرى رادەى تىگەيشتنى قوتابیان بکات. ئەو زۆر گرینگە كە ئەو قوتابیانەى گىروگرفتى خویندەنە وە نووسینیان ھەيە زوو دەرکەوین. ئەزموون و لىكۆلینە وەکان دەلێن ئەگەر كاریكى دیکەیان بۆ بکەین زۆر بەكەلە. كاتىك ھىندىك لە قوتابیان ئاكامى نزم وەدەست دێن، پێویستە مەكتەب بەدواى ھۆكارى ئەو كاراكتیرە نزمەدا بگەڕێئ. شیوێ مەكتەب و ژيانى ئەو قوتابییە چۆنە؟ پێویستە زیاتر لە وەزعی ئەو قوتابییە بکۆلدریتە وە؟

زۆر شەرت ھەيە كە لەسەر چۆنیەتیی تاقىکردنە وەى قوتابیان شوین

دادەنى.

مامۆستا دەبى ئەوە ھەلسەنگىن كە ئاكامەكانى تاقىكارى شوین لەسەر چالاكى و توانایىيەكانى قوتابیان دانەنئ. ئەوەى كە قوتابیان ناتوانن ئاكامى باشى وەك چاوەروانىیان لێدەكړئ وەرنەگرن ھۆى زۆرە. ئەگەر مامۆستایان بەپێى رېنۆڤىيەكان نەجوولینە وە، ھەر وەك لەپیشدا باس كراوہ، ئاكامەكان نرخیكى ئەوۆیان نابى. بەلام لەوانەيە قوتابیان زەختى پرووى یان (ستریس)یان لەسەر بووبى، لەوانەيە زۆرتر ماندوو بووبن، یان لەوانەيە زۆر لێك نزیك دانیشتن و چاویان لە وەلامەكانى یەكتر كردبى. ھىندىك قوتابى لەوانەيە ھەر لەخۆرا وەلامیان داویتە وە. كە واتە ئاكامى تاقىکردنە وەکان نابە پروونکردنە وە رەنگدانە وەى توانایىيەكانى قوتابیان. ئەوە گرینگە كە كاتى تاقىکردنە وەکان بزانین چ پوو دەدا و پروونکردنە وە ھەبى. لەوانەيە ھىندىك لە قوتابیان زانیارى (ناسیارى)یان لەسەر وشەكانى زمانى یەكەم نەبى، یان ئەوان زۆر لەسەر پۆلەكان ئامادە نەبووبن، بۆيە بەرادەى پێویست فیرى زمانى یەكەم نەبوون. لەوانەيە بەشىكى دیکە لە قوتابیان لەگەل ھىندىك پرووداوى ناخۆش ژيانى كە بەر بە توانایىيەكانى ئەوان بۆ "تەركز" دەگړئ. بەلام ھىندىك قوتابى ھەن كە گىروگرفتى تايبەتییان لە خویندەنە وە نووسین دا ھەيە. ئەو ھالەتە Dyslexi یان گىرو گرفتى تايبەت لەگەل خویندن و نووسینى پێدەگوترئ. ئەم شتە كەم وینەيە لە ھەموو بەشەكانى دنیا دا نەناسراوہ، و لە خوارو وە شى دەكریتە وە. لە لىنووسى كارو بىرەكان دا رېنۆڤىيە كراوہ كە چ بکړئ، یان لە كوچ دەتوانرئ زانیارى زیاتر بۆ چارەسەری ئەو گرفتە و چۆن خویندەنە وە و نووسینى قوتابیان باشتەر بکړئ. دەكړئ لەو لىنكەى ژیرە وە داوا بكړئ:

<http://bestilling.utdanningsdirektoratet.no/>

² یاسای 2.8 ی پەرورەدەو فیرکردن

Noen av oppgavene er lette, mens andre er vanskelige for de fleste

Det er viktig å vite at ikke alle elevene som har vært med på utprøvingen, har fått riktig svar på alle prøvene. For andre trinn er de prøvene som kommer først i heftet, lettere enn de siste. Oppgaven der elevene skal koble store og små bokstaver, ser også ut til å være lett for de fleste. Flere av skriftsystemene til minoritetsspråk i Norge bruker ikke latinske, men arabiske bokstaver, slik som arabisk, urdu, persisk, pashto og kurdisk. Noen har stavelsesskrift, slik som tamil. Derfor blir oppgaven som for de latinske er å koble store og små bokstaver litt annerledes. For arabisk skriftsystem og systemene som bygger på denne, kobler en derfor en bokstav, slik den ser ut når den står fritt, med bokstaven slik den ser ut når den står først i ord. For tamil, som har en kombinasjon mellom enkeltbokstaver og stavelser, skal en enkeltbokstav kobles med den stavelsen den opptrer i. For tredje trinn ser ordkjedene og setningslesingen ut til å være de letteste, mens det varierer for de andre delprøvene. Oppgaven der elevene skal dele ordkjeder opp i enkeltord, kan være uvant for mange elever. Noen har greid alt, mens andre ser ut til å ha hatt problemer med å forstå oppgaven. Det blir derfor ikke oppgitt noen grenseverdier for denne. Fordi denne typen oppgave brukes i de nasjonale prøvene for lesing, er det å vente at lærerne og elevene blir mer vant til dem etter hvert.

Hvordan skåre resultatene

Delprøvene skåres ved at læreren teller opp og noterer hvor mange oppgaver eleven har greid å gjøre korrekt. Hver enkelt oppgave teller like mye innenfor hver delprøve. Men læreren må være klar over at på delprøvene der elevene skal skrive første og siste bokstav, samt ordlesingsoppgavene, blir enkeltoppgavene vanskeligere etter hvert. Det er beregnet en skåreavstand fra gjennomsnittet som kalles et standardavvik³. De fleste elevene som har vært med på utprøvingen, befinner seg innenfor denne avstanden fra gjennomsnittet. Men rundt 20% kommer under denne grensen. Det ser ut til at det kan være grunn til å gå nærmere inn på elever som skårer under dette avstandssmålet. Det blir derfor brukt som en nedre grense. Men dette er ingen standardisert grense. Den må bare betraktes som veiledende.

Fasit for bokstavedikat og ordlesingsoppgavene

Det er laget en fasit (rettemal) for hva som er rett svar på delprøven Bokstavedikat og de to ordelesingsprøvene for andre trinn. For alfabetdiktaten er rett bokstav uthevet. Det kan lønne seg å fargelegge de riktige bokstavene, så går det forttere å rette. Også for ordlesingsoppgavene er rett svar uthevet. Norsk oversettelse av ordene står under oppgaveordene. Hvilke bokstaver som er rett, når elevene skal skrive første og siste bokstav, eller koble bokstavene, sier seg selv ut fra instruksjonen. Speilvendte bokstaver er regnet som feil, selv om det er vanlig at barn speilvender bokstaver i starten. Bokstaver som ikke er korrekte, men som egentlig viser at elevene er gode til å høre språklyder, er regnet som feil her. Dette er litt urettferdig og går særlig ut over elever som skriver med ortografier som ikke er lydrette.

³ Se ordlisten bak i heftet for nærmere forklaring av standardavvik.

ھېندىك له پرسىيار و تەمرىنەكان ھاسانن بەلام ھېندىكىيان بۇ زۆر له قوتابيان گرانن.

زۆر گرینگە كە بزانرئ ھەموو ئەو قوتابيانەى له تاقىكرىدەنەكاندا بەشدار بوون وەلامى ھەموو پرسىيارەكانىيان بە دروستى نەدايىتەو. له پرسىيارەكانى پۇلى دووھەم دا ئەو پرسىيارانەى كە له ھەوئەوئە دېن ئاسانترن. ئەو پرسىيارانەى كە لەویدا قوتابيان پىتى چووك و گەورە پىكەو دەلكىنن، بۇ زۆر له قوتابيان ھاسانن. زۆر له سىستەمى نووسىنى كەمىنە زمانىيەكان له ولاتى نۆرېژدا له جياتى پىتى لاتىن له پىتى ەەرەبى كەلەك وەردەگرن، وەك ەەرەبى، ئۆردوو، پەشتوو، فارسى و كوردى. ھېندىكىيان (ھىجا) كەرتكرىدنىان ھەيە وەك تامىلى، بۇ مەسەلەى پىئوئەلكاندنى پىتى چووك و مەزن له نووسىنى لاتىن بەشپوئەيەكى ترە. له نووسىنى ەەرەبى و ئەو نووسىنانەى بە پىتى ەەرەبى دەنوسرىن، پىتەك پىكەو دەلكىندرى، بەو شپوئەيە دەبىندرى كە بە تەنبايە، له زمانى تامىلى دا تىكەلەكشەنكىيان سادە ھەيە له نىوان بەعزە پىت و كەرت و ھىجاكان دا كە پىتەكە بە كەرتەكەو دەلكىندرى. زەنجىرە وشەكان و خوئىدەنەوئە رستە وا وئەدەچن سادە و ئاسان بن، بەلام لەگەل تاقىكرىدەنەكانى دىكە جىاوازن. لەو تەمرىنانەى كە قوتابيان زنجىرە وشە لىك جىا دەكەنەو، لەوانەيە شتىكى ئاسايى نەبىن بۇ زۆر له قوتابيان. بەشپىكىان لەوانەيە تەواو پرسىيارەكانىيان وەلام دايىتەو، بەلام بەشپىكى دىكە له قوتابيان لەوانەيە له پرسىيارەكە بەباشى تىنەگەيشتىن. بۇيە ھىچ چوارچىوئەيەك بۇ ئەو دانەنراو. ئەو شپوئە تاقىكرىدەنەوانە لەبەر ئەو دانراون تا مامۇستايان و قوتابيان بەرە بەرە عادەتى پىنگرن.

چۇنيەتتى بەراورد كرىنى ئاكامەكان

مامۇستا بۇ بەراورد كرىنى چۇنيەتتى ئاكامى تاقىكرىدەنەو، ئەو وەلامە دروستانە لەبەرچاو دەگرئ و دەژمىرئ كە قوتابى بەدروستى وەلامى داوئەو. چۇنيەتتى ھەر تەمرىن و مەسەلەيەك له چوارچىوئەى ئەو نپوئەتاقىكارىيەدا ھەلەدەسەنگىندرى. بەلام مامۇستايان دەبى لەوئە ئاگادار بن كە ئەو بەشەى كە قوتابيان پىتى سەرەتا و كۆتايى دەنوسن، ھەرودەها بەشى مەسەلەى وشەخوئىدەنەو، مەسەلەكان بەرەبەرە گرانتر دەبن. لىرەدا بەراورد كرىنى ئاكامەكان بەشپوئەى مامناوئەندى ھەلەدەسەنگىندرى. كە پىتى . زۆرىيە ئەو قوتابيانەى كە بۇ بەشدارى لەو تاقىكرىدەنەوانە دا ⁴standardavvik دەگوترئ ھەلەژىردىراون، لەو ھەلەسەنگاندە مامناوئەندىيەدا خۇ دەبىننەو. بەلام نزيك بە 20 له 100 له ژىر ئەو سنوورەدان. بۇيە چوارچىوئەى سنوورىكى كەمتر دانراو. بەلام ئەو سنوورىكى ستاندارد نىە. دەبى ئەو وەك وەرگرنتى زانىارى سەيرى بكرئ

وەلام دانەو بە دىكتە و خوئىدەنەوئە مەسەلەكان

شپوئەى چىكرىدى وەلامە دروستەكانى مەسەلەكانى دىكتەى وشەكان و ئەو دوو پرسىيارە لەمەر وشەخوئىدەو بۇ پۇلى دووھەم دانراو. بۇ دىكتەى ئەلف و بى پىتى دروست تەئكىدى لەسەر كراو و ديارى كراو. ئەگەر پىتە دروستەكان رەنگ بكرىن، چىكرىدى وەلامە دروستەكان زووتر تەواو دەبن. بۇ مەسەلەى خوئىدەنەوئەى وشەكانىش وەلامى دروست ديارى و تەئكىدى لەسەر كراو. وەرگىراوى نۆروژىي وشەكان له ژىر مەسەلەكان دا نووسراون.

لەسەر ئەوئەى كە كام پىت دروستە كاتىك قوتابيان پىتى سەرەتا و كۆتايى دەنوسن، يان له بەشەكانى لكاندنى پىتەكان پىكەو له بەشى رېئوئىنى دا زانىارىمان دپتە دەست. سەرەراى ئەوئەى كە بەراوئوو نووسىن له لای منالان لەسەرەتاوئە ئاسايىيە، بەلام بەراوئوو نووسىنى پىتەكان بە ھەلە دەژمىردرى. ئەو پىتانەى كە ھەلەن، بەلام نيشان دەدا كە قوتابى بەباشى دەنگى پىتەكە حالى بوو، وەك ھەلە دەژمىردرى. ئەو ھېندىك ناعادلانەيە بەتايبەتى بۇ ئەو قوتابيانەى كە بە شپوئەپىتتىكى جىاواز دەنوسن

⁴ بۇ تىگەيشتن لەم وشەيە، له بەشى كۆتايىدا بۇى بگەرئ

Delprøvene er ikke like vanskelige på alle språkene

Vær oppmerksom på at det er forskjellige skåringer for hvert språk. Det kommer sannsynligvis for en stor del av forskjellene i skriftsystemene. Men en kan ikke se bort fra at dette også kan ha noe å gjøre med antall timer elevene får til lese- og skriveopplæring, hva slags opplæring eleven får og har fått og hvilken sjanse foreldrene har til å støtte og hjelpe i leseinnlæringen. For at elevenes skårer ikke skal bli misforstått, er det viktig å vite hvordan skriftsystemet kan påvirke hvordan elevene leser og skriver i starten.

Gjennomsiktige og ugjennomsiktige ortografier

I noen skriftsystemer er det et entydig forhold mellom en bokstav og den språklyden⁵ som knyttes til bokstaven. Et godt eksempel på en entydig ortografi er tyrkisk. En bestemt bokstav kan stort sett bare leses på én måte. Ta for eksempel bokstaven 'c'.⁶ På tyrkisk leses denne bokstaven grovt sagt på samme måte, uansett hvilke bokstaver den står sammen med. Og det er ingen andre bokstaver på tyrkisk som knyttes til den lyden som hører til 'c'.⁷ På norsk, spansk, engelsk og vietnamesisk er det annerledes med 'c'. Den kan uttales enten som 's' i navnet Cecilie, eller som 'k' i navnet Carl. Og skal en elev skrive en 'k'-lyd på norsk eller spansk, uten å vite hvilken bokstav som er den riktige, kan hun eller han velge mellom bokstavene 'k' og 'c'. Tyrkisk er derfor mer forutsigbart, mer *gjennomsiktig* enn de andre.

Med de *ugjennomsiktige* ortografiene er lettere å skrive feil i starten, før ordet har vært lest noen ganger og er blitt kjent. Et språk som regnes som svært flertydig og derfor vanskeligere å forutsi for elever som lærer å lese og skrive, er engelsk. Forskjellen på engelsk og tysk for begynnerlesere har vært studert. Engelsklesende elever leser mer feil enn de tyske i fem-seks år. Ortografiene som bygger på arabisk er heller ikke entydig, ikke minst fordi vokalene skrives med tegnet for nærmeste konsonant.

⁵ For å demonstrere en språklyd på norsk, kan en prøve å si bokstavnavnet uten å uttale vokalen i navnet. Lyden til bokstaven 'p' blir omtrent som 'pø', sagt med kort vokal.

⁶ I denne veiledningen skrives bokstaver, ord og setninger mellom disse to tegnene ' ' når det er snakk om dem. Det er vanlig innen språkforskning. Det kan kanskje virke forvirrende når det blir gjort for bokstaver på vietnamesisk, fordi det brukes ekstra vokaltegn og tonetegn i denne ortografien. I diskusjonen av delprøven Bokstavdiktat brukes det store bokstaver når det er snakk om bokstaver, fordi det er dette som brukes i denne delprøven. Når norske ord står i parentes, brukes ikke tegn for at dette er ord, fordi det ikke skulle være til å misforstå. Urdu ord og bokstaver er heller ikke markerte i den norske teksten fordi det vil virke forvirrende.

⁷ Det er den samme språklyden som g-lyden i navnet George på engelsk eller j-lyden i ordet journalist.

تاقیکاری په کان بؤ هه موو زمانه کان وهک یهک گران نین.

سهرنج بده که هه لسه نگانندی ناکامه کان بؤ هه زمانیک جیاوازه. جیاوازی په کان له سیستمی نووسینی هه زمانیک دایه. به لام دهی سهرنج بدریته نهوه چه ند کاترمیر و چ ماوه یهک بؤ فیربوون و خویندنه وه و نووسینی قوتابیان ترخان کراوه،

قوتابی به چ شیوه یهک فیر کراوه، دایک و باوکان تا چ راده یهک توانیویانه یارمه تی مناله کانیاں بؤ فیربوون داوه. بؤ نهوه ی ناکامی تاقیکردنه وه ی قوتابی به هه له لیک نه دریته وه، نهوه گرنگه که بزانرچ سیستمی نووسینی هه زمانیک چلون له سهر خویندنه وه و نووسینی قوتابی شوین داده ن

خشته و شیوه ی پیکهاته و ودهنگی زمان (رینوس - راست نوس)

(ortografier) له زمانی دیار و ناشکرا و ناسان، و نادیار شاراوو و قورسدا

له همدنیک سیستمی خویندندا په یوه نندیک دیار و ناشکرا هیه له نیوان پیکه کان و دهنگه کانی زمان له کاتی نوسین و دهربرینی دهنگه کان⁷، که په یوه نندیدارن به دهنگی پیکه کانه وه. نمونه یی هه به باش لهو ناشکرای په له خشته و شیوه ی پیکه کانه (رینوس - راست نوس) (ortografier) له زمانی تورکی دا. هه پیتیک له پیکه کان تنها به یهک شیوه دهنکندریته وه. بؤ نمونه پیتی (C)⁸. له زمانی تورکیدا به هه مان شیوه ی و تنه وه و دهربرینه وه دهنوسریته وه، سهرای نهوه ی که چ پیتیک تر له گهل بیت یان نا. وه هیچ پیتیک تر نیه له زمانی تورکی دا که هه مان شیوه ی دهنگی پیتی (C)⁹ هه بیت له کاتی دهربریندا. له نروچی، نیسپانی، نینگلیزی، و فیتنامی دا به شیوه یی تره له کاتی و تنه وه و دهربرینی پیتی (C) دا. وه له مانیه له کاتی دهربریندا وهک پیتی (S) دهربریت له ناوی (Cecilie) سیسیلیا، یان نمونه یی پیتی (k) له ناوی (Carl) کارل دا. قوتابیک له نوروژی یان له نیسپانی دا له مانیه په هه له بکمت وه دهنگی پیتی (k) بنوسیت له وه لام دا نهوه دا بهی نهوه ی بزایت کامه پیت راسته، به لام دهنوایت له نیوان دهنگه کانی پیتی (k) و پیتی (s) وه لامی راست هملیزیریت. بویه تورکی رون و دیار و ناشکرا تره له زمانه کانی تر.

له زمانه نادیار و قورسه کان دا (که خشته و شیوه ی پیکه کانی (رینوس - راست نوس)

(Ortografiene) نهو زمانانه و دهنگی پیکه کان زور له یهک دهنچ (شیوه ی نادیار و له یهک چوو) له مانیه هه له زورتیدا بکریت هه له سهرتای دهست کردن به فیربوونی نوسیندا. پیش نهوه ی که وشه که زور جار بخویندریت وه بزانیرت وه به چاکي بناسریت. نینگلیزی که دهربرینی دهنگه کان و شیوه ی نوسین و کاته کان به شیوه ی جورا و جوره، بویه به زمانیک نادیار و نارون و قورستر دهنمیردریت له کاتی فیربوونی خویندن و نوسین دا. خویندنه وه و لیکولینه وه له سهر جیاوازی له نیوان نینگلیزی و له مانیه بؤ خویندنه تازمکان کراوه و خویندراوه ته وه. خویندنه ی نینگلیزی زورتر هه له دهکمن له خویندنه له مانیه له ته منی 5-6 سالیدا. خشته و شیوه ی پیکه کان (رینوس - راست نوس) (Ortografiene) که به رینوسی عهرمی دهنوسریت که به هه مان شیوه سوک و ناسان نیه، له بهر نهوه ی خشته و شیوه ی دهربرینی دهنگه کانی و رینوسی پیکه کانی به شیوه یی زور له یهکچوه وه زور به ی پیکه کانی نه بزوتنه.

5- بؤ بهرونی تیگیشتنی دهنگه کانی له زمانی نروچی دا، دهرکریت یهکیک هملیدات که ناوی پیکه کان بلتیه بهی نهوه ی دهنگی پیکه کان دهربریت له کاتی وتی ناوی پیکه کان. دهنگی پیتی (p) نزدیک به دهنگی (pø) دهربریت (دهوتریت) به لام به بزوتنیک کورت (دهنگی کورت).

6- له رینمایه دا (رئ پیشاندهره دا) پیت، وشه، و رسته، له نیوان نه دوو وینه دهنوسرین،، که ی قسه له سهر نمونه کرا. شتیکی ناسای په له کاتی لیکولینه وه سهارت به زمان. له مانیه نهه کاریگری گری خرابی هه بیت نهگر له زمانی فیتنامیا بکریت. چونکه له زمانه دا نیشانه ی زیاتر وه دهنکو تونه ی جیاوازی له خشته و شیوه ی پیکه کانه بکار دیت. له کاتی گفتگو کردن سهارت به راهنانه کانی راست نوسی (دیکناتی) وایریار درا که کاتیک قسه له سهر پیکه کان دهرکریت نهو نهو کاته دهیت پیتی گوره به کار بیت له بهر نهوه ی که پیکه گورمکانن که مهستن و قسعیان له سهر دهرکریت

له به بهی راهناند. که وشه ی نروچی له نیوان دوو کهوانبوو (،)، ناوا نهه مک وشه نازمیردریت وه تنه یو رونکردنه وه بؤ ریگا گرتن له هه تیگیشتن. وشه و پیتی نوردی نیشانه نه کراون له تیگسته نه روجی دا چونکه له مانیه کاریگری هه بیت.

7- نهه هه مانیه دهنگی پیتی (g) دهیت له ناوی (George) له نینگلیزیدا و یان (j-) لهوشه ی (journalist) دا

Korte vokaler skrives bare med diakritiske tegn, om de i det hele tatt skrives. Det gjør at det blir flere mulige måter å lese et skrevet ord på. En må i større grad bruke den sammenhengen ordene står i, for å forstå hvilket ord det skal være. På kurdisk har en et diakritisk tegn som er formet som en liten norsk 'v'. Det lager blant annet skille mellom bokstaver for vokalene: *û* (for i-lyd) og *ü* (for e-lyd), og mellom *o* (for norsk o-lyd) og *ö* (for norsk å-lyd). Om tegnet står den andre veien, skiller det mellom såkalt sterk og svak l (bakre og fremre) og sterk og svak r (vibrant og flap).

Tamil er ikke gjennomskiktig. Flere språklyder er knyttet til samme bokstav. Stemte og ustemte konsonantpar - som b og p, g og k, d og t har felles bokstavtegn, mens det finnes to tegn for det som i moderne tamil er en felles n-lyd (ந og ன).

Elevenes ordforråd

Prøvene er prøvd ut i flere runder for å sikre at elevene kjenner ordene. Men fordi elevene befinner seg i en språklig minoritetssituasjon, er det vanskelig å sikre at alle elevene faktisk kjenner de ordene som står i prøvene. Dersom elevene ikke kjenner ordene, kartlegger disse prøvene i større grad ordforråd enn leseferdighet. Se forøvrig kommentarene under instruksjonen til prøven for tredje trinn om dialekt og standardspråk. Flere av ordene som brukes i ordlesingsoppgavene, er imidlertid også brukt i bokstavdikaten og i prøvene der elevene skal skrive første og siste bokstav i et ord. Da har elevene i en viss grad vært i kontakt med ordene som blir brukt.

Dysleksi og spesifikke vansker

Prøvene er laget for at elever med lese- og skriveproblemer skal kunne oppdages og få hjelp tidlig. En type lese- og skriveproblem kalles for dysleksi. Hva dysleksi egentlig er, og hvilke elever det er som har dette problemet, diskuteres fortsatt blant forskere og fagfolk. Men det er i dag forholdsvis stor enighet om at dette lese- og skriveproblemet for mange elever handler om å ha vanskeligheter med noen av de minste bitene i språket⁸. Det er snakk om å ha problemer med å oppfatte språklyder og forhold knyttet til disse språklydene. Men det snakkes også om problemer med mer generelle informasjonsprosesser og mulige problemer med å bearbeide synsinntrykk i hjernen. At det finnes et lese- og skriveproblem som skyldes biologiske forhold i hjernen, og at dette problemet ser ut til å kunne arves, er det også overveiende stor enighet om. Noen fagfolk snakker om *spesifikke* lese- og skrivevansker. Betegnelsen 'spesifikke' er brukt for å skille mellom det å bare ha problemer med lesing og skriving på et biologiske grunnlag, og det å ha flere læringsproblemer, gjerne ut fra en kombinasjon av årsaker.

⁸ Høien 1999, Snowling og Nation 1997

پېټی کورټ ودهنگدار زور جار نانوسریت ، یان لهوانمیه بنوسریت بهو شیویه ی که پې دوتریت هیل (خمت کیشان و نیشانه لیدان)⁸ . نهمه وادهکات که وشمیک بهشیوهی جور او جور بخویندریت بهی ی گورینی نیشانهکان . دهیت به گومرترین پله نیشا نهکان لهگمل نه و وشه بهیهکموه بهستر اوانه بهکار بین ، یو نه وهی وشه که بناسریت (بزائیت کامه وشمیه) . له زمانی کوردی دا نیشانه یک همیه (^) که لههوشیوهی (v) قی یکی بجوکه لهنورویژیدا . نه مه دادهنریت یو له یه یک جیاکردنموهی دهربرینی دهنگی پېتهکان (ی) بو دهنگی (i) و (ئ) بو دهنگی (e) وه هر وهها (و) یو دهنگی پېټی (o) لهنورویژیدا ، و (و) بو دهنگی (ä) لهنورویژیدا . بویه کوردی زیاتر رون و دیار و ناسانتره له رینوسی زمانی نوردو و عمرهبی زمانی تامیلی زور رون و دیار و ناسان و ناشرکرا نیه . زور لهدهنگهکانی زمان بهسترون به پېته هاو دهنگهکان وهاو شیویه له رینوس و خشته ی زماندا ، بهلام دوو شیویه و خشته (نیشانه) له زمانی تامیلی نوی (مودرین) دا که ههمان دهنگی (n) یان هه یه که نموانیش (e و d) (ئ و د) .

سهرجهم نهو وشانهی که قوتابیان ده زانن

پراهنانهکان هه ولیان داوه له ریگای چنډ بازنه و ریک کردنموه کا دلنیا بونه وه یک دابین بکریت سهارمت بهوهی که قوتابییهکان پېتهکان دهمانن (دهناسنموه) بهلام لهبر نهوهی قوتابییهکان که مېهستن لم تاقیکر نمواندا له ناو که مینه نهموایمتی زمانیه کانن (کهمایتهکان) ، شتیکی قورسه (زحمه ته) که دلنیا بیین لهوه ی که ههموو قوتابییه کان هه موو نهو وشانه دهمانن که لهناو پراهنانهکاندا همن . نهگمر قوتابییهکان وشهکان نهمانن (نه ناسنموه) ، نهم تاقیکر دهنوانه یو هلسهنگاندن و دهمت نیشانکرنی سهرجهم نهو وشانه ی که قوتابیان ده زانن له توانایان له خویندنموه . تهماشای کورتمی بوچون و رینمایهکانی رابردو له پراهنانهکانی پولی سنی یم یو زارمو و زمانهکان (زمانه ستاندار تهکان) بکه ، زورینهی نهو وشانهی که بهکار هینراوه له پراهنانی خویندنموه ، بهشومیک کاتی بهکار هاتوون له پراهنانی راست نوسی دا (دیکتا) وه لهو وه لهویدا قوتابییهکان پېټی سهرتا (دهمت پیک) و کوتای وشهکان دهنوسنموه . وه له ویدا دهمدهکویت که تا چ رادهیک (پلیمیک) قوتابییهکان پهیوهنیدار بوون و وتیگمیشتون له و شانهی که باکار هاتوون .

کولهواری، کویرهوار (dysleksi) (گیرو و گرفت له خویندن و نویسن ودربریندا دا) و کیشهی تایبعت

تاقیکردنموهکان نامادهکارون بو نهوهی نهو قوتابیانه (خویندکاران) ه که کیشمیان همیه له خویندن و نویسن (dysleksi) بناسرین و زوتر بتوانن هاوکاری وهر بگرن . یهکیک له جوړهکانی نهو کیشان پېټی دوتریت (کولهوار - کویرهوار) . کولهوار - کویرهواری چیه ، کولهوار - کویرهواری نهویه که کامن نهو قوتابیانه (خویندکاران) ه که نهم کیشمیان همیه کیشهی (گیرو و گرفت له خویندن و نویسن ودربریندا دا) ، گفتوگوکی زور دهمریت له لایم لیکولینموههکان و تایبتمندارمهکان لهسر نهم بابته . بهلام نهمروتا رادهیکی باش هاو بیرینیک (هاو راینیک) همیه که کیشه له خویندن و نویسندا له لای زوربهی نهو قوتابیانه (خویندکاران) ه نهویه که کیشمیان همیه ولاوازن له خویندن و نویسندا له بچوکتین (کهمترین) پیکهاتهکان و بهشهکانی زمان دا⁸ . قسه لهسر نهوه دهمریت لهچونیتمی تیگمیشتن له کیشهی دهنگهکانی (فونوتیک) ی زمان وه کیشه پهیوهنیدارمهکان به دهنگهکانی زمان (فونوتیکی زمان) وه . بهلام ههروهها قسه لهسر نهو کیشه گشتیانه و زانیاریهکان له سر پرۆسه که وه رادهی کاریگری کیشهکان لهسر (بیرو هوش) میشک دهمریت . همدیک له و کیشان لاوازی له خویندن نویسندا هویهکان دهمریت نهو هوی (بایولوژی) کولهواری یان کمی کارکردن ورادهی وهرگرتی میشک ، وه نهو کیشه یه واهسر دهمریت که به میرات مایینهوه (وراسی بیت) ههروه هاواریکی (هاو بوچون) گهوره همیه له ناو کهسه تایبتمندارمهکان که باس له دهمتیشانکرنی تایبتمندیهکانی و نهگمرهکانی لاوازی له خویندن و نویسندا دهکات . واتای تایبتمندندی له دهمت نیشانکردن یو نهوه بهکار دیت یو جیاکردنموه له نیوان نهو کیشانمیه که دهنه هوی لاوازی لهخویندن و نویسندا که له بنهردا له میشکدان له بهر هوی جهستهی (بایولوژی) وه ک هویکی بنهرمتی ، وه نهو کیشانمیه تری فیربوونکه سهرچاوه و میان له بهکوبهندی چنډ هوی جیاوازن

8- نهمه قیشانهیکی بجوکه (بازنه ، خال > نیشنه بو سهرئ و خواری ، وهند) که دادهنریت لهسر یان له ژیر یان لهگمل پېټیک . یو نهوهی شیوهی دهربرینی دهنگی پېته دیاربکریت بهشیوهیکی تر لهو شیویه ی پیش نیشانه لیدان هوی بوو که پېتهکه بهتمنیوو بی نیشانه .

Det har vært vanlig å snakke om dysleksi der hvor elevene ikke har tilleggsproblemer. Men en slik avgrensning diskuteres blant fagfolk i dag. Omfanget av vansker, og hvordan den enkelte eleven rammes, er ikke den samme for alle. Men det viktigste er at det nytter å gjøre noe for de aller fleste av elevene med lese- og skriveproblemer.

Dysleksi og to språk?

Er det dysleksi når en elev med et annet førstespråk enn norsk har problemer med å lese og skrive på norsk? Svaret er oftest: "Nei, ikke uten videre". I en startfase er det ofte vanskelig å lese på et språk der ordene er ukjente, og språklydene er andre enn dem en selv bruker. En slik lesing kan fort bli mekanisk og hakkete. Men dette er et problem som rammer alle i den samme situasjonen. Og det er andrespråkssituasjonen som da er problemet. Kjennskap til norsk ordforråd, grammatikk, språklyder og uttale vil sannsynligvis hjelpe. Den pedagogiske hjelpen her, må derfor bli en annen enn om problemet er dysleksi. Om eleven i en periode skriver norsk med påvirkning fra førstespråket, for eksempel 'borormun' istedenfor 'broren min' på tyrkisk, er heller ikke dette dysleksi. Det regnes som normalt. Men hvis skrivemåten etter hvert ikke nærmer seg norsk skrivemåte, kan det være grunn til bekymring. Om en elev har dysleksi på førstespråket (morsmålet) vil eleven da også ha lese- og skriveproblemer på norsk? Både erfaring og teoretiske forklaringer sier: "Ja, stort sett", men dysleksien kan komme til uttrykk på en annen måte på norsk enn på morsmålet. Det kommer blant annet an på morsmålets ortografi og hvordan morsmålet er laget, sammenlignet med norsk. Trolig kommer det også an på hvor godt eleven etter hvert mestrer lesingen på førstespråket. En del leseferdighet kan overføres. Forskerne diskuterer hvor mye. Men mang en énspråklig norsk dyslektiker har sukket over å begynne å streve med lesing og skrivning på nytt, fordi de har begynt med fremmedspråket engelsk.

Antakelsen at dysleksien vil vise seg på begge språkene, er bakgrunnen for at det kan være en hjelp å undersøke elevenes leseferdigheter også på norsk. Forutsetningen er da at elevene har et minimum av kjennskap til norsk, og ikke vil få en følelse av nederlag ved at en kartlegger dem, også på norsk. Se forøvrig Bøyesen (2006a og 2006b).

شتتیک ناسایی بووه که باس له کۆلهواری، کویرهواری (dysleksi) (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) بکریته له و کاتهی که خویندکارهکان (قوتاییهکان) کیشهی تریان نهبیته . بهلام نهمرو بهی سنوردارکردنیک نهم بابته جیگای گفت گویه له ناو شارهزایانی تاییهتمنداردا . رادهی کاریگهری کیشهکان ،وه چۆن ههر یهک لهو خویندکارانه (قوتاییانه) توش ده بن ، چونکه کیشهی ههموان وهک یهک نیه . بهلام شتی ههره گرنگ نهمیه که کاریکی وابکریته که سود بهخش بیت بۆ زۆرینهی لهو خویندکارانه (قوتاییانه) که کیشهی لاوازیان ههمیه له خویندن و نوسین دا.

کۆلهواری ،کویرهوار (dysleksi) (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) و دوو زمانی

نایا لهو خویندکارانه (قوتاییانه) که زمانی یهکه میان زمانیکی تره نهک نهمرو جی کیشهی لاوازی له خویندن و نوسینان له زمانی نهمرو جی ههمیه بهواتای نوه دیت که نهان کیشهی کۆلهواری ،کویرهوار (dysleksi) (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) هه یه ؟ وهلامهکه (نا) به بی نهمیه رونکردنهمیه زیاتر بدریت . زۆرناسای یه له سهمرتادا زهممهته کهبه زمانیکی تر بخوینی به زمانیکی (بیانی) که پیتهکانی نه ناسراوبن ،وه دهنگهکانی (فونتیکی) به شیوهیکی تر بن که جیاواز بن له وشیهی که دهزانی . خویندنیک بهم شیوهیه زوو کیشهی میکانیکی و بهر بلاوی لی دروست دهبیته . بهلام نهمه کیشیه گشتی یه وه ههموان دهخاته یهک چوارچنوه له بارودوخیکی هاوشیوهدا . وبارودوخێ زمانی دوومه که سهراچاوهی کیشه دروستکردنه . شارهزای و زانیاری سهبارته به پیکهاتهکانی زمانی نهمروژی ، ریزمان، وشهکان ، دهنگهکان، و فونوتیک (شیوهی دهربرینی دهنگهکان) بیگومان هاوکاری دهکات . هاو کاریکی شارازایانهی پهرومردی (هاوکاریکی زانستیانه) لیره پنیوسته و دهبیته ههبیته ، وه لیره کیشهکه خوی ، یان (کۆلهواری - لاوازی له میشک) نیه بهلکو نهم کیشه و گرفتی تره . نهگهر خویندکار (قوتایی) نهمرو جیکی وا بنوسیت که کاری گهری زمانی یهکه می پتوه دیاربیت ، بو نمونه بهکارهینانی (برۆرن مون) لهجیاتی (برۆرن مین) له تورکی دا ، لیره به بهواتای کۆلهواری ،کویرهواری (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین و دهربریندا) ناژمیردریت . نهمه بهشتیک نورمال دهژمیردریت . بهلام نهگهر شیوهی نوسینهکه تاکو بیت ههر وهک خوی بهییت گورانکاری بهسهردا نههیت و نیزیکی شیوهی نوسینی نهمرو جی نهبیته لهوا لهو کاته نهمه دهبیته بناغهی ممترسی و سهخلمتی

نهگهر قوتاییک کۆلهواربیت، کویرهواربیت (dysleksi) (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) ههبیته له زمانی یهکه دا (زمانی دایک) لهوا لهو کاتهدا قوتاییهکه گیروگرفتیان له نوسینی نهمرو جیشدا دهبیته ؟ بهی ی شارهزای و تاقیکردنهمهکان و باسکردنه تئوریهکان و پیشان دهلین (بهلی بهریژیکی زۆر) بهلام لهوانیه کۆلهواری، کویرهواری (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) به شیوهیکی تر بناسریت و پیشانیدریت له زمانی دایک دا لهوهی کهههمیه له زمانی نهمرو جی ههمیه . وه نهمش سهراچاوهی له شیوهی دارشت و خشت و شیوهی پیکهاته و نوسینی پیتهکان له زمانی دایکدا ، بهبهراوردکردنهمه لهگهل زمانی نهمرو جی دا. وه ههموهها قوتاییه که تاچهند زیرمهکه و تاچ رادهیک دهتوانیت زمانی یهکه (زمانی دایک) بهباشی بخوینیت . لهوانیه توانای خویند له زمانی یهکه کارتیکی بیت له سهر توانای خویندن زمانیکی تر دا. وه شارهزایان لیکولینهوه لهسه ریزی نهم کاریگهریه دهکهن . بهلام زۆر لهو قوتاییه نهمرو جیانهی که

کۆلهوار ،کویرهوار بوون (گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) ههمیه لهوا گهراوتهوه سهر ههمان کیشه لهخویندندا کاتیک که دهستیان بهخویندنی زمانی نینگیزی کردوه .

(گیرو و گرفت له خویندن و نوسین ودربریندا دا) له dysleksi لهوانه یه کۆلهواری ،کویرهواری (ههمو زمانکهدا له نارادابیت ، وههوی له پشت نهمه دهکریته بیته بهردی بناغه بۆ هاوکاری له لیکولینهوه و هه لسهنگاندنی ناستی باش خویندن له زمانی نهمرو جی ش دا. بۆ تیگهیشتنی نهمیه که نایا قوتاییهکان نزمترین ناستیان ههمیه له زانیاری و شارهزای سهبارته به نهمرو جی ، وه کاریگهری له ههستیان ناگریته وه ههست به وره نزمی ناگهن کاتیک که تاقی دهکریتهوه وه ههلهسهنگریتهوه ، وه ههموهها له نهمرو جیدا . سهیری تیروانیهکانی بۆیهسین بکه (2006 - آ و 2006 ب).

Hva skal kartleggingsprøvene forsøke å finne ut om elevene?

Delp prøvene skal prøve å måle om elevene kan ting som har sammenheng med lesing. De fire første delp prøvene for andre trinn krever ikke at elevene kan lese eller å skrive flytende. Delp prøvene skal måle om elevene kan kjenne igjen bokstaver og oppfatte språklyder i ord. Prøvene skal i stor grad forsøke å avspeile fonologiske ferdigheter. Ordlesingsoppgavene skal måle hvor godt elevene kan lese enkeltordene.

Bokstavediktaten prøver ikke å kartlegge om elevene kan alfabetet på rams. En leseforsker (Geva 2000) har undersøkt elever som lærer å lese på to språk samtidig. Hun har funnet at elever som kan ett alfabet allerede, ser ut til å overføre kunnskapen uten å lære neste alfabet på rams. Å ikke kunne rekkefølgen på et bestemt alfabet, er derfor ikke noe tegn på problemer for tospråklige elever. Men de fleste elever vil etter hvert lære å kjenne igjen, kunne navnet på og høre forskjell på bokstavene. Bokstavene i prøven er satt opp slik at elevene kan bli lurt av bokstaver som ligner på den læreren sier, enten fordi bokstavene er like i utseende, eller fordi bokstavnavnene høres like ut.

Innenfor én tradisjon i norsk leseopplæring regnes det for viktig å gjøre elevene bevisste de språklydene som er knyttet til bokstavene. Det gjelder skriftsystemer som bygger på språklyder, slik latinske og arabiske ortografier gjør. Når elever skal høre lydene i ord, ønsker en at de kan høre rekkefølgen og sammensetningen av slike lyder. Når elevene skal lese, regner en at det er en god hjelp å kunne trekke sammen slike språklyder til ord.

Det er også sammenheng mellom den språklyden bokstaven står for, og navnet på bokstaven. Lydene er lettest å demonstrere for bokstaver som det tar litt tid å uttale, for eksempel alle vokalene halv vokaler og konsonanter, som for eksempel /j/ og /l/. 'På albansk er navnet på bokstavene veldig likt språklydene de representerer. På tyrkisk er navnene også mer konsistente enn på norsk. Konsonanten K, kalles ke ikke kå og L kalles le, ikke el. Dersom en elev i stor grad forveksler bokstaver som ligner hverandre i lyd etter at han eller hun har fått begynneropplæring, kan dette henge sammen med at eleven har fonologiske problemer.

مه بهست و نامانچ چیه له بهشهکانی تاقیکردنه‌وه‌کان و هه‌لسه‌نگاندنه‌کانی راده‌ی دروست خویندنه‌وه له ناو خویندکاران (قوتابیان)

تاقیکردنه‌وه‌کان به مه بهستی هه‌لدان بو دۆزینه‌وه و شارمه‌زابوون له توانای خویندکاران له زانیی ئه‌شته‌یه که په‌یوه‌ندی‌دارن به خویندنه‌وه . هه‌رچوار به‌شی تاقیکردنه‌وه‌کانی یه‌که‌م بو پۆلی دووهم مه‌رجی ئه‌وه‌یان تیا نیه که ده‌بیت خویندکاران (قوتابیان) بتوانن به‌باشی بخوینن و بنوسن.

تاقیکردنه‌وه‌کان به مه بهستی هه‌لدان بو دۆزینه‌وه و شارمه‌زابوون له وه‌ی که نایا خویندکاران (قوتابیان) ده‌توانن پیته‌کان و ده‌نگه‌کانی زمان (پیته‌که‌کان) بناسن له ناو وشه‌کاندا . تاقیکردنه‌وه‌کان هه‌روه‌ها گرنگیه‌کی زۆر بو هه‌ل‌دان بو زانیی ناست و کاردانه‌وه و توانای خویندکاران له فۆنۆتیک و شیوه‌ی ده‌ربهرین (فۆنۆلۆگی) زمان ده‌دن . راهینه‌کانی (ته‌مه‌رین) خویندنه‌وه‌ی وشه‌کان به مه‌بهستی زانیی راده‌ی باش خویندنه‌وه‌ی ناسا نترین وشه‌کانه له‌لایهن خویندکارانه‌وه .

دیکتاتی (پیته‌کانی بو ئه‌وه نیه قوتابیان) خویندکاره‌کان (هه‌لبه‌سه‌نگیندرین که نایا ده تاقیکردنه‌وه‌کانی نیمه‌لای) توانن پیته‌کان بلێنه‌وه و به‌ته‌واوه‌تی له‌به‌ر به‌کن . لیکۆله‌ریکی خویندنه‌وه (گێڤا 2000) لیکۆلینه‌وه‌ی کردوه سه‌بارمه‌ت به و قوتابیانه‌ی که له‌همان کاتدا به‌دوو زمان ده‌خوینن . ئه‌وه‌ گه‌شته‌وه ئه‌نجامی ئه‌وه‌ی که ئه‌وه‌ قوتابیانه جوریک له جوره‌کانی پیته‌کان (ئه‌لفا بیت) ده‌زانن ئه‌وه‌ ئه‌وه‌ زانیی و شارمه‌زایه ده‌گوازیته‌وه به‌به‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌لفا پیته‌کانی نوێ به‌په‌له‌ (به‌خیرای) فیر به‌بیت وه له‌به‌ریان به‌کات . ئه‌گه‌ر ریز به‌ندی جوریک دیاریکراوی ئه‌لفا پیته‌کان نه‌زانیت ، بۆیه ئه‌مه نابیته نیشه‌یه‌ی کێشه‌یه‌ک بو قوتابییه دوو زمانه‌کان . به‌لام زۆریه‌ی قوتابییه‌کان شارمه‌زا ده‌بن و جیاوازی له‌نیوان ناو و ده‌نگی پیته‌کان فیر ده‌بن له‌کاتی گوێ گرتندا . پیته‌کان به‌شیوه‌یه‌کی وا دانراون له‌تاقیکردنه‌وه‌کاندا که له‌وانه‌ی فیل (لی تیکچون) بو قوتابیان دروست ده‌بیت له‌به‌ره‌وه‌ی له‌یه‌ک چونی و هاو شیوه‌ی پیته‌کان له‌گه‌ڵ یه‌و پیتانه‌ی که ماموستا ده‌یانلێته‌وه ، یان له‌به‌ر هویی شیوه‌ی وتن و ده‌ربهرینی پیته‌کان یان له‌یه‌که‌چونی ده‌نگی پیته‌کان له‌کاتی گوێ گرتندا.

له‌ناو داب و نه‌ریتیکی (ترادیشیونیکی) نه‌رویجی له‌ فیربوونی خویندندا هه‌یه که گرنگیه‌کی زۆر ده‌دات به هۆشیارکردنه‌وه و فیرکردن و راهینه‌انی خویندکاران له‌ سه‌ر ده‌نگه‌کانی (شیوه‌ی ده‌ربهرینی) پیته‌کان . ئه‌مه‌ش په‌یوه‌ندی به‌ شیوه‌ و سیسته‌می نوسینه‌وه وه هه‌یه که له‌ سه‌ر ده‌نگه‌کانی زمانه‌ وه (ده‌نگی پیته‌کان) بنیاتنراوه ، هه‌ره‌ها به‌همان شیوه له‌ شیوه‌ی نوسین و ده‌ربهرینی راست نوسی لاتینی و ئه‌ره‌بی دا به‌دی‌ده‌مکریت . له‌وه‌ کاته‌ی که خویندکاران گوێ ده‌گرن له‌ ده‌نگه‌کانی وشه‌ یه‌ک به‌ته‌ما و هیوا‌ی ئه‌وه‌ن که به‌باشی گوێ له‌ ریز به‌ندی و کۆ به‌ندی ده‌نگه‌کان به‌بیت . له‌وه‌ کاته‌ی که خویندکاره‌کان ده‌خوینن ئه‌وه‌ سودیک و باشیه‌کی هه‌یه و هاوکاریه‌که بو به‌ ریزکردن کۆ به‌ندکردنی ده‌نگه‌کانی وشه‌کان.

ئه‌مه هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندی‌داره به‌ شیوه‌ی هاوسه‌نگی کردن له‌ نیوان ده‌نگی پیته‌کانه‌وه (فۆنۆتیکیه‌ی حه‌رفه‌کان) ، وه هه‌روه‌ها ناوی پیته‌کان . ده‌نگه‌کان ناسانه‌ترن بۆشیکردنه‌وه پیته‌کان که بو فیربوونی ده‌ربهرینیان پتیه‌ستی به‌ کات هه‌یه ، بو نمونه هه‌موو پیته‌ ده‌نگداره‌کان (بزوین) و نیو ده‌نگداره‌کان و بێده‌نگه‌کان (نه‌ بزوین) ، بو نمونه (j) و (I) . له‌ ئه‌لبانیدا ناوی پیته‌کان زۆر نزیکه له‌ ده‌نگی پیته‌کان که ده‌یانلێنه‌وه . له‌ تورکیدا ناوه‌کان زیاتر به‌هیزترن (نزیکترن له‌ ده‌نگه‌کان) به‌ به‌راورد له‌گه‌ڵ نه‌رویجیدا (تۆروژی) . پیتی نه‌مزوین K به‌ ek ده‌خویندریت ، نه‌ک به‌ Ka وه L به‌ le نه‌ک le ده‌خویندریت . له‌حاله‌تیک دا (نه‌گه‌ر) قوتابییه‌ک له‌ په‌یه‌یکی (قوناغیه‌کی) به‌رزدا پیته‌کان که ده‌نگه‌کانیان له‌ یه‌ک ده‌مچن تیکه‌ل یه‌ک به‌کات دوا‌ی ئه‌وه‌ی که فیربوونیکی به‌نهرتی و مه‌رگرتوه ئه‌مه ده‌مکریت به‌وه لیک بدریته‌وه که ئه‌مه قوتابییه‌ کێشه‌ی و گه‌رفتی له‌ ده‌ربهرینی ده‌نگه‌کانی پیته‌کان (فۆنۆلۆگی) هه‌یه.

De to delprøvene der elevene skal finne og skrive den første og den siste bokstaven, blir en måte å måle det som kalles fonologisk bevissthet eller lydutvikling på. Generelt regner en at den fonologiske utviklingen går fra å oppfatte første, så siste og etter hvert lydene/bokstavene i midten av et ord⁹. Dette har bestemt rekkefølgen av delprøvene. Denne vanskegraden ser også ut til å stemme med hvordan elevene har greid oppgavene. For ordlesing er det lagt inn ord som starter og slutter likt med det ordet som er riktig. Krysser elevene av for slike ord som ligner, kan dette tolkes som at elevene oppfatter lydene først i ord, men kanskje ikke sist i og i midten av ord. I den norske kartleggingsprøven utgitt av Læringscentret (Kartlegging av leseferdighet, 2. klasse, 2000) tilsvarer orddiktatene der delprøvene der elevene skal skrive første og siste bokstav i et ord. Men den norske diktaten er generelt vanskeligere for elevene, fordi det kreves at de skal skrive hele ordet rett, for å få oppgaven rett.

Prøvene på tredje trinn skal måle hvor godt elevene kan lese tekst. For tredje trinn er det også tatt med en delprøve som skal måle hvor godt elevene kan lese og oppfatte enkeltord. Det er delprøven Ordkjeder.

Hvor sikre er prøvene og grensene for tospråklige elever?

Det er alltid et spørsmål om leseprøver fanger opp det de skal. Prøvene på forskjellige morsmål bygger på de norske prøvene, som i sin tur er vurdert i forhold til brukbarhet. Derfor er det å forvente at disse prøvene også skal vise elevenes leseferdighet. Analyser av delprøvene viser også sammenhenger og fordeling av resultater som er å forvente. Resultatene for elever fra tredje og fjerde trinn som også har tatt prøvene fra andre trinn, er for eksempel gjennomsnittlig bedre enn for elever fra andre trinn. Det er også et tegn på at prøvene måler leseferdighet. Tospråklige lærere har videre oppgitt hvordan de synes elevene leser, og resultatene stemmer relativt godt overens med lærernes bedømmning. Vanskeligere er det å si at prøvene fanger opp elever med problemer. Alle som bruker disse prøvene, må vite at dette er rådgivende grenser. Resultatene er ikke basert på standardiserte utvalg. For det første er ikke elevene trukket tilfeldig. De er valgt ut etter det som har vært praktisk mulig. Det er ikke mulig å si sikkert at disse elevene representerer alle de tospråklige elevene som får leseopplæring på de forskjellige språkene. For det andre er det relativt få elever med fra noen av språkgruppene i undersøkelsen. Men der hvor elevene som er med i utprøvingen, kommer under de rådgivende grensene, har en forsøkt å finne ut om det er rimelig å si at det er bekymring for leseutviklingen deres. Tospråklige læreres vurdering, skolens vurdering og mulige tiltak, eventuelt foreldres bekymring blir sammenlignet med elevenes resultater på kartleggingsprøvene på morsmål og, hvis mulig, også på norsk. Det ser ut til å være relativt godt samsvar mellom skolens og lærernes bekymring og utslag på prøvene. Unntaket er utslag bare på enkeltprøver, for noen få elever.

⁹ Ehri (1991)

لهم دوو بهشی تاقیکردنهموکاندا خویندکارهکان پیتی یهکم و پیتی کوتای دمنوسنمه ، لهم حالتمدا نهمه بۆ قوتابیهکان (خویندکارهکان) و مک راهینانیک وه بههیزبونیک دهیبت له سر به باشی دهربرینی دهنگی (فونولوگی) پیتهمان . بهشیوهیکی گشتی راهینان له سر به باشی دهربرینی دهنگی (فونولوگی) پیتهمان بۆ تیگهیشتن و به باشی دهربرینی دهنگهکانی پیتهمانی دهستپیک و کوتای و ناوهراستی وشهکانه . نه مه دهستپیشانکراوه له تاقیکردنهمو یهک له دوا یهک کانددا . وه ناستی قورسی تاقیکردنهموکان بۆ نه ویه که بزانییت که چون قوتابیهکان دهنوانن له تاقیکردنهموکان بهسهرکهوتوی دهربازبین . بۆ خویندنهموی وشهکان لهسهرمتا و کوتاییدا بهشیوهی راست و دروست نوسراوه . وه خویندکارهکان (قوتابیهکان) تیخ (نیشانهی لیکدان) له سر وشه لهیهکچومکان وهلامی راست دادهنن ، دهرکریت نه مه وایک بدریتهمه که قوتابیهکان

له دهنگی پیتی دهستپیکی وشهکه تیگهیشتون ، بهلام لهوانیهی دهنگی پیتی کوتای و ناوهراستی تینهگهیشتن . لهم تاقیکردنهموانهی که له سهنتهری فیربونهمه دهرچوونه (تاقیکردنهموی توانای خویندهمواری بۆ پۆلی 2 له سالی 2000) دا وهلامدانهوه ی نیمای (راستی نوسینی) پیتهمان له تاقیکردنهموکاندا خویندکارهکان دهیبت پیتی یهکم (پیتی دهستپیک) و پیتی کوتای وشهکه بنوسن بهلام له نورویژیدا راست نوسینی پیتهمان به شیوهیکی گشتی قورستر (زمحمت تره) بۆ قوتابیان ، چونکه نهمه پیویستی به راست نوسینی ههموو وشهکهیه بۆ نهمه و تاقیکردنهموکه بهراستی بژمیردریت .

تاقیکردنهموکانی پۆلی سی یه م به نامانجی زانیینی چونیتهی باش خویندنهموی قوتابیان بۆ تیگهستهکان . بۆ پۆلی سی یه م ههمووه تاقیکردنهموی نهموش دهرکریت بۆ زانیینی راهی راش خویندنی قوتابیان بۆ وشهکان . تاقیکردنهموکان به تاقیکردنهموکانی وشه لهیهک چومکان دهناسرین .

تا چ راههیک تاقیکردنهموکان متمانه و دلنیاپوون بۆ خویندکاره دوو زمانه کان دابین دهکمن
بهههردهوام پرسپاریک له نارادایه سهبارت بهوهی که نایا تاقیکردنهموکانی خویندن تا چ راههیک به مه بهست دهکمن . تاقیکردنهموکان به چهندین زمانی جیاوازمه (زمانی دایک) له سر بنجینهی تاقیکردنهمو نهرووییهکان بنیاتراون ، وه نه و تاقیکردنهمو ههلهسنگینراون و بهراوردکارون لهگهل سودهکانی بهکارهینانیان . بۆیه پیویسته چاوهڕینی بهرهمی نهم تاقیکردنهمو که ناستی خویندنی قوتابیان پیتشاندهدات . شیکردنهموکانی تاقیکردنهموکان پیوهندی و دابهشکردنی نهجامه چاوهروان کراوکان پیتشاندهدات . نهجامهکانی قوتابیهکانی پۆلهکانی سی یه م و چوارم که له پۆلهکانی تریش دا تاقیکردنهمو ویهان کردوه بۆ نمونه وای پیتشان دهن که پیتشوهیکی مام ناوهندی باشترن له قوتابیهکانی پۆلهکانی تر . ههمووه نیشانهی نهمه هیه که مه بهست له تاقیکردنهموکان زانیین و بههیزکردنی ناستی خویندهمواریدا . ماموستایانی دوو زمان بیرو و بوچونی خویان دهربریه سهبارت به چونیتهی و ناستی قوتابیان له خویندندا ، وه نهجامهکان ریژهی و راهی راستی بۆچونهکان و ههلهسنگاندهموکانی ماموستایان پیتشاندهدن . شتی زمحمت تر (قورستر) نه ویه که بلنن تاقیکردنهموکان نهم قوتابیانه دهردهخن که کیشه و گیرو گرتیان هیه . ههموو نهموانهی که نهم تاقیکردنهموانه بهکاردینن دهیبت نهم بزانی که نهم نامۆزگاریا نه و راویژانه سنوردان . نهجامهکان له سر بنکه و بنجینهی ستاندارتکارو ههله بژمیردراون . یهکم له بهر نهموی قوتابیان به ریکموت ههله بژمیردراون .

نه وان ههلهبژمیردراون له دوا نهموی که دهرفتهی پراکتیکیان پندراره . ناشیت که به دلنیاپیه وه بلنن که نهم قوتابیانه نوینهرایتهی ههموو قوتابیه دوو زمانهکان دهکمن که قیری خویندن دهن به زمانه جیا جیاکان . وه دووم نهمیه که راهی (ریژهی) قوتابیهکان له ههلهسنگینراون زۆر کهمترپوون لهوانی تر له لیکۆلینه و مکهدا . بهلام نهم قوتابیانهی که بهشدارییان کردوه له تاقیکردنهموکان له ژیر نهم نامۆزگاریه سنوردارانه تیپهیرون . لیکۆلینهویک هیه که دهری ده خات که شتیکی به جی یه نهگهر بلنن که شیوهی باش بوون و پیتشکهرتن له خویندندا جی دله راوکی و مەترسییه و سهلهیه . ههلهسنگاندنی ماموستایانی دوو زمان ، قوتابخانهکان ، نیشانهی بهرموگهشه کردن ، لهوانیه (نهگهر پیوست بکات) دلهراوکی و مەترسیهکانی دایک و باوکانی خویندکاران بهراورد بکریت له گهل نهجامی تاقیکردنهموکان به زمانی دایک (تاقیکردنهموکانی زانیینی ناستی خویندکاران و بههیزکردنیان) وه نهگهر دهرفته ههیه و بگونجیت بهزمانی نهروجی دا . نه مه ش نه وه ده ردهخات که تارادهیک باشه که نهم مەترسیانهی ناو قوتابخانهکان و ماموستایان بهراورد بکریتهوه و کهلکیان لی وهربگریت و کاریگریان ههیه له سر تاقیکردنهموکان . چونکه کاریگری نه و مەترسیانه و سهلهیهانه تهنها بهکارهاتوه له چهند تاقیکردنهموکی تاییه ت و بۆ چهند قوتابیکی دیاریکاراودا .

Noen elever er også undersøkt med andre prøver. Det har vært for å kunne bekrefte om det er grunn til bekymring. Så langt ser det ut til at det er ganske godt samsvar, og at prøvene kan brukes til å fange opp bekymrings elever med de grensene som er satt. Forutsetningen er selvfølgelig at læreren følger instruksjonen og veiledningen.

Når er det grunn til bekymring for lesingen til en bestemt elev?

Hvor absolutte er de nedre grensene? Må en elev ligge under nedre grense på én eller flere delprøver på morsmålet før det er snakk om bekymring?

Svaret er at det kommer an på. Det kommer an på hvilken prøve det er utslag på, og hvordan eleven skårer ellers. Noen elever kan ha blitt forstyrret eller har misforstått én av oppgavene, men kan ha greid alle de andre tilfredsstillende. Elevene kan også bli trøtte mot slutten, slik at de har fungert dårligere på den siste delprøven. Før øveoppgavene ble innført, var det også mange elever som trolig feilberegnet tiden på koblingsoppgaven. Én av elevene som har vært med på utprøvingen, misforsto trolig delprøve 4, og for henne var ikke skolen bekymret. For elever som har mange utslag, altså at resultatene på flere delprøver er under den oppsatte grensen, kan en trolig være sikrere på at eleven har problemer. Og hvis det synes å være sammenheng i problemene, for eksempel den samme typen språklydsforvekslinger, kan en være sikrere på å ha avdekket et problem. Å tolke elevenes resultater ut fra én enkelt prøve er heller ikke forsvarlig. Den farligste prøven her er delprøve 3. Det er den som består i å koble bokstaver eller bokstavtegn. Den har minst sammenheng med de andre prøvene. Her kan elever som det ellers er bekymring for, både ha høye og lave skårer. For de andre delprøvene er sammenhengen (korrelasjonen) relativt stor. Men en må generelt være forsiktig med å tolke resultatene absolutt.

Elevenes resultater på norske kartleggingsprøver kan hjelpe til med tolkningen

Fordi elevene er tospråklige, må lærerne samarbeide om å vurdere elevenes resultater i lesing både på norsk og morsmålet. Det kan være lite ordforråd på morsmålet som gjør at en elev har vansker med morsmålsprøven, uten at det er snakk om spesielle problemer. Lærerne må likevel ikke bare ta norske kartleggingsprøver mekanisk på tospråklige elever. Har elevene nettopp kommet til landet, eller er kommet kort i sin norske språkutvikling av andre grunner, kan en slik mekanisk kartlegging bare gi elevene nederlagsfølelse uten at en får vite noe særlig om deres leseferdigheter. Men noen elever kan også lese på norsk. De kan ha overført sine ferdigheter i lesing til norsk når de har lært å lese på morsmålet. Noen kan også ha fått parallell undervisning på begge språk. Da kan det være forsvarlig å kartlegge elevenes leseferdigheter også på norsk. Har en elev ingen utslag på kartleggingsprøver på norsk, bare på morsmålsprøvene, er det som nevnt ingen grunn til å tro at eleven har dysleksi eller spesifikke lese- og skrivevansker. En kan ikke sammenligne de norske prøvene og morsmålsprøvene direkte. Det er fordi gjennomsnittsskårene og de rådgitende kritiske grensene for på morsmålsprøvene ligger under de kritiske grensene på norsk. Morsmålsprøvene ser ut til å være vanskeligere enn de norske prøvene, selv om de er laget på den samme måten.

هېروها لیکولنېموه له سړ چمن قوتابېک کراوه له همدېک تاقېکر دنهوهی تردا . وه نه وه ش بو بهدستخستنې بهلگه ی نېموه که مېترسیهکان وسهخلهتیهکان راستن و له جی خویاندان . وه بهدریژای کات نهجامهکان نېموه دهرخستوه که بهراوردیهکان تارادمیک باشن ، وه دمکریت تاقېکر دنهوهکان بو رمواندنه وه ی مېترسیهکان و سهخلهتیهکان بهکاربین له چوارچېوه ی دیارېکراودا . تیگمیشتنهکان بهدلنیاپیهوه نېمون که ماموستایان به شیوهیکې گشتی بهی ی ری ی پېشاندهر و رېنمایه کان کارده کس

چ کاتیک هویهکانی مېترسی (دلّه راوکی) و سهخلهتی له نارادان له خویندنی قوتابییکی دیارېکراودا؟

بی گومان دهبیټ بزاین که نرمترین ناستهکان له چوین ؟ دهبیټ قوتابییکی له ناستی هره نرم دابیټ له یهکیک له تاقېکر دنهوهکان دا له زمانی دایک نېموه کاته جی ی خویتی که قسه و باس له سړ مېترسی و دلهر اوکی و نارمحتی بکېن وهلامه که نېموه که شتی تر دېته نارا (دېته گورئ) . شتی تر دېته نارا وک کامه له و تاقېکر دنهوه کارېگرېوون له سړ نېموه نانجامانه دا ، وه چوون وه به چ قوتابیه که دهگات بهو نهجامه . هه ندیک له قوتابیهکان له وانیه نارمحت کرابن (بی زار کرابن) یان به همل له یهکیک له راهینانهکان (تهرین) تیگمیشتن ، بهلام لهوانیه له هسوهو تاقېکر دنهوهکانی تر باش بیټ ، وه هه ره ها لهوانیه قوتابیه که له کوتایدا زور هیلاک بیټ بهشیوهیک که له تاقېکر دنهوهکانی کوتایدا به رهو خراپتر رویشتن . بو بهجی هینانی راهینانهکانی بههیزکردن ، بهشیکی زور له قوتابیهکان که به هه له هلسهنگاندرابون له کاتی تاقېکر دنهوه پیهوندیدار مکان . یهکیک له و قوتابیانه که بهشداربو له تاقېکر دنهوهکاندا ، زور بههمل له بهشی چوارمی تاقېکر دنهوهکان تیگمیشتنو ، وه نېموه سرنج راکیش نېموه وه قوتابخانهی نارمحت نهکرد . بو نېموه قوتابیانهی که دهکونه ژیرکارېگری ودهر نهجامی خراب له بهشیکی زور له تاقېکر دنهوهکان وه له ناستی هره نرمزدان ، وه نه مش بیگومان دهبیټ بهدلنیاپیهوه واهماشاکریټ که قوتابیهکان کیشیان همیه وه نهگس وایر بکریټهوه که کیشه کان بهیهکوه بهسترین ، بو نمونه کیشه ی هاوشیوه و هاو جور له کیشه کان دهنگهکانی زمان (دهربرینی وشهکان) ، نه واهوانیهوه کیشهکان به دلنیاپیه وه بهره و چارمسری بچن نه گس کیشهکان ناشکراو و دهست نیشان بکریټ . نه گس نهجامی تنها یهکیک له تاقېکر دنهوهکان بېنه هوی هلسهنگانندن نېموه نېموه و دلنیا کس نیه . قورسترین تاقېکر دنهوه بهشی سی یه مه (تاقېکر دنهوهی 3) . وه نېموه پیکهاتوه له شیوه و ورشته و بهیهکوه بهسستهوهی پیکهکان . وه نه مه کهمترین شیوهی بهیهکوه بهسستهوهی له گمل تاقېکر دنهوهکانی تر . وه لیزهده نېموه قوتابیه ی که ناست خراب و سرنج راکیشه ، له وانیه نهجامی بهرز و نرمیان همیټ . بو بهشهکانی تر له تاقېکر دنهوهکان نېموه بهیهکه بهسستهوهیکې (پیهوندیدار) زور له پراکتیکدا همیه . بهلام بیگومان بهشیوهیکې گشتی دهبیټ وریابین له لیکدانهوهی نهجامهکان

دهکریټ نهجامهکانی تاقېکر دنهوهکان و هلسهنگاندهکانی قوتابیان له نېرووچی دا وهک هاوکاریکې لیکدانهوه بهکاربین

چونکه قوتابیهکان قوتابی دووزمانن ، بویه دهبیټ ماموستایان هاوکاربین له کاتی هلسهنگانندن نهجامهکانی تاقېکر دنهوهکانی خویندن له نېرووچی و زمانی دایک دا . له وانیه کهمی سرجم نېموه وشانهی که قوتابی له زمانی دایک دهنایت بېنه هوی کیشه و گرفت بو قوتابیه که له کاتی تاقېکر دنهوهکاندا . به بی نېموه باس له کیشهی تاییت بکریټ . له گمل نېموه نابیت ماموستاکان تاقېکر دنهوهکان له زمانی نېرووچیدا به شیوهیکې نوتوماتیکې به قوتابیانی دوو زمان بکمن قوتابیهکان که تازه هاتونته ولات ، یان لهماوهیکې زور کورت دا دهستیان کردوه به فیربوون بههیزکردنی زمانیان له نېرووچیدا له همدیک هوی ترموه ، وه هلسهنگانندنیکې بهم شیوه میکانیکې و سادیه وه واه قوتابیان دهکات که هست به ناست نرمی و کم و کاسی بکمن به بی نېموه که ناست و توانیان له خویندنهوه بزانیټ . بهلام هروها لهوانیه همدیک له قوتابیان بتوانن نېرووچی بخوینن . نېموه دمتوانن زانیاری و توانای خویان بهکاربینن له خویندنی نېرووچی دا کاتیک که فیربوون به زمانی دایک بخوینن . لهوانیه هروها همدیکیان شان بهشان و لههمان کاتدا وانهی فیربوونی همدو زمانه که وهر بگرن . ناهو کاتدا دمتواننریت تواناکانی قوتابیان له خویندن له تاقېکر دنهوهکانی نېرووچیدا بکریټه بېنمایک . قوتابییکی هیچ دهر نهجامی نهبیټ له تاقېکر دنهوهکانی هلسهنگانندن له نېرووچیدا ، تنیا له تاقېکر دنهوهکانی زمانی دایکدا ، نېموه وک نېموه که باسی لیکرا هیچ هویک نیه بو نېموه لهو بروایدا بی که نېموه قوتابیانه کیشه و گپرو گرفتی تاییهیان همیټ له خویندن و نویسندا . کسیک ناتوانیت بهراوردییکې راستهوخو بکات له نیوان تاقېکر دنهوهکانی زمانی نېرووچی و زمانی دایک دا . له بهر نېموه چونکه ریژهی مام ناوهندی دهر نه نجامهکان وه ناموژگاریهکان ورادهی رمخنهکان له تاقېکر دنهوهکان له زمانی دایک دا کهمترن له رادهی رمخنهکان له تاقېکر دنهوهکان له زمانی نېرووچی دا . وایاره که تاقېکر دنهوهکان له زمانی دایکدا قورسترن له تاقېکر دنهوهکان له نېرووچیدا ، سمررای نېموه که به ههمان شیوه نامادمو و دروست کراون

Dette kan igjen ha sammenheng med elevenes minoritetsspråklige situasjon, med antall timer elevene får til lese- og skriveopplæring, hva slags opplæring de får og hvilke muligheter foreldrene har til å støtte og hjelpe i lese- og skriveopplæringen.

Elever som kommer i løpet av skoletiden

En kan ikke uten videre bruke de veiledende grensene som er laget for prøvene ut fra elevgrunnlaget i Norge. Prøvene vil trolig framstå som lette. Og det er å forvente at elever som har hatt to-tre år med leseinnlæring på de aktuelle morsmålene, og der morsmålet er et opplæringsspråk, vil komme godt over de veiledende bekymringsgrensene. Men om hensikten er å finne ut om en elev grovt sett har grunnleggende leseferdigheter på morsmålet, bør prøvene kunne brukes til en kvalitativ vurdering her.

Drøfting av de enkelte delprøvene

2 trinn

Delprøve 1. Bokstavediktaten

Å se om elevene kan kjenne igjen, se og høre forskjell på bokstaver

Dette ser ut til å være en delprøve som kan fange opp elever med problemer. En ser av de foreløpige resultatene at prøven ser ut til å være lett for de fleste elevene på alle språkene. Omtrent hver femte av alle elevene på andre trinn har greid alle oppgavene. Gjennomsnittsskåren ligger rundt 16 og 17 bokstaver. I første omgang kan det være grunn til bekymring dersom en elev har mange forvekslinger og feil på denne delprøven. Det ser også ut til at det kan være grunn til bekymring dersom eleven har mange utelatelser av bokstaver.

Det er viktig å vurdere hvilke forvekslinger elevene har gjort. Om læreren dikterer med språklyden og ikke bokstavnavnet innenfor en ortografi med flere bokstaver knyttet til samme lyd, kan elevene lett forveksle bokstavene. I utgangspunktet skal en være oppmerksom på elever som forveksler lydlike bokstaver. Imidlertid ser noen bokstaver og språklyder ut til å være vanskeligere å skille fra hverandre enn andre.

Bokstaver som er lette å forveksle

Enkelte bokstaver er lette å forveksle for mange elever med det samme språket. På språkene som bruker arabiske skriftegn gjelder dette bokstavene **Ū** (kaf) og **®** (qaf). Nesten halvparten av alle elevene her, har forvekslet disse to bokstavene. Dette er trolig fordi bokstavene høres veldig like ut. Elevene som har fått leseopplæring på somali har også forvekslet K og Q. Dette er bokstaver med språklyder som tilsvarer dem på arabisk¹⁰. Lyder som lages bak i halsen og der luften møter motstand, såkalte bakre friksjonslyder kan se ut til å være litt vanskelig å skille fra hverandre enn andre. Slike forvekslingene gir ikke uten videre grunn til bekymring.

Å høre forskjell på lang og kort vokal er vanskelig for mange 8-åringer, uansett språk.

¹⁰ og arabisk. I veiledningen til A.M. Hauges leseverk, er det en sammenligning mellom norsk, de fem språkene som det er laget kartleggingsprøver på, samt arabisk.

له لوانمیه نهمه پهموندیدار بیت به بارودوخ قوتابیانی کهمایهتیه زمانوانیهکان (کهمایهتیه نمتوایمتیهکان) بهستر اوبیت ، وه به ژماره ی نهم کاتر مئزانه ی (سهعات) که قوتابیان فیربوون و پمرومردمبون له خویندن و نوسین و مردمگرن وه چ جوره فیربوون فیردمین وه تا چ رادمیک دمر فمتی هاوکاری و پشتگیریان همیه له لایمن دایک و باوکانهوه له فیربوونی خویندن و نوسیندا

نه و قوتابیانه ی که لهکاتی قوتابخانه دا دین ولات

که سیک نا توانیت زور بهرو پیش بچیت به بی بهکار هینانی ناموژگاری و رینمایهکان که تاییهتن به تاقیکردنهوکان که له بنمر متدا بو قوتابیان دانراون له نمر ویج . لهو بروایه داین که تاقیکردنهکان له نواندندا ناسانن . وه نه مه نهمه دهگمئینیت که دهبیت چاورمئ ی نهم قوتابیانه بکمین که دوو – سئ سال فیربوون و پمرومردمبون له زمانهکانی دایک که له نارادان و مردمگرن ، وه که نهم زمانی دایکه زمانیکی فیربوونه وه ناکتوله (زند یه وه زمانی فیربوونه) ، نهم کاته بهباشی به سمر رادهو و ماهیتمی رینمایهکان و ریزه و گرنگی مئترسیهکان دمر باز دمین . بهلام نهمگر نامانج نهمیه که قوتابی بناغهیکی پتهو و باشی ههبت له زمانی دایک دا ، نهم دهبیت تاقیکردنهوکان لیرمدا بهکهلمکی بهکار هینان بین بو ههلسهنگاندنیک ی باش .

شی کردنهوه ی (روون کردنهوه) تاقیکردنهوه کان

پولی دوهم (2)

بو نهمه ی بز انریت نایا قوتابیان نمتوانن پیتهکان بناسن و گوئ له جیاوازی له نیوان پیتهکان بگرن . وا دمر دهکموئ که دمتوانرئ له ریگای نهم تاقیکردنهوانه بتوانریت نهم قوتابیانه بناسرین که کیشمو و گرفتیان همیه . بهی ی نهمجامهکانی تاقیکردنهوکان وا دمر دهکمویت که تاقیکردنهوکان ناسانن بو زور بهی قوتابیان له ههموو زمانهکان. نزیکه ی همریک له پینچ کس له کوی پولی دوهم توانیانویانه له تاقیکردنهوکاندا سمرکوتوبن . ریزه ی پله ی ناومندی نزیکه ی 16 و 17 بیت دایه . له (پیکانی) جاری یهکم دمرکیت نهمه ببیته جئ ی سمرنج راکیشان و هوئ سهخلمتی و نارمحتی لهکاتیکدا نهمگر قوتابییک زور کیشمی تیکه لاوکردنی پیتهکان و گپرو گرفت و ههله ی زور ههبت . همره ها وا دمر دهکمویت که دمرکیت نهم قوتابیانه ی که کیشمو و گرفت ی زوریان همیه له دمر برینی پیتهکان ببیته جئ ی سمرنج راکیشان و هوئ سهخلمتی و نارمحتی بن . شتیک ی گرنگه که ههلسهنگاندنیک ی وا بکریت که بز انریت کامهن نهم پیتانه ی که قوتابییهکان تیکه لاوی یهکترین دهکمن . له وهی که ماموستایان دیکت (راست نوسین/نیملا) ی دهنگهکانی زمان بهقوتابیان بکمن و نهک ناومکانی پیتهکان له ناو رشته و شیوه ی زوریک له پیتهکان که دهنگهکانیان له یهک دمچیت ، دمرکیت قوتابییهکان به شیوهیکی ناسانتر پیتهکان تیکه لاوی یهک بکمن . له دمر نهمجامهکان دهبیت وریا و شیار بین لهو قوتابیانه ی کیشمی تیکه لاوکردن لهیهک جیانهکردنمی پیته هاو دهنگهکانیان همیه . وه بهشیوهیکی کاتی همدیک بیت که شیوه یان دهنگانیان لهیهک دمچن قورستر بن وه نمتوانریت له یهک جیابکر نهمه لهگمل پیتهکانی تردا.

نه و پیتانه ی که به ناسانی ههله ی تیدا دهکریت وه تیکه لاوی یهک دهکریت

دهکریت به ناسانی ههله له ناسانترین پیتدا بکریت له لایمن زور قوتابییهوه (خویندکار) له ههمان زماندا . لهو زمانانه که رشته ی (پیتی) رینوسی عمره بی بهکار دینن دهکریت تیکه لاوی له نیوان پیتهکانی ک (کاف) و ق (قاف) بکریت . نزیکه ی نیوه ی قوتابیان له کوی قوتابیان لیرمدا هه له و تیکههلمکیشیان کردوه له نیوان نه م دوو پیته دا . نهمه بیگومان لهبر نهمه ی دهنگی همر دوو پیتهکه له یهک دمچیت له کاتی گوئ گرتن دا . نهم قوتابیانه ی که بهزمانی سؤمالی فیربوونه و خویند و یانه ههمان تیکههلمکیشی و ههله له پیتهکان (ک ، ق) دهکمن . نهم پیتانه که لهیه ک دمچن له دهنگهکانی زمانی عمره بی دا . دهنگهکان که له قولای گه روهیهوه دهر دین وه ههوایهکه بهیچموانهوه دگمئتهوه ، ناوهران بهو پیتانه ی که خیلایان (لیک خشان) له پشتهمیه وه تهماشا دمرکین که زحمتهه بتوانی جیاوژی له نیوان دهنگهکانیان بکه ی وه له یهکیان جیا بکیمتیهوه . هه لهو تیکه لاوکردنی پیتهکان تمهها کیشنه نین که جئ ی سهخلمتی و نارمحتین . گوئ گرتن وزانینی جیاوژی دهنگهکانی پیته بزوین و نابزوینهکان شتیک ی قورسه بو زور بهی 8 سالیه کانهوه (سمرمرای زمانهکانهوه) له ههموو زمانهکان.

Påvirkning fra norsk?

Mange av de tospråklige elevene med morsmål som bruker et latinsk alfabet, har krysset av for bokstaven O når læreren har sagt navnet på bokstaven U på førstespråket. Det ser ut til at de kobler den norske bokstaven til språklyden på morsmålet. Det gjøres for andre bokstaver også. Elever kan også utelate bokstaver som er mer sjeldne enn andre bokstavene i skriftsystemet. Det behøver ikke gi grunn til bekymring.

Forvekslinger som bare gjøres av elever som har fonologiske problemer?

Det er ikke vanlig å finne store forskjeller i feilmønstre blant elever med og elever uten problemer. Foreløpig ser det ut til at bekymringselevne i denne utprøvingen også forvekslet det som var lett å forveksle, men hadde andre forvekslinger i tillegg.

Delprøve 2. Å skrive første bokstav i et ord

Dette er en delprøve som ser ut til å være omtrent like lett som den foran. Også her greide omtrent hver femte av alle elevene alle oppgavene. Gjennomsnittsverdiene ligger mellom 8 og 10 rette bokstaver. Det er i første omgang grunn til bekymring dersom en elev har mange feil også på denne prøven. Likeledes er det viktig å se hvilke bokstavforvekslinger elevene har gjort.

Forveksling av bokstaver som representerer samme språklyd

Noen forvekslinger kan være ubetydelige i forhold til lese- og skriveproblemer. Det gjelder særlig forveksling av bokstaver som representerer samme språklyd. Når elever gjør slike feil tidlig i skriveutviklingen, kan det like gjerne være et tegn på at elevene er kommet ganske langt. Det kan bety at de hører og har oppfattet den riktige språklyden.

Felles feiltyper i delprøve 1 og delprøve 2?

Ellers ser det ut til at bokstaver som var vanskelige for en del av elevene i bokstavdiktaten også var vanskelige i denne delprøven. Det gjelder fortsatt bokstavene ك(kaf) og ق(qaf) der det er aktuelt. Som nevnt under diskusjon av delprøven foran, er dette trolig fordi disse to språklydene lages på den samme måten på nesten samme sted i munnen. Det var vanskelig å høre forskjell for langt flere enn dem som så ut til å ha problemer. Også her kan en få påvirkning på elevenes valg av bokstaver fra norsk

کارتیکردنی (کاریگری) زمانی نهروچی

زور له قوتابیه دوزمانه که له زمانی دایک دا نملفایی ی لاتینی بهکار دینن ، دناوه بو پیتی (O) له کاتمی که ماموستا پیتی (U) وتوه له زمانی یهکم دا . وه نهمه وا دیار دکات که لیره دا
دنگی پینه نهروچیجهکانیان بهستوه به دنگی پینهکانی زمانی خویان . وه نهمه له
نیشانهی (x) پینهکانی تریشدا دهکرت.

دهکرت قوتابیهکان له دهر برینی (فوتوتیکی) دنگی پینهکان که متر همله بکن له سیستمی نوسیندا همله و
تیکهملکشی له دنگهکاندا بکن . وه نهمه ناکرت بپینه هو ی نارمحتی و سهخلتی

تیکه لکردن و به هه له تیگهیشتن که تنها له لایمن لهو قوتابیانوه نهجام دهکرت که کیشهی دهر برینی پینهکانیان ههیه (کیشهی فوتوتیکی) .

شتیکی ناسان نیه که بتوانرت جیاوازی گموره بدوزرتیه له نیوان هملهکان و پیشان بدرین له ناو لهو
قوتابیانیه که کیشیهان ههیه وه نهوانیه که کیشیهان نیه . وک له رابردودا ناشکراوه که لهو قوتابیانیه که
کیشه و گرفتیان ههیه وه جی ی سهخلتی و سمرنج راکیشانن له و تاقیکردنهوانیه که کراون وه همره ها هه
لهو و تیکهملکشی له نیوان پینهکاندا وه نهوانیه که له کمیک همله یان ههیه له همدیک لایمه ، بهلام له
همدیک لای ترموه هملی تر و تیکهملکشی تر دهکن له ناو پینهکان دا.

تاقیکردنهوه

بهشی دووهم (2)

نهم بهشی تاقیکردنهوه که زور ناسانه وه له بهشی رابردوو دهچیت . وه نزیکه ی همر یهک له پننچ قوتابی له
کزی ههمو قوتابیان توانیوه سمرکهوتوبن له تاقیکردنهوهکاندا . ریژهی ناوهراس پیشان دهکات که له نیوان
8 و 10 له پینهکان راستن . وه نهگمر قوتابینک هملی زوری ههیت له بهشی تاقیکردنهوهکان دا نهمه
همر له سمرهناوه بناغیمیک دهیت بو سمرنج راکیشان و سهخلتی و نارمحتی . بههمان شیوه زور گرنگه که
بزانت و دهست نیشان بکرت کامن لهو به هه له تیگهیشتنه و وتیکه لکردنهوهی پینهکان کمله لایمن
قوتابیانوه دهکرت .

تیکه لکردن له نیوان (هملهکردن) لهو پیتانه که دنگهکانیان له یهک دهچن

همدیک لهو تیکهملکردنه له نیوان پینهکان لهوانه یه واتایی گموریهان نهیت وه وک کیشه له خویندن و
نوسین دا سمر نهکرت . وه نهمه بهتایهت له تیکه لکردن له نیوان (هملهکردن) لهو پیتانه که دنگهکانیان له
یهک دهچن (پینه هاودنگهکان) له کاتیکدا که قوتابی زوو وه دهست پیکی خویندندا لهو ههلا نه بکات ، نهمه
دهکرت به واتای نهوش بیت که قوتابیه که زو بهپله له پیشکوتن دایه . وه نهمه واتای نهویه که قوتابیه که
گوئ گرتوه و وه تیگهیشتنه له دنگی پینهکان به شیوهیکی راست .

جورهکانی هملی هاوشیوه له بهشی ی یهکم (1) و بهشی دووهم (2) ی تاقیکردنهکان

وا دهرکهوتوه که لهو پیتانه که قورسن بو قوتابیان له بهشی یهکم له تاقیکردنهوهکان به ههمان شیوهش
قورس بوون له و بهشی دووهمی تاقیکردنهکان . لیره ش دا به ههمان شیوه سهارمت به پینهکانی ک (کاف)
و ق (قاف) کرنگی پنه دهریت . وک چون له بهشی رابردودی تاقیکردنهوهکان دا گفتوگوی لهسمر کراوه
لیره ش دا بههمان شیوه جی ی گفتوگویه . وه نهمه جی ی باومره چونکه دنگی نهم دوو پینه لههمان شیوی
دهمهوه دهر دهرین . شتیک قورس بووه که گوئ له جیاوازی نیوان دنگهکان بگرن وه به بمردهوام کیشه له
همدیک پیتی تر ههبو بیجگه لهمانه . وه همره ها دهوانین کاریگری و کارتیکردنی زمانی نهروچی ببینن له
سمر قوتابیان له دهر برینی پینهکاندا.

Delprøve 3. Å koble store og små bokstaver, eller bokstaver i isolert form med bokstaver først i ord

Som allerede nevnt har denne delprøven lavest korrelasjon med de andre prøvene. En kan derfor regne med at den fanger opp andre ting enn dem.

Dette er en prøve som ser ut til å være relativt lett for de fleste elevene. Men de færreste greide alle oppgavene. Noen brukte lengre tid og kom derfor kort. Noen har ikke fått med seg at oppgavene går over tre sider, selv om dette ser ut til å ha blitt bedre etter at øvingsoppgaven ble laget. Noen norske lærere har også reagert på at en del begynneropplæringen i dag bare foregår med store bokstaver. Lærere som vet at elevene ikke har erfaring med små bokstaver, bør ha dette i tankene. Ut fra resultatene fra utprøvingen ser det ut til at det kan det være grunn til bekymring dersom en elev arbeider langsomt og derfor kommer kort på denne delprøven. I denne delprøven er det relativt få forvekslinger for alle språkene. Så har en elev mange forvekslinger, kan dette også gi grunn til uro. Noen av forvekslingene er likevel helt vanlige. Ca 40% av alle elevene som leser med latinske bokstaver, forvekslet stor og liten 'L'¹¹. En annen vanlig forveksling i denne delprøven er forveksling av bokstavene 'b' og 'd', både som små og som store bokstaver. Elever som er kommet både langt og kort på andre delprøver, ser ut til å kunne forveksle 'b' og 'd'.

Delprøve 4. Å skrive siste bokstav i et oppgitt ord

I denne delprøven er det påfallende forskjeller mellom språkene. Lettest har den vært for tyrkisktalende elever. Omtrent hver tredje av alle de tyrkisktalende elevene har alt rett på denne delprøven, mens det bare er én eneste elev, og dermed under én prosent, av de vietnamesisktalende elevene som har alt rett. Det kan være grunn til bekymring dersom en elev har greid *relativt* få oppgaver her. Det betyr at en må sammenligne med elever i den samme språkgruppen. Det er langt vanskeligere å høre hva som er rett bokstav på vietnamesisk enn på tyrkisk.

Delprøve 5. Ordlesingsoppgaven å sette kryss på bildet for et skrevet ord

Vær oppmerksom på at ordlesingsoppgavene er de vanskeligste. For ortografier som er relativt ugjennomsiktige blir ordene vanskeligere å forutsi for begynnerleserne.

En skal også være klar over at sjansen for å få rett ved gjetting og rask avkrysning gjør at elevene kan skåre så høyt at de kommer over kritisk grense uten å ha lest ordene. Dersom en elev har minst tre feil på rad, kan det være at han eller hun har gjetttet. Da bør læreren også vurdere hvordan eleven har gjort det på de andre delprøvene, og hvor flink læreren selv mener eleven er i ordlesing.

¹¹ Fonten på vietnamesisk er en serif-font, altså med småverrstreker på bokstavene. Det kan ha hjulpet de vietnamesisktalende elevene til i mindre grad å forveksle stor og liten L. Det er bare 11% av dem som har gjort denne forvekslingen.

تاقیکردنه‌وه (بهشی سیم -3)

بۆ به یه ک بهستنه‌وه‌ی پپته‌کانی گه‌وره و بچوک ، یان پیتی به‌ته‌ن‌ها و دابر او یان نه‌و پپته‌نه‌ی که له سه‌مه‌تای وشه‌دا دین و مه‌ک نه‌وه‌ی که باسکرا له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌دا نزمترین به‌ر اور دکر دهنه‌وه‌یه له‌گه‌ل به‌شه‌کانی تر له تاقیکردنه‌وه‌کان . بۆیه وا دهر ده‌که‌وت که له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌دا له‌هه‌ ندیک کیشه و گرفتی تر ناشکرا ده‌که‌مین و شاره‌زایان ده‌بین جیا له‌ وانی رابردو . نه‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌ تا راده‌یک ناسان ده‌بیت بۆ زۆربه‌ی قوتابیان. به‌لام که‌مه‌تر له‌م تاقیکردنه‌وه‌دا سه‌رکه‌وتوبوون . هه‌ندیکیان کاتیکی درێژتر یان (زۆرتر) به‌کاره‌ینا وه‌ بۆیه کورت‌کراوه‌ته‌وه . هه‌ ندیکیان نه‌یان زانیوه که تاقیکردنه‌وه‌کان زیاتر له‌ سێ لاپه‌ره ، سه‌ره‌ای نه‌وه‌ی که وا دیاره‌ باشتر بوه‌ دوا‌ی نه‌وه‌ی که تاقیکردنه‌وه‌کانی به‌هێزکردن دانراون . هه‌ره‌ها هه‌ندیک ماموستای نه‌روجی ش به‌ر هه‌له‌ستی نه‌وه‌که‌مین که بنا غه‌ی فیزبوون تانه‌مرو هه‌ر به‌ پیتی گه‌وره‌یه به‌ریوه ده‌جیت.

نه‌ و ماموستایانه که ده‌زانن هه‌ندیک له‌ قوتابیان شاره‌زایان نه‌یه له‌ گه‌ل پپته‌کانی بچوک ، ده‌بیت هه‌میشه نه‌مه له‌ یادیان بیت . به‌پێی نه‌ه‌ج‌مه‌ ده‌رکه‌وته‌کانی تاقیکردنه‌وه‌کان وا دهرکه‌وته که ده‌بیت جی‌ی سه‌رنج و سه‌خه‌می بیت کاتیکی که قوتابییکی کاتیکی زۆر و ماوه‌یکی درێژ به‌کاربه‌ینی و به‌پشکه‌وتنیکی که م به‌خۆیه‌وه‌ به‌ی‌نیت له‌م تاقیکردنه‌وه‌دا . له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌که‌دا تاراده‌یکی رێژه‌ی تیکه‌له‌کردنی پپته‌کان که‌مه‌تره له‌ هه‌موو زمانه‌کاندا. ئه‌گه‌ر قوتابییکی زۆر هه‌له‌ی هه‌بیت زۆر پپته‌کان تیکه‌له‌ی یه‌ک بکات ، نه‌وه‌ دکریت به‌یته هۆی نارمه‌تی . هه‌ندیک له‌ هه‌له‌کانی تیکه‌له‌کردنی پپته‌کان ناساین . نزیکه‌ی 40% له‌ ناو هه‌موو نه‌و قوتابیانیه‌ی که به‌ پیتی لاتینی ده‌خوینن ، پیتی (L) بچوک و گه‌ره تیکه‌له‌ی یه‌ک ده‌که‌مین (له‌یه‌ک جیا ناکه‌نه‌وه) . هه‌له‌یه‌کی تری ناسای له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌ که تیکه‌له‌کردنی پپته‌کانی (b) و (d)، له‌هه‌ردوو حاله‌دا چ پپته‌کان بچوک بن یان گه‌وره . نه‌و قوتابیانیه‌ی که زۆر پشکه‌وتوون یان که‌م له‌ به‌شه‌کانی تری تاقیکردنه‌وه‌کان وا دهرکه‌وته که هه‌مان تیکه‌له‌کشی له‌ نیوان (b) و (d) ده‌که‌مین

تاقیکردنه‌وه (بهشی چواره‌م -4)

له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌دا جیاوازیکی دیار و به‌رچاو هه‌یه له‌ نیوان زمانه‌کاندا. ناسانه‌ترین شت بۆ نه‌و قوتابیانیه‌ بو که به‌تورکی قسه‌ده‌که‌مین . نزیکه‌ی یه‌ک له‌ سێ له‌کۆی هه‌موو نه‌و قوتابیانیه که به‌تورکی قسه‌ده‌که‌مین هه‌موو وه‌لامه‌کانیان راست بوون له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌دا ، به‌لام ته‌نه‌ا یه‌ک قوتابی ، و وه‌ له‌گه‌ل نه‌وه رێژه‌ی یه‌ک له‌ سه‌د له‌ قوتابیه‌ فیتنامه‌یه‌کان که هه‌ر هه‌موو وه‌لامه‌کانیان راست بوو . ده‌کریت نه‌مه به‌یته بناغه و هۆی سه‌خه‌می و نارمه‌تی نه‌گه‌ر راده‌ی وه‌لامه‌کانیه‌ی قوتابیه‌کان له‌م به‌شه‌ی تاقیکردنه‌وه‌کان زۆر که‌م بیت . وه‌ نه‌مه واتای نه‌وه‌یه که ده‌بیت به‌ر اور دیک بکه‌مین له‌ نیوان نه‌و قوتابیانیه‌ی که هاوزمانن . شتیکی زۆر قورستره له‌ کاتی گۆی لێ گرتن که بزانی پپته‌که راسته‌ یان نه‌ له‌ فیتنامه‌یدا له‌وه‌ی که له‌ تورکی دا .

تاقیکردنه‌وه (بهشی پینجه‌م -5)

خویندنه‌وه‌ی وشه‌کان وه‌ نیشانه‌ لێدانی وینه‌کان به‌پێی وشه‌ نوسراوه‌که

ده‌بیت وریا بی له‌ کاتی تاقیکردنه‌وه‌ی خویندنه‌وه‌ی وشه‌کان چۆنه‌ قورسترین تاقیکردنه‌وه‌یه . بۆ رشته و شیوه‌ی پپته‌کان که تاراده‌یه‌ک ورده‌ ورده به‌ ره‌و قورستر ده‌چن . وه‌ ده‌بیت هه‌ره‌ها ناماده‌ بی بۆ نه‌وه‌ی بتوانی شانس و ده‌رفه‌تیا‌ن به‌یه‌ی وه‌ مه‌زنه‌یه‌کی راست بکه‌ی وه‌ له‌ کاتی نیشانه‌ لێدان له‌وانه‌یه قوتابیان له‌ په‌له‌ بکه‌مین وه‌ وه‌ نانه‌ج‌می وا چاوه‌روان نه‌کراو به‌ینن به‌بی نه‌وه‌ی وشه‌کان بخوینن نه‌گه‌ر قوتابیان که‌مه‌ترین شت سێ هه‌له‌یان له‌ یه‌ک ریز ، نه‌وه‌ واتای نه‌وه‌یه که نه‌و به‌ی خویندن و به‌ی به‌ینی پسیاره‌که یه‌کسه‌ر به‌مه‌زنه‌ی خۆی وه‌لامی داوه‌ته‌وه . ده‌بیت ماموستا بتوانیت هه‌له‌سه‌نگینی که چۆن قوتابیه‌که توانیته‌ له‌ به‌شه‌کانی تری تاقیکردنه‌وه‌کاندا وه‌لام بداته‌وه ، وه‌ چهند ماموستا خۆی زیره‌ک بوو له‌ خویندنه‌وه‌ی پپته‌کان به‌ مه‌زنه‌وه و دیدی قوتابیان .

Delprøve 6. Ordlesingsoppgaven å sette kryss på ordet til et tegnet bilde

Det som gjelder for delprøve 5 gjelder også for delprøve 6. Elevene kan gjette og få riktig svar ved tilfeldighet dersom de bare krysser av i full fart, uten å lese.

Forveksling av ord som ligner hverandre av utseende

Forvekslingene av ord som ligner hverandre, kan forklares ved at elevene prøver å lese hele ord, men ikke har helt presise ordbilder ennå. De krysser av for ord som ligner på hverandre. På dette trinnet ser slike forvekslinger ut til å være del av den normale leseutviklingen.

Drøfting av delprøven for 3. trinn

I disse delprøvene er det antall rette som telles opp for hver elev. Feilmønstre blir ikke drøftet for hver delprøve, men oppgavene er laget slik at den eleven som ikke leser nøyaktig, vil ha lett for å bli lurt av svaralternativene. Den eleven som leser langsomt, vil ikke komme særlig langt.

Riktig svar gir seg selv for den som kan lese på morsmålet, men det er satt opp en fasit for at norske lærere som samarbeider med tospråklige lærere, også kan få en oversikt.

Det har vært meningen å lage delprøver som stiger i vanskegrad. Tekstene blir lengre for hver delprøve. Men tekstmengden for alle oppgavene til sammen er størst for delprøven Gåter. Det kan være forklaringen på at noen av elevene har den laveste gjennomsnittsskåren på delprøven Gåter med arabisk skrift. Delprøvene 3 og 4 ser ut til å ha vært omtrent like vanskelige for elevene i de andre språkgruppene. De ser videre ut til å måle litt forskjellige sider ved lesing. Korrelasjonen mellom dem er ganske høy, men ikke den høyeste mellom de forskjellige delprøvene.

تاقیکردنه‌وه (بهشی شه‌شهم - 6)

پراشینانی خویندنه‌وهی اشه‌کان و نیشانه لیدانی له وینه‌ی گونجاو له گه‌ل وه‌لامه‌که

ئه‌وه‌ی که به‌ندبوه (په‌یوه‌ندیداره) بوه به بهشی 5 به‌نده (په‌یوه‌ندیداره) به‌بهشی 6 وه له تاقیکردنه‌وه‌کان قوتابیه‌کان ده‌توانن به‌مهمزنه وه‌لام به‌نده‌وه وه وه‌لامه‌کان راست ده‌رجن به‌بی ئه‌وه‌ی له پسیاره‌ک تییگهن چونکه وه‌لام دانه‌که تهنه‌ها نیشانه لیدانه له شوینی دیاریکراودا ، به‌تاییه‌ت له‌و کاتانه‌ی که به‌بی خویندنه‌وه‌ی پرسیاره‌که نیشانه‌ی له‌ی بدن وه‌لام به‌نده‌وه به‌بی خویندنه‌وه‌ی پسیاره‌که

تیکه‌لکردنه‌وه و هه‌له‌کردن له نیوان پیته هاوشیوه کان له‌کاتی ده‌برینیان (وته‌وه‌یان)

تیکه‌لکردنه‌وه‌ی و هه‌له‌کردن له نیوان پیته هاوشیوه کان ، ده‌کریت به‌و شیویه باسکریت که ده‌بیت قوتابیان هه‌ول بدن هه‌موو پیته‌کان بخوینن ، پش ئه‌وه‌ی به‌تواستی وینه‌ی وشه که ببینن . چونکه ئه‌وان نیشانه له وشه هاوشیوه وه هاو ده‌نگه‌کان ده‌دن . له‌م ناسته‌دا و له‌م پوله هه‌له‌ی وا به‌رچاو ده‌که‌وت و پیته‌کان تیکه‌لاوی یه‌ک ده‌کمن وه به‌به‌شیک له به‌هیزبوون و فیربوونی خویندنه‌وه ده‌ژمیردریت .

گفتوگۆکردن و هه‌له‌نگاندنه‌وه‌ی به‌شی تاقیکردنه‌وه‌ی پولی سن یه‌م - 3

له‌م به‌به‌شی تاقیکردنه‌وه‌ی ریژه و ژماره‌ی راستیه‌کان ده‌ژمیردرین بو هه‌ر قوتابیک . هه‌له‌کان ناژمیردرین بو گفتوگۆ و هه‌له‌نگاندنه‌وه ، به‌لام تاقیکردنه‌وه‌که وا ئاماده‌کراوه بو ناسینی ئه‌و قوتابیانیه‌ی که باش نه‌خوینیه‌وه ، له‌وا نه‌یه به‌ناسانی وه به‌مهمزنه‌کردنه‌وه (به‌فیله‌وه) به‌بی خویندنی پسیاره‌که نه‌جهم ده‌ست بینیت . وه له‌وانه‌یه ئه‌و قوتابیه‌ی باش بخوینیت به‌لام زۆر نه‌چیته‌وه پش سه‌ره‌ای خویندنه‌وه .

وه‌لامی درۆست خۆی ده‌سه‌پنیتیت بو ئه‌و که‌سانه‌ی که ده‌توانن زمانی دایک بخوینن ، به‌لام ئه‌مه له نه‌جهمی هاوکاریک له نیوان ماموستای نه‌رویجی و ماموستای زمانی دایک دیته دی وه وەک ریگایکی سه‌رکه‌وته ، وه ده‌کریت گه‌له‌ی ئه‌م کاره سود به‌خش بیت . بیرکردنه‌که وابوه که به‌شی تاقیکردنه‌که وا دابنریت که ناسته‌که پله پله به‌ره‌و قورسی بروات . تیکسته‌کان به‌ره‌و درێژتر ده‌چن له‌هه‌ر به‌شیک بو به‌شی تر . به‌لام نه‌ندازه‌ی تیکسته‌کان بو هه‌موو به‌شه‌کانی تاقیکردنه‌وه‌کاندا به‌یه‌که‌وه به‌شیوه‌یکی گه‌وره وەک مه‌تل دروستکراون . ده‌کریت رونه‌کریته‌وه که هه‌ندیک له قوتابیان ناستیکی هه‌ر نزمیان هه‌یه له ریژه‌ی نه‌جهمه‌کاندا له به‌شی مه‌له‌کان له نویسه‌ی سه‌ره‌یه‌کاندا . له به‌شه‌کانی 3 و 4 دا و ده‌رکه‌وته که تاقیکردنه‌وه‌کان له هه‌موو گروپه‌کانی زمانه‌کان نزیک یه‌که‌بون له ناستی قورسیدا بو هه‌ر هه‌موان . وه زیاتر وا ده‌رکه‌وته که جیاوازیکی کهم هه‌بووه له خویندندا ، به‌راوردکردنه‌وه له‌نیوانیان تاراده‌یکی زۆر به‌ره‌و ، به‌لام له‌و به‌ریه‌یه نیه له نیوان به‌شه‌کانی تاقیکردنه‌وه کان دا .

Delprøve 1. Ordkjedeoppgaven

Denne delprøven var ny og er foreløpig ikke satt opp med gjennomsnittsverdier og standardavvik. Svarene spriker for mye. Men det er satt opp en fasit (rettemal) for riktige svar.

Delprøve 2. Setningslesing

Oppgavene er laget slik at de skal bli vanskeligere mot slutten. For muslimske elever kan tegningen av en kino kanskje forveksles med en moské. Da er det bildet, og ikke feillesning, som lurer dem.

Delprøve 3. Gåter

Hvis elevene har skrevet kryss istedenfor å trekke streker, fordi læreren ikke har vært nøye med å lese instruksjonen, vil det ikke være mulig å rette denne delprøven.

Også disse oppgavene er laget slik at det skal bli vanskeligere mot slutten. Men oppgave 5 kan lure noen. Tomaten er satt inn for å distrahere i forhold til bananen som kan være gul eller grønn. I norsk hushold bruker en for det aller meste røde tomater. Men det er en viss mulighet for at noen elever også har tenkt at tomater blir spist grønne, og har krysset av for en tomat. Det er vanskelig å vite dette uten å spørre elevene, for de kan også bare ha valgt det nærmeste bildet, uten å ha lest så nøye.

Delprøve 4. Fargelegging

I denne delprøven er setningen midt i teksten den vanskeligste. Det er derfor å vente at mange elever ikke får med seg at klærne til én av jentene har den samme fargen som brusen til gutten. Å få med seg at både kronen og sandalene skal farges, ser det også ut til at har vært vanskelig for mange elever. Læreren må være klar over at det ser ut til å være spesielt lett å kikke etter andre elever på denne delprøven.

بهشی یهکه می تاقیکردنه وه که (1) راهینانی زنجیره ی وشهکان

ئه م بهشی تاقیکردنه وه که نوئ بو وه له رابردوودا هیچ ریژمیک نهبوو بۆ ناست و نرخ تاقیکردنه وهکان وه هسروه ها دمروازهیکی ستاندارت (گشتی) بۆ تاقیکردنه وهکان نهبوووه . وهلامهکان زۆر بلا بوون . بهلام شیکردنه وهی باش (مۆدیلنکی راست) بو وهلامی دروست دانراوه .

بهشی دووه می تاقیکردنه وه که (2) خویندنه وهی رستهکان

راهینانهکان بهشیوهیک دانراون که تاکو بهرموینش و کوتای بچن بهرمو قورستر دمجن . بۆقوتابیه موسلمانهکان لهوانیه وینهی سینهمایک لی یان تیکهل ببیت (لینیان تیکبجیت) لهگهل مرگهوتیک . وه لیرهدا وینهیه نهک ههله ی خویندنه که لی یان تیکهدات .

بهشی سنی یه می تاقیکردنه وهکان (3) مهتهلهکان

ئهگهر قوتبیهکان نیشانهی (x) لیدا لهجاتی کیشانی خمت (-) (خپچ) ، لهبر نهوهی که ماموستایان زۆر بهچاکی رینماییهکانیان نهخویندوووه ، لهوکاته دهرفتی راستکردنه وهی (پیداچونه وه) ی ئهم بهشی تاقیکردنه وهکان نیه . هسروه ها ئهم بهشی راهینانهکه وا دانراوه بهشیوهیک که تاکو بهرموینش و کوتای دهجیت بهرمو قورستر دهجیت . بهلام راهینانی 5 لهوانیه لهههندیکیان تیکهدت . تههاته وا دانراوه بۆ نهوهی خهریکیان بکهت به بهراورد کردنی له گهل مۆز که لهوانیه زهر د یان سهوز بیت . له مالهکانی نهروچی بهشیوهیکی گشتی تههاتهی سور بهکار دینن ، بهلام لهوانیه ههندیکی وا بیرى کردبیته وه که دهکرت تههاتهکه به سهوزیش بخوریت ، وه نیشانهی له سه وینهی تههاتهکهی کردوووه . وه زانینی ئههه شتیکی قورسه بهبی نهوهی پسار له قوتابیهکان بکهین ، چونکه لهوانیه نهوان نه وینهیان ههلبژاردبیت هس لهبر نزیکى و لهیهک چونی وینهکان .

بهشی چواره می تاقیکردنه وهکان (4) رهنگ کردنه وه

لهم راهینانهدا رستهکان له ناوهراستی تیکستهکانن وه قورسترین بهشه . بۆیه دهبیت چاوهری ی نهوه بکهین که که قوتابیهکان لهوه تینهگهن که جلهکانی کچیک ههمان رهنگی بلوزی کوریکى ههبیت . بۆنهوهی بتوانن لهوه تییگهن که ده بیت تاجهکه و سهندهلهکه ههردوکیان بویاغ بکرین ، وادیاربوو که بۆ زۆر له قوتابیان شتیکی قورس بوو ، ماموستا دهبیت نامادهی نهوهی تیدا بیت که بتوانیت ناسانکاری بنوینیت وه بهدوای تیگهیهاندنی قوتابیانهوهبیت لهم بهشی تاقیکردنه وهکه .

Ordliste

Distraktor (بیزار کردن – لی شواندن – لی تیکدان) Noe eller noen som forstyrrer. I denne sammenhengen kan en si “lure-ord” eller “feller”. Det er laget ord som har en del bokstaver felles med de riktige ordene i oppgavene, og det er laget bilder som viser deler av teksten. Elever som ikke leser hele ordet eller hele teksten, kan bli “lurt” og oppdaget.

Dysleksi (کولهوار- کویرهوار – گپرو و گرفت له خویندن و نویسن و دربریندا دا) Et fagord for det å ha spesielle problemer med å lese og skrive. Denne betegnelsen kommer fra gresk. ‘Dys’ (gresk: ‘dus’) betyr noe som ikke er som det skal, mens ‘leksis’ betyr ‘lesning’. Verbet som denne formen er dannet av, kan bety både ‘lese’ og ‘snakke’. ‘Leksi’ betyr også ‘ord’ på gresk. Så leseren kan møte både forklaringen ‘vansker med å lese’, ‘vansker med å snakke’ og ‘vansker med ord’. En trodde tidlig at ‘dysleksi’ hadde noe med synet å gjøre. Derfor ble dyslektikere også kalt ‘ordblinde’. I dag regner mange fagfolk at dysleksi skyldes et fonologisk problem (se fonologisk). I denne veiledningen er dette lese- og skriveproblemet diskutert spesielt.

Fasit/rettemal (شیکردنهوه و رونکردنهوهی وه لامی راست – دهست نیشانکردنی) (نمونه‌ی راست)

Mønster eller modell som viser læreren hva som er riktige svar på oppgavene. For den som kan førstespråket, vil svarene stort sett gi seg selv, bortsett fra svarene på bokstavediktaten.

Fenomen (که‌سیکی سهیر که هه‌زی له خو دهرخستن و بردنهوه پیش بیت وه خو‌ی به) (وریا بزائیت(خو ده رخستن) Noe som viser seg og opptrer. Det er gjerne noe mennesker kan observere. Det er slike ting som forskere studerer. Det kan være sykdom, lys på himmelen, forurensning, eller lignende.

Flytende (زمانیکی که پتوانیت خو‌ی پی به‌ریوه‌بیات (خو به‌ریوه‌بردن) به باشی قسه‌کردن) Rennende, går av seg selv. En elev kan snakke eller lese flytende.

Fonologisk (فینولوگی – زانسیتی دهنگه‌کانی زمان – شاره‌زای له زانسیتی دهنگه‌کانی) (زمان) Noe som har med de minste enhetene (fonemene) i språket å gjøre. I denne veiledningen er betegnelsen ‘språklyder’ brukt fordi dette regnes som et kjent ord. Men noen språkforskere (Liberman, 1997) snakker også om artikulatoriske *bevegelser*, som griper inn i og delvis dekker hverandre, som de minste språklige enhetene. Slike sammensmeltete enheter av bevegelse og lyd er det ikke lett å høre, eller få tak i for begynnerlesere. Her er det lagt vekt på at språklyder ikke er helt det samme som bokstaver. I ordet ‘hvem’ på norsk, er det fire bokstaver men bare tre språklyder fordi ‘h’-en er stum. På albansk er bokstaven ‘ë’ ofte ikke knyttet til noen egen språklyd, men gjør at vokalen foran den, i det samme ordet, blir lang. På den samme måten forlenger yumuflljak g (€) ofte vokalen foran i ordet på tyrkisk. Slik kan det bli flere bokstaver enn lyder også i albanske og tyrkiske ord. På urdu droppes korte vokaler i skrift, så for mange ord blir det færre bokstaver enn lyder på urdu. Innen språkforskning har en enda finere skiller mellom begrepene, men det blir ikke diskutert her.

Fonologisk bevissthet (بهلگه‌ی شارم‌زای له زانستی دهنگه‌کانی زمان) Bevissthet om

1. at språklydene i ord kan være like eller forskjellige
2. at ord kan deles inn i mindre enheter: *stavelser, opptakt og rim og språklyder (fonemer)*. Ordet 'stave' har to stavelser: /sta-ve/, én opptakt og ett rim: /st-ave/, og fem språklyder /s-t-a-v-e/
3. at språklyder kan forenes (føres sammen, syntetiseres) til stavelser og ord

Forskerne diskuterer hvor mye fonologisk bevissthet elevene må ha for at de skal greie å lære å lese, og hvor mye bevissthet elevene utvikler underveis, mens de lærer å lese. I en alfabetisk skrift er det også viktig at elevene har forstått det en kaller det alfabetiske prinsipp og har det mange kaller ortografisk bevissthet:

1. at bokstaver kan representere språklyder og ord

Hukommelse (یاد -هوش و بیر) Minne. Det å huske. En kan dele hukommelsen inn i et langtids- og et korttidsminne. Fra det ene henter vi fram informasjon, mens vi bruker det andre til å ta inn, eller jobbe med, informasjon i øyeblikket. Ting som læres, går fra korttids- til langtidsminnet. Mange psykologer snakker om *arbeidsminnet* istedenfor korttidsminnet.

Kartlegging (تاقیکردنه‌وه -گه‌ل‌اله‌کردن و هه‌لسه‌نگاندن) Å finne ut av et terreng eller landskap. Kartlegging av leseferdighet betyr å finne ut av elevenes leseutvikling. Det engelske ordet er "screening". Det er en første undersøkelse av en elev eller elevgruppe for å fange opp dem en mistenker kan ha problemer. *Testing og diagnostisering* er mer omfattende undersøkelser og gjelder stort sett én elev om gangen. Tester er ofte standardiserte (se dette). Lærerne kartlegger, mens spesialpedagoger og rådgivere i Pedagogisk psykologisk rådgivningstjeneste pleier å diagnostisere og eventuelt teste.

Korrelasjon (په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل یه‌ک - په‌یوه‌ندیدار - په‌یوه‌ست به‌یه‌که‌وه - به‌یه‌که‌وه) Et statistisk mål som sier noe om sammenheng mellom resultater. Når det er korrelasjon mellom to delprøver vil elever som har høye skårer på den ene delprøven også har høye skårer på den andre, mens elever med lave skårer på den ene, vil ha lave skårer også på den andre. En regner at delprøvene da måler noe av det samme.

Ortografi (دارشت - دارشتی پیته‌کان - رسته و شیوه‌ی پیته‌کان) Opprinnelig betyr ordet rettskrivning og stavemåte.

Prøve (تاقیکردنه‌وه - هه‌لسه‌نگاندن) Et ord som dekker mange måter å få tak i elevenes kunnskaper på. Her brukes ordet 'prøve' om kartleggingsmaterialet. Det er én prøve for hvert trinn, mens hver prøve er delt inn i seks eller **fire delprøver** (به‌شی - راه‌نایان - ته‌مرین). Første kommer et par **øveoppgaver** (راه‌نایانه‌کانی په‌هیزکردنه‌وه - راه‌نایانه‌کانی ناست به‌رزکردن). En øveoppgave står ikke som ledd i en spesiell delprøve, men kommer foran delprøver med begrenset tid. Denne øveoppgaven skal gi elevene en følelse av hvor lenge ett minutt varer.

Standardavvik (ده‌روازمیک‌ی گشتی روانگینیک‌ی گشتی) Et statistisk mål som sier noe om hvor stor spredning eller forskjell det er på elevenes resultater.

Standardisering (بہر اور دیگر دہائی کی گشتی - گشتی - تاقیر دہائی کے دہائی کے نمونہ کے گشتی یاں ہمیت) Noe en gjør ut fra teorier i statistikk for å kvalitetssikre prøvene. En standardisering innebærer at man kan sammenligne elever som tar prøven, med de elevene som først har vært med i utarbeidingen av den. En sier at de elevene som er valgt først, i det en kaller utvalget, representerer de elevene som skal prøves eller testes etterpå. Det er for at elevene i utvalget ikke skal være spesielle (ekstra rike, ekstra fattige, ekstra ukonsentrerte osv). Er elevene i utvalget for spesielle, kaller en utvalget skeivt. Vanligvis skal elevene i utvalget velges ut på en statistisk riktig måte (tilfeldig). Det bør også være mange nok elever i utvalget. Kartleggingsprøvene på norsk (Læringssentret, 1997 og 2001) er standardiserte.

Spesifikk (تاییدہ شدہ - تاییدہ) Særegen eller typisk (som ikke henger sammen med andre ting).

Språklige minoriteter (کامایہ زماہوانیہ کان) er en offisiell betegnelse innen opplæringen i Norge. Den brukes om flerspråklige personer i alle aldre som har et annet morsmål (førstespråk) enn norsk. I Norge er norsk et majoritetsspråk. I forbindelse med statlige tilskuddsordninger for språkopplæring regnes ikke alle personer med andre morsmål, f.eks. samisk, kvensk eller romanés (romani) som minoritetsspråklige.

Tiltak (دہست پیشخیری - ہاوکاری و رینمای پیویست) er definert i heftet: Tiltak og idéer. Det handler om det en kan gjøre, eller gjør, for å hjelpe elevene. 'Å taka til' betyr 'å begynne' på norsk.

Fasit til delprøven Bokstavediktat

ع	ی	ل	ا
ل	ر	د	ز

Delprøven Bokstavediktat (med rett bokstav uthevet og forstørret)

ن	ت	ب	ق	1
ی	ل	ک	ق	2
ن	ف	م	و	3
ک	ی	ق	ف	4
ب	د	ر	ت	5
ف	ث	س	ش	6
ن	غ	ب	ف	7
خ	غ	ج	ح	8
ت	م	ن	ق	9
ل	ر	ک	ا	10
ا	و	ز	و	11
ک	ق	ف	گ	12
ت	ب	پ	س	13
غ	ه	ن	خ	14
ب	ق	خ	ت	15
ک	گ	خ	غ	16
ف	قا	ز	و	17
ش	س	ث	ز	18
ی	ف	و	ر	19
س	ش	چ	ژ	20

Fasit til Skriv første og siste bokstav

Delprøven Skriv første bokstav

1. mǎz (banan)	مؤز	م
2. pe (fot)	پئی	پ
3. tǎp (ball)	تۆپ	ت
4. sher (løve)	شش	ش
5. namə (brev)	نامه	ن
6. sag (hund)	سهگ	س
7. baran (regn)	باران	ب
8. g(j)ezer (gulrot)	گیزهر	گ
9. kursi (stol)	کورسی	ک
10. zərafə (sjiraff)	زهرافه	ز
11. chəqǎ (kniv)	چهقۆ	چ
12. əla (flagg)	ئالا	ا / ئا

Delprøven Skriv siste bokstav

1. mez (bord)	مبیز	ز
2. tadʒ (krone)	تاج	ج
3. chaw (øye)	چاو	و
4. masi (fisk)	ماسی	ی
5. səʔat (klokke)	سهعات	ت
6. qəlləm (blyant)	قهلم	م
7. d...anta (veske)	جانتا	ا
8. wrch (bjørn)	ورچ	چ
9. chər(a)x (sykkel)	چهرخ	خ
10. shimsher (sverd)	شمشیر	ر
11. pəpōlə (sommerfugl)	پهپوله	ه
12. p(ə)rtəkal (appelsin)	پرتهقال	ل

Fasit Ord til bilde

Se side 5 for forklaring på bruken av latinske bokstaver og tegn for de kurdisk-arabiske bokstavene

Øveoppgavene

tåp ball	dəst hånd	pe fot	pskila katt	a
parə penger	aļa flagg	kərwəʃk kanin	hestir/əsp hest	b

Delprøven Ord til bilde

setl bøtte	dem munn	baran regn	nan nan/brød	1
fil elefant	dz tiger	dl hjerte	dəst hånd	2
pantalān bukse	mang måne	rāz sol	rāzname avis	3
ātāmābil bil	baltā jakke	chao øye	gwe øre	4
rāz sol	mām lys	mang måne	dəkrəʃka fyrstikker	5
gol dan vase	dəst hånd	gol blomst	angustīla ring	6
manga/tjeel ku	timsa krokodille	mar slange	mər sau	7
dər tre (plante)	gol blomst	dərsi nål	makas saks	8
rega (rek) vei	pərdax glass	bātl flaske	prd bru	9
postachi postmann	məl fugl	pōl frimerke	par/bər/fənər fjær	10
rāz sol	mang måne	səg hund	masi fisk	11
rejmal/ xiwət telt	baran regn	xano hus	bəfr/barf snø	12

thlaʒə kjøleskap	sər/əsop hode	tadʒ krone	tebax komfyr	13
səʔat klokke	chəkå kniv	sengal gaffel	text/charpaje seng	14
pe fot	botil flaske	pelao sko	perdax glass	15
pelao sko	gezer gulrot	gārawi sokk	xiar agurk	16
bloz genser	dərga dør	dərsi nål	pəndchərə vindu	17
bloz strykejern	chengal gaffel	chakuʃ hammer	chaqå kniv	18
taōs påfugl	xano hus	kalək(gindore) melon	klil nøkkel	19
pʃten belte	pərtekal appelsin	pəndchə finger	chaowilkə briller	20
fråkə fly	māz banan	pantolɔn/pantol bukse	pərtekal appelsin	21

Fasit Bilde til ord

Se side 5 for forklaring på bruken av latinske bokstaver og tegn for de kurdisk-arabiske bokstavene

Øveoppgavene

tər vått	mər sau	shər krig	mār sur	a
chrch rynket	pech omvei	prch hår	mich tak(på hus)	b

Delprøvene

gāl bør (ting som blir båret)?	mol skur/le	dl hjerne	dāl dal	1
gre knote/sløyfe	mār stempel	tār nett	tre druer	2
chao øye	nao navn	cha te	ao vann	3
der kirke	sher løve	sir hvitløk	shir melk	4
qāz pen	gāez valnøtter	māz banan	mez bord	5
mez bord	rez respekt/ rekkefølge	mezer hodeplagg/ tøystykke	gezer gulrot	6
dar tre(plante)	shar by	mir prins	mar slange	7
sew eple	lew lepper	new navn	lōt nese	8
dēst hånd	khēst tykflytende	mēst full/beruset	dāst venn/kamerat	9
dōr lang	dērga dør	dērman medisin	drā løgn	10
pēng breddfull	mēng rolig/stille	mang måned	manga ku	11

djoan fin	gwe øre	kwe hvor	twe skinn/omslag	12
xas god	kas svimmel	masi fisk	brsi sulten	13
nōsi skrev	farsi persisk	brsi sulten	korsi stol	14
məqəs saks	dəst hånd	məst full	həst følelse	15
məsk mus	malek gård eller grunn (eiendom)	shek mistenke	kəshk tørket myse	16
wala åpent (motsatt: ike dekket over)	imla diktat	bała størrelse (om personer)	ala flagg	17
w(u)rch bjørn	w(u)shə ord	w(u)shtr kamel	w(u)shiar klok, våken, oppmerksom	18
palpsht støtte (verb)	pāla kraftig metall, jern	pantol? bukse	portekał appelsin	19
gol blomst	vinge en slags brumme- eller summelyd	shāfar forræder	gåvar blader/avis	20
zār mye	zər gull	zərɸ pusse	zərafə sjiraff	21

Fasit Ordkjeder

Øveoppgavene

Norsk oversettelse	Kurdisk ordkjede
blomst dårlig fly	گۆل خراب فرۆکه
ark løve tørr	لاپەر ششیر وشک

Delprøven

1. støvel bord kniv	جزمه میز چهقو
2. finger dag drosje	ترئ تهباشیرتوند
3. tiger fisk blyant	دز ماسی قهلهم
4. druer kritt hard	ترئ تهباشیرتوند
5. mur tre god	پرد دار باش
6. hus sol munn	خانی رۆژ دهم
7. sky ny mann	ههور نوئ پیاو
8. fot radio kake	په رادیو کیک
9. høy sko hånd	بهرز پیلاو سهگ
10.doktor måne nøkkel	دکتور مانگ کلیل
11.tjukk elv ku	قهلهو روبر مانگا
12.brev vei stol	نامه ریگا کورسی
13.kaldt ark and	سارد مراوی
14.lang melk seng	دریژ شیر تهخت
15.potet ute hund	په تاته دهرهوه سهگ
16.penge (mynt) veske bjørn	پاره جانتا ورچ

Fasit/oversettelse Delprøve 2. Setninger

- A Teuar tegner.
B Her ser du to katter
-

- 1 Chnōr løper.
- 2 Asu skriver i en bok.
- 3 Her er tre epler.
- 4 Seiran sitter på en hest.
- 5 I skogen er det mange fugler.
- 6 Dette er to fine fisker.
- 7 Skoen er ødelagt.
- 8 Såran hjelper far med å bake en kake.
- 9 Gåran takker for en fin presang.
- 10 Det er morgen og alle elevene går til skolen.
- 11 Akå kom aller først til bussen.
- 12 Sazan liker å spise når hun kommer hjem fra skolen.
- 13 Fuglene fløy tvers over vannet.
- 14 Hunden hoppet høyt opp i lufta.
- 15 Det kom så mye regn at det ble en elv i gaten.
- 16 Alle elevene i klassen fikk hver sin iskrem.

Fasit/oversettelse Delprøve 3. Gåter

- A Jeg vokser på bakken. Jeg har grønne blader. Jeg er en...
- 1 Jeg liker å være ute om natten. Jeg kan fange mus. Jeg er en...
 - 2 Alle som bruker meg, må være forsiktige. Jeg brukes til å skjære ting med. Jeg er en...
 - 3 Du kan bruke meg når det regner. Da blir du ikke så våt. Jeg er en...
 - 4 Fargen min er gul eller grønn. Du kan spise meg, men ikke skallet mitt. Jeg er en.
 - 5 Barn kan sitte på meg. Hvis noen dytter meg, kan jeg svinge fram og tilbake. Jeg er en..
 - 6 Jeg viser filmer og nyheter. Du kan slå meg av eller på. Jeg er en...
 - 7 Når folk skal ut og reise, kan de bruke meg. Jeg kjører på veien. Jeg er en..
 - 8 Du kan lese i meg. Jeg blir kastet når alle er ferdig med meg. Jeg er en...
 - 9 Når det er natt, kan du ofte se meg. Jeg lyser og kan bli stor og rund eller smal og tynn. Jeg er ...

Fasit/oversettelse Delprøve 4. Instruksjonsoppgave. Fargelegging

Såma spiser kake. Kjolen hennes er blå, og hatten hennes rød.

Aså drikker grønn brus og har gul hatt. Buksa hans er blå. Chnōr har på seg en buksedrakt med den samme fargen som brusen til Aså. Kronen på hodet hennes er rød, akkurat som skoene hennes.

En ballong ser ut som et hjerte og er gul. En annen ballong ser ut som en måne og er blå. Den runde ballongen har grønn farge.

Registreringsskjema for 2. trinn sorani

Skjemaet er til bruk der læreren eller ressurslæreren ønsker en mer detaljert analyse av elevens skårer. *Grense* er foreløpig bekymringsgrense og elevens *skåre*, er antall rette eleven har på delprøven. *Feiltyper og forvekslinger* er for eksempel når eleven har krysset av for O istedenfor U på bokstavediktaten. Under drøfting av svarene på delprøvene i denne veiledningen står det nærmere beskrevet hvilke feil en kan forvente at noen elever gjør.

Elevens navn:

Trinn:

Skole:

	Antall mulige	Grense	Elevens skåre
Bokstavediktat	20	13	
feiltyper:			
Skrive første bokstav	12	5	
feiltyper:			
Koble store og små bokstaver	16	7	
feil/forvekslinger			
Skrive siste bokstav	12	2	
feil/forvekslinger:			
Ordlesing, ord til bilde	21	3	
forvekslinger			
Ordlesing, bilde til ord	21	3	
forvekslinger:			
Vurdering av arbeidet med prøven:	blid ☐	nøytral ☐	sur ☐

Eventuelle kommentarer

Registreringsskjema for 3. Trinn sorani

Navn:

Trinn:

Delprøver	antall oppgaver	bekymringsgrense	elevenes skåre
Ordkjeder	24		
Setninger	16	5	
Gåter	9	1	
Fargelegging	9	1	
Elevens vurdering av arbeidet	blid ☐	nøytral ☐	sur ☐

Registreringsskjema for en elevgruppe, 2 trinn

[illegible]

Registreringsskjema for en elevgruppe, 3 trinn.

[illegible]

Veiledende grenser for språkene i kartleggingsprøvene

Som nevnt er grensene bare veiledende, og de må ikke brukes mekanisk. Læreren bør i tillegg til kartleggingsprøvene også bruke skjønn i forhold til hva som er rimelig å forvente av en med elevens bakgrunn og undervisningserfaringer. Resultatene på kartleggingsprøvene bør også settes i sammenheng med andre eksempler på og erfaringer med elevens lesing og skriving på morsmålet. Etter hvert bør denne tilnærmingen gjelde elevens ferdigheter på majoritetsspråket og resultatene på begge språk vurderes opp mot hverandre.

De veiledende grensene er beholdt for å sikre at ikke ferdighetene til flerspråklige elever som har vært en stund i innvandringslandet, blir overvurdert. Det er verd å merke seg at selv for elever som tilhører språkgrupper som er kommet relativt nylig, men har fått leseopplæring i innvandringslandet, skårer ikke elevene gjennomsnittlig like høyt som de majoritetsspråklige elevene gjør på tilsvarende prøver på sitt morsmål. Det er trolig fordi de flerspråklige elevene får færre timer med leseopplæring og mindre stimulering på morsmålet enn majoritets elevene. Samtidig må en være klar over at om elevene nettopp har innvandret, og har fått leseopplæring på morsmålet sitt i hjemlandet, er det rimeligere å tenke seg høyere bekymringsgrenser på morsmålsprøvene. De bør da settes omtrent som grensene for tilsvarende prøver for majoritets elevene.

Når det gjelder de veiledende grensene som er satt for disse prøvene, har utgangspunktet vært å forsøke å lage prøver tilsvarende dem som finnes for majoritetsspråket norsk. Lesesenteret i Stavanger har laget slike prøver, og de ansvarlige der satte i sin tid en grense på 20% for å kunne gå videre og fange opp elever som kanskje har problemer med lesning og skriving.¹ De norske prøvene har imidlertid representative utvalg der en kan stole på at elever som skårer under grensene, virkelig tilhører de 20% som skårer lavest. Prøvene på morsmål er ikke prøvd ut på representative utvalg. Utvalgene er mindre, og de er ikke trukket tilfeldig. Små utvalg gir ofte større spredning, i tillegg til at morsmålsferdigheter også ser ut til å variere mer blant flerspråklige elever enn enspråklige i innvandringslandet. De 5 første språkene, albansk, somali, tyrkisk, urdu og vietnamesisk, har imidlertid relativt store utvalg, og resultatene hadde tilnærmet en normalfordeling, så her er det satt veiledende grenser ut fra fordelingene av resultater. For senere språk med stor spredning og store standardavvik, er standardavviket justert ut fra øvrige standardavvik, og for språk med tilsvarende skrift. Spredningen i resultater for språk som arabisk, persisk og sorani har vært stor, så her er standardavviket for urdu brukt som justering.

Flere forhold kan forklare variasjonen i elevresultater. For det første er det hvor lenge elevene har vært i innvandringslandet. Elever som har vært med på utprøving i første omgang var i stor grad født her, mens elever som har vært med på utprøving eller pilotering senere, ikke i samme grad var født her. For det andre spiller antallet timer elevene får til leseopplæring på morsmålet inn. For eksempel har gruppene med tamil og tyrkisk i dette utvalget fått relativt mange timer med leseopplæring. De førstnevnte har fått privatundervisning i tillegg til den offentlige. For det tredje spiller det en rolle hvor stabile elevenes språkmiljø er. I noen byer er det flere som bruker det samme språket og gir en større anledning til å bruke språket, enn i andre byer. For det fjerde spiller lærerkompetansen inn og, for det femte, elev- og foreldre-bakgrunnen. Elevene kan ha fått god stimulering på førstespråket og ha startet en skolegang i hjemlandet, for eksempel dem med polsk som morsmål. Når det gjelder foreldrene, spiller det en rolle om familien har kommet som flyktninger eller som arbeidsmigranter. Er de flyktninger, kan elevene ha vært uten skolegang og med traumatiske opplevelser bak seg. Dette kan gjelde for elever med somali, kurdisk og arabisk som skriftspråk. Elevene kan også ha et morsmål som bare har vært brukt muntlig, eller skriftspråket kan være relativt nytt og ikke standardisert, slik som kurdisk. Alt dette slår sannsynligvis ut på resultatene for språkgruppene. Andre forhold gjelder som tidligere nevnt, hvordan skrivesystemene og språkene er bygget opp. Et lydrett rettskrivningssystem gjør det lettere både å lese og å skrive korrekt tidlig, mens det motsatte forsinker utviklingen noe. Dette siste ser ut til å slå ut for thai, vietnamesisk og språkene med arabisk skrift.

¹ Det statistiske utgangspunktet er at om en har en normalfordeling av resultater, vil ca 68% av resultatene ligge innenfor et standardavviks avstand fra gjennomsnittet. Det innebærer at 15% av resultatene ligger utenfor på hver side av gjennomsnittet. For prøvene på morsmål kan en ikke i samme grad være trygg for at en har funnet de elevene som utgjør 15% av dem som skårer lavest.

Bekymringsgrenser, angitt som antall riktig svar for språkgruppene på delprøvene for andre trinn

Språk/Delprøver	Bokstavdikat maksimum 20 rette	Skriv første bokstav maksimum 12 rette	Koble tegn maksimum 16 rette	Skriv siste bokstav maksimum 12 rette	Ord til bilde maksimum ca 20 rette	Bilde til ord maksimum ca 20 rette
albansk	13	6	8	5	5	4
arabisk	13	5	7	2	1	3
badini/kurmanci	13	7	10	5	8	8
persisk	13	5	7	3	6	3
polsk	16	7	10	6	12	11
russisk	16	7	12	4	10	3
somali	13	5	7	4	4	3
sorani	13	5	7	2	3	3
spansk	14	6	7	6	8	9
tamil	16	7	9	5	10	8
thai	15	5	9	1	2	2
tyrkisk	13	7	10	5	8	8
urdu	13	5	7	2	2	2
vietnamesisk	15	6	10	3	3	3

Språk med latinsk skrift	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
albansk	13	6	8	5	5	4
badini/kurmanci	13	7	10	5	8	8
polsk	16	7	10	6	12	11
somali	13	5	7	4	4	3
spansk	14	6	7	6	8	9
tyrkisk	13	7	10	5	8	8
vietnamesisk	15	6	10	3	3	3

Språk med kyrillisk skrift	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
russisk	16	7	12	4	10	3

Språk med arabisk skrift	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
arabisk	13	5	7	2	1	3
persisk	13	5	7	3	6	3
sorani	13	5	7	2	3	3
urdu	13	5	7	2	2	2

Språk med abugidaer	Bokstavdik	Skriv f b	Koble tegn	Skriv s b	Ord til b	Bilde til o
tamil	16	7	9	5	10	8
thai	15	5	9	1	2	2

Bekymringsgrenser, angitt som antall riktig svar for språkgruppene på delprøvene for tredje trinn

Språk/delprøver	Ordkjeder maksimum 16 eller 24 rette	Setninger maksimum 16 rette	Gåter maksimum 9 rette	Instruksjonsoppgave maksimum 9 rette
albansk		9	1	2
arabisk		5	1	1
badini/kurmanci		5	1	2
persisk		6	3	3
polsk	10	12	5	6
russisk	10	12	4	4
somali		6	1	1
sorani		5	1	1
spansk		9	3	3
tamil	7	7	3	3
thai		7	3	3
tyrkisk		11	4	4
urdu		5	1	1
vietnamesisk		8	2	2

Språk med latinsk skrift	ordkjeder	setninger	gåter	Instruksjon
albansk		9	1	2
badini/kurmanci		5	1	2
polsk	10	12	5	6
somali		6	1	1
spansk		9	3	3
tyrkisk		11	4	4
vietnamesisk		8	2	2

Språk med kyrillisk skrift	ordkjeder	setninger	gåter	Instruksjon
russisk	10	12	4	4

Språk med arabisk skrift	ordkjeder	setninger	gåter	Instruksjon
arabisk		5	1	1
persisk		6	3	3
sorani		5	1	1
urdu		5	1	1

Språk skrevet med abugidaer	ordkjeder	setninger	gåter	Instruksjon
tamil	7	7	3	3
thai		7	3	3

En kan også slå sammen resultatene for de forskjellige språkgruppene med felles skriftsystem. Da får en grenseområder som inkluderer de høyeste og de laveste grenseverdiene innen hver gruppe. Det kan kalles for flytende grenser, for å markere at grensene ikke er absolutte. Dette er gjort under her.

Flytende bekymringsgrenser for prøven for andre trinn

Delprøver	Bokstavdiktat	Skriv første bokstav	Koble tegn	Skriv siste bokstav	Ord til bilde	Bilde til ord
for alle elever	13-16	5-7	7-12	1-6	1-12	2-11
for elever med språk med latinsk skrift	13-16	5-7	7-10	3-6	3-12	3-11
for e. med språk med kyrillisk skrift	16	7	12	4	10	3
for e. med språk med arabisk skrift	13	5	7	2-3	1-6	2-3
for elever med språk med abugidaer	15-16	5-7	9	5-1	2-10	2-8

Flytende bekymringsgrenser for prøven for tredje trinn

Språk	ordkjeder	setninger	gåter	instruksjon
for alle elever		5-12	1-5	1-6
for elever med språk med latinsk skrift		5-12	1-5	1-6
for e. med språk med kyrillisk skrift	10	12	4	4
for e. med språk med arabisk skrift		5-6	1-3	1-3
for elever med språk med abugidaer		7	3	3

Referanser

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ligger under Høgskolen i Oslo og Akershus
www.hioa.no/nafo

Her ligger også en lenke til Tema morsmål: <http://morsmal.no/index.php/no/>
- som igjen har en lenke til LEXIN: <http://decentius.aksis.uib.no/lexin.html>

Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) ligger under Universitetet i Stavanger www.uis.no

Utdanningsdirektoratet har nettadresse: www.udir.no

Disse kan også anbefales for oversikter over språk:

Omniglot <http://www.omniglot.com/>

Ethnologue <http://www.ethnologue.com/>

Litteratur

Kartlegging av leseferdighet 2.klasse. Læringssenteret 2001.

Kartlegging av leseferdighet 3.klasse. Læringssenteret 1997.

Kartlegging av leseferdighet. Lærerveiledning for 2.klasse. Lærerveiledning for 3.klasse. Idéhefte for 2. og 3. klasse. Læringssenteret 2001.

Bøyesen, L. 1999: En kort oversikt over albansk, arabisk, somali, tyrkisk, urdu og vietnamesisk. I: Hauge, A. M.: *Lærerveiledning småskolen*. Generell del. Norsk som andrespråk for språklige minoriteter. Oslo: Cappelen.

Bøyesen, L. 2001: Tosprogede elever og dysleksi. *Nyt om ordblindhed nr. 29 december 2001*. Artikkel på <http://www.dvo.dk/> under lenken: Hva laver vi og så: Nyhedsbrev.

Bøyesen, L. 2003: *Lesing på to språk. En undersøkelse av tyrkisk-norske grunnskoleelevers lesing det siste året av mellomtrinnet*. HiO rapport 2003 nr 24

Bøyesen, L. 2004. Begynneropplæring i lesing og skriving for minoritets elever. Noa-nett, Cappelen; <http://noa.cappelen.no/>

Bøyesen, L. 2005: Lese- og skriveopplæring når norsk er andrespråk. I: Leik og Læring. Grunnleggjande lese- og skriveopplæring på 1. trinn. Lesesenteret. Universitetet i Stavanger.

Bøyesen, L. 2006a: Flerspråkighet och läs- och skrivsvårigheter. I: Bjar, L. (red.): *Det hänger på språket! Lärande och utveckling i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Bøyesen, L. 2006b: Kartlegging og utredning - sikring eller marginalisering? I: Brock-Utne, B og Bøyesen, L (red.): *Å greie seg i utdanningssystemet i nord og i sør. Innføring i flerkulturell og komparativ pedagogikk samt området utdanning – utvikling*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bøyesen, L. 2008b: Lesing og leseproblemer innen forskjellige ortografier. Kartlegging og vurdering av flerspråklige elever. I: *NOA norsk som andrespråk*, Vol 23, nr 1. Oslo: Novus.

Bøyesen, L. 2008c: Systematisk lærersamarbeid om fagopplæring og lese- og skriveopplæring. I: Aamodt, Sigrun og Hauge, An-Magritt: *Familielæring og andre modeller innenfor flerkulturelt pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bøyesen, L 2009: *Mangfold i språk og tekst. Leseopplæring i et flerspråklig perspektiv*. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger og Utdanningsdirektoratet.

Bøyesen, L. 2013. Lesing og tekst – samarbeid mellom foreldre og skole. I: Aamodt, S. og Hauge, A.M: *Snakk med oss. Samarbeid mellom foreldre, barnehage og skole i et flerkulturelt perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Darvin, Elend, 2001: *Norsk-Kurdisk Miniordbok*. Elend Darvin, Postboks 4705, 0506 Oslo.

Ehri, L. 1998: Research on reading to read and spell: A personal-historical perspective. *Scientific studies of reading*, 2 (2), 97-114.

Elbro, C. 1990: *Differences in Dyslexia*. Copenhagen: Munksgaard.

- Geva, E. og Siegel, L. S. 2000: Orthographic and cognitive factors in the concurrent development of basic reading skills in two languages. I: *Reading and Writing. An interdisciplinary journal*. Vol 12. Dordrecht: Kluwer. s. 1-30.
- Hauge, AM: 2004: *Den felleskulturelle skolen*. Om arbeid i språklig og kulturelt mangfold. Universitetsforlaget.
- Høien, T. 1999: *Theories of Deficits in Dyslexia*. I: Lundberg, I., Tønnesen, F. E. og Austad, I. (red): *Dyslexia: Advances in Theory and Practice. Neuropsychology and Cognition*. Vol 16. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Høien, T. og Lundberg, I. (red) 2000: *Dyslexia: From Theory to Intervention*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Liberman, A. M. 1997: How Theories of Speech Affect Research in Reading and Writing. I: Blachman, B. A. (red): *Foundations of Reading Acquisition and Dyslexia*. Implications for Early Intervention. N. J: Lawrence Erlbaum Ass.
- Oftedal, M. P. 2000: Diagnostisering av ordavkodingsvansker: En prosessanalytisk tilnærmingstype. Avhandling fremlagt for dr. philos-graden ved Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen.
- Snowling, M. og Nation, K. 1997: Language, Phonology and Learning to Read. I: Snowling, M. og Hulme, C. (red): *Dyslexia: Biology, Cognition and Intervention*. London: Whurr.